

ב"ה

ואביטה

שיעורי תורה והתועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

פרצוף סיפורי רמ"מ מווארקיי | עמ' ב
י"ט סיון ס"ז - רמת אביב, ת"א

פרצוף דוד המלך | עמ' יא
שיעור חדש סיון באנגלית

שני חצאי צורה | עמ' לה
תשורה לשמחת הנישואין של מרדכי-דוד שי' אקסלרוד
וחיה-מושקא תחי' גינזבורג

ברכת התנים | עמ' מג
מתוך הספר 'עץ פרי' על מסכת כתובות

ניגון י"א סיון ע"ז | עמ' סג

ג	ל	ע	י	נ	י
ו	א	ב	י	ט	ה
נ	פ	ל	א	ו	ת
מ	ת	ו	ר	ת	ך

יוצא לאור לקראת שבת
פרשת בהעלתך תשע"ז

לקבלת השיעורים: itiel@pnimi.org

לקבלת סרטוני הוואצאפ: 0507951105

פרצוף סיפורי רמ"מ מווארק

מלכות:

מרן רמ"מ ישב פעם בסעודה בביתו כשהוא מסב עם בני משפחתו נכדי בית ווארק, ושררה אז אורה נעימה ["היימיש"] מאוד במשך הסעודה. החסידים ערכו את הסעודה בבית המדרש, ובסוף הסעודה פתחו את הדלת של מרן הרמ"מ ונכנסו העולם – ופתאום נפל על בני המשפחה פחד גדול, עד שלא ידעו מה קרה... הרי רק זה עתה היתה אורה נעימה כל כך...

זה סיפור שמאפיין הרבה צדיקים, איך בן רגע, כהרף עין ממש, מההרגשה הכי נינוחה שבעולם עברו להרגשה של מורא ופחד. כמו שיש מלך, וכל האורה הופכת בן שניה מ"היימיש" למורא של מלכות. זה היה דבר שהפליא והדהים את כל הנוכחים. מה פעל את זה? אפשר לומר, כמו שכתוב בתניא, שכאשר רואים שהרבה שרים משתחווים למלך, אף על פי שלא מכירים אותו, מקבלים גם כל הנוכחים פחד. זה ודאי נכון, ככתוב בתניא שכאשר אני רואה כל צבא השמים משתחוה למערב זה צריך להפיל עלי מורא, אף שאיני רואה את מי שמשתחווים אליו. כאן זה הרבה יותר מזה – קודם כל כן רואים אותו, וודאי שמה שקרה בן רגע זה לא רק כי החסידים דבוקים ברב כמו מלך ומתייחסים אליו כמלך, מה שאין כן בני המשפחה לא מתייחסים לראש המשפחה כמלך ממש. חוץ מההתייחסות, מה ששינה את האורה זה לא רק תופעה מבחוץ – זה ודאי משהו פנימי, שהתרחש בתוך הרבי עצמו בן רגע. כלומר, הוא עצמו, בן רגע, פושט צורה ולובש צורה. יש אחד שבשניה אחת עובר מלהיות האיש הכי לבבי והכי נחמד בעולם ללהיות מלך

כפי^א שאמרנו בשבוע שעבר, כדאי לבוא קודם לשמוע השיעור לילדים, בו כל שבוע עוסקים בצדיק אחר. הצדיק של השבוע זה רבי מנחם-מענדל מווארק. הרבי הראשון של ווארק זה רבי יצחק מווארק, תלמיד רש"ב מפרשיסחא ור"ד מלעלוב. חסידות אמשינוב זה המשך של ווארק – היא באב מהבן הראשון של ר"י מווארק, רבי יעקב-דוד. הבן הקטן זה רמ"מ מווארק, ועליו אנו מדברים היום. הרבי הזה הסתלק ב-טז סיון תרכ"ח – תאריך שחל ביום השבת-קדש האחרון, לכן אנו מספרים עליו השבוע. הוא חי מט שנים (דבר שיתקשר לאחד הסיפורים בהמשך) – בדיוק אותו אורך חיים כמו הרבי מהר"ש בחב"ד (כמו שנספר קודם יש להם זיקה אישית – אם יש רבי אחד בחב"ד שקשור אליו נפשית, בעצם, זה הרבי המהר"ש, שכן גילו אך צעיר ממנו בחמש עשרה שנה). הצדיק הזה, רמ"מ מווארק, הסתלק שנתיים לאחר הסתלקות הצמח-צדק, בתחלת הנשיאות של הרבי המהר"ש (ותיכף נספר על זה סיפור מאד מדהים, לגמרי יוצא מגדר הרגיל). אנחנו משתדלים, ככל האפשר, לקחת מגוון של סיפורים או אמרות קדש של הצדיק ולעשות מזה "פרצוף" – לקשר זאת לעשר ספירות, לנסות לראות איך אצל כל צדיק כל הספירות מאירות, כל העולמות העליונים. אם מכוונים את הסיפורים נכון כנגד הספירות מקבלים את סך כל הרושם איך צדיק זה משקף ומקרין לנו את כל האורות העליונים. אפשר להתחיל מלמעלה למטה או מלמטה למעלה, והערב נתחיל מלמטה למעלה – נעלה מהמלכות (רוב הסיפורים מצוטטים מהספר ימות עולם לרבי יצחק מאמשינוב):

^א נרשם על ידי איתאל גלעדי. לא מוגה.

לחזק את הדבר הזה נספר עוד סיפור, שפעם שמענו מחסיד חב"ד מובהק², אחד מהידידים שלנו – סיפור מדהים שמקשר בין רמ"מ מווארקיי והרבי מההר"ש מחב"ד³ (חוץ ממה שאמרנו קודם שיש קשר מאד הדוק ביניהם באורח חייהם, שזה משהו מאד עצמי אצל צדיק – "יודע הוי' ימי תמימים" – ושניהם לא הגיעו לשנת ה-1 שלהם, כפי שנבאר בהמשך):

בסוף ימיו של רמ"מ חלה הוא נסע לוורשה ושם הוא הסתלק ונקבר. באותו פרק זמן הרבי מהר"ש היה רבי טרי, שאביו הסתלק רק שנתיים קודם, והוא אברך צעיר (אם הסתלק חמש עשרה שנה קודם, אז כאן הוא בן שלושים וארבע), והוא בא לבקר. הרבי מהר"ש היה נוהג לנסוע בהסוואה לכל מיני מקומות (זה יתקשר לדבר מלכות של פרשת שלח, שהוא נסע כמרגל חרש), – לפני שאביו נפטר היה נוסע לכל מיני מקומות ומבקר אצל צדיקים שונים בלי להזדהות, בלבוש של סוחר פשוט. גם כאן, כאשר בא לבקר את רמ"מ, לא הזדהה והנוכחים לא הכירוהו. הוא נכנס לרבי מוורקא שהיה חולה אנוש, שכיב מרע, ודבר איתו, ותוך כדי השיחה שאל הרבי מהר"ש את הרבי רמ"מ אם הוא לוקח רפואות, והוא ענה שלא. אמר

עם כל המורא של מלך, וזה קורה אצלו באופן ספונטאני. היכולת הזאת, לפשוט צורה וללבוש צורה חדשה והפוכה, זו באמת תכונה שמאפיינת מלך – כך אפשר לאבחן מלך אמיתי, שזה בדיוק מה שהוא מסוגל לעשות. הוא מסוגל להיות הכי נחמד ולבבי ומקרב, להשרות על כל הנוכחים אורה הכי היימיש בעולם, ובשניה אחת זה הופך להיות מלכות (וכדאי להעיר שבנוסף לשינוי המידי הזה תוך כדי זמן נשיאותו, ראשית נשיאותו אופיינה במעבר מפתיחות ועירוב דעות עם הציבור להסתגרות ורוממות, והוא ביאר ענין זה בכמה דברי תורה כדי להפיס את דעת חסידיו, ואכ"מ). אם כן, הסיפור הזה והענין הזה מאפיין את תכונת המלכות של אותו צדיק, וכפי שאמרנו – יש דברים דומים לכך אצל הרבה צדיקים, היכולת לשנות אורה בן רגע.

יסוד:

בהיותו פעם על אם הדרך התנפלו עליו חיות רעות, ואמר בזה"ל: "איך האב נישט מורא, ווייל איך האב נישט פונג גיווען" [= איני מתירא משום שלא פנמתי].

היסוד זה ה"צדיק יסוד עולם", ה"ברית קדש". כתוב בזהר הקדוש – ומובא בתניא קדישא – שמי שחיה רעה יכולה לזיק לו ולתקוף אותו זה רק מי שפגם בברית, שפגם בצלם א-להים שלו, ואז החיה לא מבחינה בין האדם הזה לסתם חיה. אבל מי שלא פגם בברית הצלם שלו בשלמות, ואז החיה מיד רואה את זה ולא מתקרבת. לכן יש הרבה סיפורים, כמו אצל האור החיים הקדוש, שאריה התקרב אליו והשתחוה לו והוא רכב עליו, וכך הלאה – מי שלא פגם בברית אין לו שום פחד מחיה רעה. כמובן שהווארט הזה הוא כנגד האות ברית קדש שלו – זה היסוד של הצדיק הזה.

² נשמע מפי ר' גד ונקרט שי', ששמע מפי חסיד ביאלא בשם ר' משה פרידמן, ששמע מפי המשמש של רמ"מ (או ממישהו ששמע מפיו). הסיפור מופיע בנוסח פחות מפורט ומדויק בספר "פרי ישע אהרן" ח"א.

³ עוד נדפס באיזהו מקומן – וצ"ע עד כמה סיפור זה מהימן – אודות הקשר ביניהם, כי מיד לאחר הסתלקות הרמ"מ בורשא (כאשר הרבי מהר"ש היה שם, כמסופר בפנים בסמוך) פנו חלק מחסידיו לרבי מהר"ש בבקשה שיקבלם כחסידיו (ולהעיר שבנו ממשך דרכו של הרמ"מ – רבי שמחה בונם מאטוואצק – היה אז בן 17 בלבד), והוא הקפיד עליהם ואמר להם שזה כמעשה העגל – משה רבינו עוד לא עלה למרום, ואתם כבר מחפשים רבי

עלי למשיחת") זה הכרה והתקשרות לצדיק. יש עוד משהו לגבי ספירת ההוד – שההוד מקבל את אור הבינה, ועל זה כתוב "בינה עד הוד אתפשטת". אור הבינה זה היכולת להקשיב ולקלוט, והקליטה של הבינה יורדת עד ההוד – להודות. זה הקדמה כדי להבין את הקשר של הסיפור הבא לספירת ההוד, ויש בכך את שתי הבחינות – הודית ההוד בצדיק ויכולת ההוד להקשיב ולקלוט. והסיפור ככה (גם סיפור מאד מענין, שמאפיין צדיקים):

פעם נכנס לבית המדרש שהיה מלא עם חסידים, ורצה להשמיע איזה מאמר [וכנודע היה שתקן ביותר, וגם כשאמר תורה היה זה בקיצור], הביט אנה ואנה בביהמ"ד, אך לא מצא מי שראוי לקבלו, ולזה נמנע מלאמרו.

הוא עלה לחתנו הרה"ק יעקב אריה מנדרויץ ששכב לנוח קצת באותה שעה, ויהי כאשר שמע ר' יעקב אריה את פסיעות חותנו על המדרגות (כי היו לו "שווערע פרייט") קם ממטתו, וכשנכנס אמר לו מרן רמ"מ בזה"ל: "וועסטו זיין א חסיד איז גוט, און אז נישט וועל איך דיר אויספליקן" [= אם תהיה חסיד הרי טוב, ואם לאו אעקור אותך] – זה היה תוכן המאמר שרצה אז להשמיע.

הסיפור הזה מתברר שני קצוות: קודם כל בתוכן הענין הוא אומר שהתיקון שלך להיות חסיד, להיות קשור. אם תהיה קשור, אם תהיה חסיד, מה טוב. זה שייך להוד, הספירה הכי רגישה והכי בסכנה של התהפכות להניק את החיצונים (כאשר ההוד הופך ל"כל היום דוה"), הספירה שהכי צריכה לשמור על עצמה קשורה. ואם לא – אעקור אותך, כי ההוד שאינו מקושר זה שרש של מחלות. כידוע אצלנו, ההוד זה מערכת החיסון בגוף – אם ההוד לא מאוזן ולא מתוקן זה נקרא שמערכת החיסון

המהר"ש: והרי כתוב "בורא רפואות" (צריך לשמוע לקול הרופא, שנאמר "ורפא ירפא", ובע"ה זה יעזר), ורמ"מ ענה לו כתוב "אדון הנפלאות" (והוסיף שזה כבר מאוחר מדי בשביל רפואות). ובאמת, הוא יצא משם אחרי השיחה הזאת שהיתה ביניהם, וכעבור זמן מה הרמ"מ הסתלק. הרבי מהר"ש עדיין היה בוורשא, ומיד כששמע שהסתלק הוא בא עוד הפעם (ואף אחד לא הכיר אותו) – רמ"מ כבר שכב על הארץ מכוסה, ובני המשפחה שמרו אליו. הרבי מהר"ש נגש והסיר את הכיסוי מפניו, והביט חזק מאד פנים. ובני המשפחה שלא הכירוהו רצו לסלקו משם, אך המשמש הזהיר אותם שכאשר היה אצל הרמ"מ הוא כבר אותו מאד, ולכן שלא יעזו לסלקו. לאחר מכן כסה שוב הרבי מהר"ש את הפנים ויצא. אחר כך, כששאלו אותו מה זה היה, הוא אמר: קבלתי מאבי – הצמח צדק – סימן להכיר בפנים של צדיק אם הוא שמר את הברית בשלמות בחייו ("הכרתם פניהם ענתה בס"). פנים שלמות בסימנים אלו כמו של הרמ"מ לא ראיתי מעודי – בענין הזה של שמירת הברית – ולכן התבוננתי והסתכלתי בו חזק, כדי לחרוט את דמותו בזכרון, שאף פעם לא אשכח את דמות פניו.

כך התייחס הרבי מהר"ש לגבי הרבי מווארקא. הסיפור הזה ממש פלאי פלאים, וראוי שחסיד חב"ד יכיר אותו – זה סיפור חב"די. זה סיפור שמחזק עוד יותר את שמירת הברית של רמ"מ, כפי שהוא עצמו אמר שלא פחד מהחיות הרעות כי אף פעם לא פגם.

הוד:

ספירת ההוד זה להודות לאמת, להודות לקשר. יש קשר בין הוד ליסוד – יסוד זה התקשרות (כמו התקשרות לצדיק), והוד (תיקונו, כדי שלא יהיה בחינה של "הודי נהפך

מרכבה", ויודע שבתוכו עצמו ה"מנעם" הוא העיקר" וצריך להנהיג את המרכבה בפועל, בגשמיות, זה שייך לדור של גאולה, לדור של משיח. דור של משיח צריך להיות גם עם "מעשה מרכבה" בראש ובלב, אבל גם צריך לדעת איך להנהיג את הסוסים בפועל ממש, לבנות את הארץ בפועל ממש, וזה משהו משיחי. "מעשה מרכבה" זה לשון הרכבה, וההרכב הזה – של אמירה מתוך ענוה ושפלות וצניעות שמעשה מרכבה איני יודע אבל להנהיג סוסים אני כן יודע, ומיד לקפוץ ולעשות זאת (ב"עבודה עברית", לעשות את העבודה במקום העגלון הגוי ויותר טוב ממנו) – הוא משהו משיחי. הכל כאן קשור לנצח – גם השאלה מהיכן לוקחים כזה בן ("ברא כרעא דאבוה") – אבל העיקר זה שהוא יודע לנצח על המלאכה, להנהיג את הסוסים בפו"מ, ולא רק להגות במעשה מרכבה. כפי שנספר, צדיק זה הסתיר לחלוטין דרכיו הפנימיות, עשה הכל בהצנע לכת ואפילו לא ראו אותו לומד תורה, אז ודאי לא יאמר שידוע מעשה מרכבה. אבל זו מדת צדיקי הארץ – שידוע בפנימיות מעשה מרכבה, ולא רק שהוא שייך למרכבה שה' רוכב עליה, אלא הוא מנהיג את המרכבה.

תפארת:

תפארת זה התפארות וידוע בחסידות שיש צדיקים שיכולים להתפאר על עצמם, וזה לא מזיק – ואדרבה, זה עושה פעולה חיובית. הכי מתפאר זה רבי נחמן מברסלב, והכי לא-מתפארים זה חב"ד. הרבי רש"ב אמר שנשמות של שם **מה** – בטול, כמו "ונחננו מה" של משה רבינו – לא מתפארים (כמובן, אין כלל שאין בו יוצא מהכלל). צדיקים של שם **בן** מתפארים. רמ"מ לא הרבה להתפאר, אבל פעם אחת דבר עם אחיו הגדול – רי"ד מאמשינוב – ותוך כדי כך התבטא על עצמו "דו ווייסט דאך אז איך בין פון די מובחר שבכרואים" ("הרי הנך יודע

לזחמת נגד עצמה, הורסת את הגוף (כידוע שזו הסיבה של הרבה מחלות). אבל, יש פה גם את המרכיב הראשון שמאפיין את ההוד – שהוא מסוגל לקלוט את זה בכלל, את הווארט הקצר הזה. קודם הוא לא מצא מישהו שראוי לקלוט את הדברים (כתוב בזהר "אשרי מי שמדבר על אודנין דשמעין" – לא פשוט שיהיה דבר), וכעת הוא מצא מישהו ואמר לו זאת דוגרי, חד וחלק, וגמרנו. זה ווארט של תיקון ההוד – איך הרבי מתקן אצל החסיד את ההוד שלו, שאומר לו "אם תהיה חסיד טוב, ואם לא אעקור אותך" (המלה הזאת באידיש – "אויספליקן" – זה כמו למרוט נצות מעוף).

נצח:

פעם ישב הרה"ק הזקן מווארקי ובנו מרן רמ"מ עם הרה"ק מרוזין [שהיה נוהג מלכות כידוע וקרא על עצמו משיח, והוא היחיד שאדמו"ר הצמח-צדק היה קורא לו הקדוש, דער הייליגע רוזינער] על ה'קעמטשעל' [= מרכבה], נענה הרה"ק מרוזין ואמר "מי שאינו יודע מעשה מרכבה אל ישב על ה'קעמטשעל". כשמעו את הדברים יוצאים מפיו, קפץ מרן רמ"מ מווארקי ואמר: "מעשה מרכבה קען איך נישט, אבער טרייבען פערר קען איך" [מעשה מרכבה איני יודע, אך לנהג סוס יודע אני...], התיישב במושב הקבוע לבעל-העגלה והחל לנהג את הסוסים. באמצע הנסיעה פנה הרה"ק מרוזין אל הרה"ק הזקן מווארקי ושאלו: "מאין זכה לבן כזה?", והשיב: "במתנת הנם מהקב"ה" [היינו ששום זכות לא מספיקה כדי לזכות בכזו נשמה].

הסברנו קצת לילדים שאין מעלה מיוחדת במי שסתם יודע להנהיג מרכבה, ואינו צדיק, היינו שאינו קשור בפנימיות באמת למעשה מרכבה. אבל, מי שבפנימיות כן קשור ל"מנעם"

מתעסק עם קוזאקים, שהם בדרך כלל השונאי ישראל, בעלי הפוגרומים וכו'. הסיפור הזה הוא סיפור של גבורה מכמה היבטים. אגב, הוא לא היה בעד סיגופים ככלל – זו לא היתה שיטת עבודתו – אבל כאן היה לו משהו מיוחד עם קבלת חמישים צליפות (אולי מתקשר למה שנספר הלאה, בספירת הכתר). בכל אופן, זה שעושה עסקים עם קוזאקים, ושמה לקבל צליפות ולשלם עליהן, זה ודאי מעשה גבורה של אתכפיא (המביאה לידי אתהפכא אצלו בפנימיות). גם כל הדבר הזה שהוא יודע איך לכפות על השוער שלו שייענה לו, לפי הסכם ההורים לפני החתונה, זה תכונה של גבורה בנפש.

חסד:

מרן רמ"מ נסע לקוצק [אביו היה החבר הכי טוב של רמ"מ מקוצק, והוא עצמו היה מקושר לקוצקער והוקירו מאד, והיה נוסע אליו גם כאשר נעשה רבין] עם כל היעולם שלו, מלבד תלמידו הרה"ק רבי בעריש מביאלא, שלא היה נוסע אתו לקוצק.

מאחר ובקוצק שרר מחסור במים, היותה עיר קטנה, היה ביקור זה למורת רוחם של חסידיו קוצק, כי מרן רמ"מ הגיע עם 'עולם' גדול שכילו את כל המים...

כאשר נשען הרמ"מ על העמוד, הלך חסיד קוצק והדליק את הסיגר" שלו מהנרות שהיו על העמוד, ובכוננה נשען עליו. נענה מרן רמ"מ ואמר לו: "יונגערמאן, דו לעהנסט זיך אהן אין מיר" [= אברך, הנך נשען עלי], ומאותו רגע ואילך לא היה בכחו להפרד ממנו, עד שנעשה לחסיד ווארקי נלהב.

שאני ממובחר הברואים". זה ביטוי שהרמב"ם משתמש בו על משה רבינו. לכאורה, אין התפארות יותר מכך שהוא יכול לומר על עצמו כזה שבח (אם כי אפשר גם קצת למתן זאת – לא אמר שאני המובחר שבברואים, אלא מן המובחר שבברואים). זה מספיק בשביל לדעת שיש לו ניצוץ גדול מאד של משה רבינו. משה רבינו הוא ספירת הדעת, נשמת התפארת, ומי שיכול להעיד על עצמו כך אין לך תפארת ראויה יותר מזה. בספירת היסוד ראינו שהוא נתקף על ידי חיות רעות, ואז אמר שלא פוחד כי לא פגמתי אף פעם – גם שבח על עצמו. כעת מדברים בתפארת, שרש היסוד, וכאן הוא אומר ש"אתה יודע שאני ממבחר הברואים".

גבורה:

מרן רמ"מ התפרסם כאיש פלאי, והיה מתעסק במסחר עם הקוזאקים. אביו הרה"ק מווארקי התנה בשעת שידוכו עם מחותנו ר' הירש ליב, שיעניק לחתנו כמה כסף שביקש, והמחותן הסכים.

פעם עשה מרן רמ"מ עסק עם איזה קוזאק – שהוא יצלוף לו חמישים מכות, ובעד כל מכה יעניק לו מטבע "דרייער", ובאישון לילה בא לבית חותנו וביקש הימנו סכום המטבעות שהתחייב לקוזאק, ובאין ברירה קם ממטתו ונתן לו חמישים מטבעות.

שוב העיר את חותנו, באמור לו כי הסוכם בינו ובין הקוזאק, שהמכה והנלקה אין ביבולתם למנות חשבון צדק של המכות, ובכן הוא רוצה שחותנו יספור את המנין המכוון...

גם ההנהגה הלא שגרתית של עשית עסקאות עם הקוזאקים המקומיים היא סימן שהיה מאד מאד בעולם הזה – לא סתם בעולם הזה, אלא

[שלא מן החבריא] שביקש כוס 'מעד',
ואמר לו מרן רמ"מ: "ווער וויל א גלעזל
'מעד' [= מי רוצה כוס 'מעד'] – פן יש בכם
שורש פורה ראש ולענה..."

ועל פי עובדא זו ביאר מרן ז"ל [רבי יצחק
מאמשינוב] ענין קדימת פרשת זכור
לפורים [וכנודע שיום כפורים הרי הוא
כפורים, כמו פורים], היות שפורים הוא זמן
שתיית יין, שזוהו, כאמור, דבר נשגב,
לזאת נדרש הקדמה לכך לעקור כל שורש
פורה ראש ולענה – קליפת עמלק.

הסיפור הזה הוא כנגד הדעת. "פן יש בכם
ראש ולענה" נאמר בסוף התורה על יהודי
שבסתר הוא לא בסדר, עובד ע"ז, בלבו על כל
פנים, אם יתכן שכלפי חוץ מחליק את זה.
בקבלה ובחסידות ה"שורש פורה ראש ולענה"
נקרא "קליפת עמלק" – הקליפה הכי קשה
שיש, **עמלק** בגימטריא **ספק**, כמו שאומר
מורנו הבעש"ט – ולפני השתיה של כוסית
משקה צריך לוודא היטב שאין עמלק קטן
בפנים. על עמלק כתוב "ראשית גוים עמלק
ואחריתו עדי אובד", הוא הקליפה שכנגד הדעת
(ראש ל-ז העממים שכנגד ז מדות הלב). בכלל
רק מי שדעתו מתוקנת יכול לשתות. ידוע
סיפורים רבים עם צדיקים – בפורים ובערב יום
כיפור וכו' – שהיו פועלים את בטול השכרות
ברגע כאחד, כאשר היו נראים כשכורים ובן רגע
היו מכניסים בלבם יראת ה' טהורה וחזורים
לתכלית השפיות והפכחות. יכולת כזו שייכת
רק לבעל דעת רחבה (ובדורות האחרונים אפילו
הרבי הגביל מאד את כמויות השתיה – כנראה
שאנו לא מספיק ברי דעת בשביל לשתות). רק
מי שקיים את "ואחריתו עדי אובד" יכול
לשתות יין כדבעי, רק אז יש לו "דעת זקנים"
הנהנים כדבעי מן היין (עד ליין המשומר
בענביו מששת ימי בראשית).

בקוצק היתה הנהגה קצת חוצפנית (כמו שיש
קצת בליובאוויטש) ובפרט נגד צדיקים אחרים,
והחסיד שנשען על רמ"מ בשביל להדליק
סיגריה הביע בכך את מורת רוחו מהגעטו. יש
הרבה סיפורים כאלו שנגמרים רע, אבל הסיפור
הזה בדיוק ההיפך. זה סיפור מופלא של מדת
האהבה, מדת החסד (גם המים, סביבם סבבה
מורת הרוח, הם סמל של חסד – "זכור אב
נמשך אחרין כמים"). גם שהוא מסוגל להפוך
בוז לאהבה רבה בתענוגים בווארט אחד שהוא
אומר לו, בסך הכל אמר לו מה שהוא עושה,
"אתה נשען עלי" (ביידיש זה נשען "אין מיר" –
נשען בי), וכשאמר זאת טוב זה פעל – משוהו
קרה בלב של אותו אחד, הלב שלו נדלק
והתלהב עליו, והוא הפך להיות חסיד הכי נלהב
של הרבי מווארקי (אחרי שניסה לבטל אותו).
כאן יש סימן שלפעמים מי שמתנגד הוא
"אודנין דשמעין" – הוא לא יודע שיש לו, אבל
יש לו, ואז אומרים לו ווארט קצר וזה גורם
אצלו מהפכה בפנים, מהפכה משנאה לאהבה.
יש גם סיפורים הפוכים שמאהבה הופך לשנאה,
אבל כאן להיפך – מקפידא הפך לאהבה רבה.
מה קרה כאן? הוא הרים את הראש והסתכל
עליו, אמר מה שאמר, ופתאום הוא התאהב
(כמו בחורה שמתאהבת בבחור), משוהו למעלה
מטעם ודעת.

דעת:

מרן רמ"מ היה יושב עם החבריא שלו
בערב יום כפור [בדומה למנהג חב"ד להגיע
'מתננדים' לסליחות, אחרי לקיחת משקה
בהתוועדות, כך בווארקי ובאמשינוב נהגו
להרבות בשתיה לפני "כל נדרי", בעיו"כ, בו יש
מצוה להרבות באכילה ושתיה] והיו 'שותים'
נוזמאות 'מעד' [היותו איש חלש – היה
שותה 'שוועאכערע משקאות', עולם אחיו
מרן מהרי"ד מאמישנאוו היה שותה
'שטארקערע משקאות'], והיה שם אחד

בינה:

כתוב "ואת צנועים חכמה", ואחד הפירושים שהצניעות היא של אשה, וזה פנימיות אמא, אליה מתחבר אבא-חכמה. בכלל, איפה האדם יגע בתורה? בינה. כל מושג ה"עבודה", שייך לאמא. אבא זה הברקה, אבל יגיעה זה אמא. יש אדם שיש לו שכל מבריק, אבל אם מסתמך על כך אף פעם לא יהיה גאון מושלם בתורה – כל אחד צריך יגיעה בתורה (עד כדי כך שאדה"ז היה מצטער שהוא תופס כל כך מאד את הלימוד, ולכן חסר לו ביגיעה – צריך לעבוד קשה, זה לא צריך לבוא קל). זה שבאמת מישהו מחונן בתפיסה והברקה זה חכמה, והיגיעה זה בינה, רק שכאן זה יגיעה בהצנע לכת – זו יגיעה שיותר מהכל מזמינה את חכמת אבא להתייחד איתה. זה אחד מהפירושים של "ואת צנועים חכמה". אם כן, הסיפור הזה, זה סיפור של בינה – זה תכונת הבינה. לא להאמין לו שהוא לא יגע – הוא ודאי יגע.

חכמה:

ידוע שהרה"ק רמ"מ מווארקי היה שתקן, ואמר על עצמו "אז ווען אר ווערט מיד פון שווייגען, רוהט ער זיך אָפּ אביסל און שווייגט ווייטער" [= כשנעשה עיף משתיקה, אזי נח קימעה, ואח"כ ממשיך לשתוק...].

ידוע ש"סיג לחכמה שתיקה" – מי ששותק שייך לחכמה. הביטוי שלו, שנשמע כחצי-בדיחה, הוא ווארט יפהפה. הוא שתקן בעצם, אבל מה אנחנו לומדים מהווארט הזה? אם כי לא נקרא לעבודה הזאת יגיעה, בכל זאת יש בזה מאמץ מעיף. מאמץ זה לא יגיעה – זה כת. כמו שכתוב שחכמה זה כח-מה, והרבי הקודם מתרגם זאת "תקיפות הבטול" – יש בזה כח ומאמץ. צריך לומר ש"סיג לחכמה שתיקה" זה המאמץ הנפשי לשתוק. כתוב ש"מלה בסלע,

לאחר שנפטר הרה"ק הזקן מווארקי, הוכתרו שני בניו הצדיקים כאדמו"רים ומנהיגי החסידים, הבכור מרן רבינו יעקב דוד זי"ע הוכתר כאדמו"ר באמשינאוו, ואחיו מרן רבינו מנחם מענדל זי"ע מילא את מקומו בווארקי. החסידים אצל רמ"מ רבו יותר מאצל מהרי"ד, שהתפרסם כלמדן מופלג, ואילו אחיו רמ"מ לא ראוהו לומד מעולם, ולואת הורגלו המתנגדים לדבר סרה, לאמר: "הראיתם, הרבי השאיר אחריו שני בנים, האחד יודע ללמוד, והשני לא, ולמי דבקן יותר חסידים – למי שאינו יודע...".

חסידים קראו על מרן רמ"מ מאמר חז"ל (מגילה ו:): "לא יגעתי ומצאתי אל תאמין", אל לך להאמין שלא היתה כאן יגיעה, שהרי ראית שיש כאן מציאה...

רמ"מ נהג לעשות כל מעשיו ב"הצנע לכת", מאז צעירותו, ומעולם לא ראו את שקידתו בתורה – הוא עשה עצמו כסתם ילד שובב (עד כדי כך שמסופר כי פעם אמרה אמו לאביו – שהיה היחיד שהכיר בו – כי אינה יכולה עוד לעמוד בשובבות של "מענדל'ה שלך", והוא הגיב בחיוך שהוא מוכן לעשות איתה עיסקה, שהם יתחלקו בעולם הבא המגיע להם בעבור ילדיהם: "דוד'ל עבוךך ומענדל'ה עבורי"). אף על פי כן, בזכות הכריזמה שלו, 'התאהבו' בו חסידים רבים יותר, והדבר אפשר למתנגדים לעשות 'חזוק' מהחסידים, אשר 'הצטדקו' בפירוש (שלא כפשט) של "לא יגעתי ומצאתי אל תאמין" (בשיעור הילדים מיום זה נתבאר הענין באריכות יותר, ביחס לכל מאמר חז"ל בזה, אותו כלל הרבי ב-יב הפסוקים שכל ילד צריך לדעת, עיי"ש).

נותן לו מנוחה, ואז ממשיך לשתוק בשבוע הבא. אם כן, כל הדבר הזה, הוא בחינות של אבא – אור החכמה.

כתר:

אמר על עצמו "כשאגיע לנו" ידעו הכל מי אני...!", ולא הגיע לשנת ה' כי נסתלק בעודו כבן מ"ט.

נשים לב שבקו האמצעי, כתר-תפארת-יסוד, זה דברים שהוא אמר על עצמו. בביטוי שלו יש דבר והיפוכו: בדרך כלל שער הנון – שבדרך כלל או בינה או כתר, וכאן זה כתר, למעלה מטו"ד – זה דבר שאתה לא מכיר. שער הנון זה ההיפך מהכרה – "ותחסרהו מעט מאלהים", שאפילו משה רבינו לא משיג זאת (וכמו שאמר רבי נחמן ששער הנון שלי זה ה"איני יודע" שלי, או, בלשון הראשונים, "תכלית הידיעה שלא נדע"), וכאן הוא אומר שאז יכירו אותי. זה בא לא סתם מכתר, אלא מרדל"א. הראש הכי גבוה שבכתר, שבנפש הוא אמונה פשוטה, מכונה בזהר "ירשא דלא ידע ולא אתידע" – לא יודע את עצמו, וכל שכן שאף אחד לא מכיר אותו. כדי שיכירו אותך צריך קודם שאתה תכיר בעצמך. גם כאן, יש בחינה אצל צדיק – במיוחד מהדרגה הכי גבוהה – שלא מכיר בעצמו. למשל, הבעש"ט אמר על עצמו לפני ההסתלקות שרק כעת אני יודע בשביל מה ירדתי לעולם הזה. יש איזו בחינה של הכרה עצמית שבאה רק ברגע האחרון, אצל צדיק, אבל כאשר זה בא בשלמות יוכלו גם להכיר בי – כאשר יש את ה"ידע" יש גם את ה"אתידע". לכן אמר שכאשר אני אגיע לשער הנון אז גם כולם ידעו מיד – משמע מכאן שיש לו איזה ניחוש קטן מי הוא, אבל בשביל שיכירו את זה הוא עצמו צריך להתעצם עם זה, לוודא את הניחוש, ואז זה יכול לעבור הלאה. הוא לא הגיע לכל חמישים, כמו הרבה בחינות משיחיות שה' לא נותן אותן, כי ה' עושה מה שהוא רוצה

משתוקא בתרין" – זה בכלל היחס בין חכמה ובינה, "שלם וחצי", י-ה.

כמו שהסברנו קודם לילדים, מאמץ השתיקה זה להתעצם עם הבטול – פנימיות אבא, פנימיות החכמה. אם דברנו קודם על הברקה של חכמה – זה שמישהו חכם הוא מבריק – הברקת החכמה נקראת חיצוניות החכמה. על הברקה כתוב "והחכמה מאין תמצא". אבל יש מה שנקרא "הנחה עצמית" – האמת המוחלטת הפנימית – זה פנימיות אבא, זה לא הברקה. כדי להגיע להנחה העצמית – פנימיות אבא, שמשם מופיעות ההברקות – צריך שתיקה. יש בכך מאמץ ההתעצמות, וכפי שהסברנו – מאמץ השתיקה אצל צדיק זה לא רק התעצמותו עם הבטול וההנחה העצמית, אלא גם היכולת של הצדיק להקרין זאת כלפי חוץ. כתוב שצדיק, חכם אמיתי – כמו שאמרנו על מלך אמיתי, שמיד כולם מרגישים שיש כאן מלך ברגע שמגלה בתוך עצמו את נקודת מלכותו – מקרין בטול. לכן כתוב ב"הערה על תיקון חצות" בסידור אדה"ז כי כאשר נכנסים לחכם אמיתי מיד מתבטלים. הפשט שם זה שמרגישים שהוא קורא אותו, ואני חשוף לגמרי לפני מבט הרנטגן שלו, ואני ערום לגמרי. אבל, חוץ מזה שאני מרגיש עצמי חשוף – שזה דבר אוטומטי שקורה כאשר אני פוגש חכם אמיתי – הוא עצמו (או במודע או במודעות טבעית) מקרין בטול. אם אנחנו מבינים שהצדיק יכול להקרין לזולת בטול, ואפילו להקרין זאת לחפצים בעולם (כמו שהרבי אומר), אז ממילא אפשר להבין שזה לא משהו פשוט וקל – זה דורש מאמץ.

זה שבין שתיקה ושתיקה הוא צריך לנח זה כמו שבת קדש – "באת שבת באת מנוחה נשלמה כל המלאכה". לפי ציור זה, השתיקה זה תיקון ימי החול והמנוחה זה השבת – כנראה שמי שלא יודע לשתוק לא כל כך מגיעה לו שבת. מי ששתק כל השבוע התעייף, ואז ה'

(במינון הנכון). יש צדיק ששנת הנון אצלו זה ממש גילוי שער הנון (זה מתקשר לסיפור של הגבורה – בדרך ניחוש בעלמא. למה הוא רצה לקבל חמישים צליפות מאותו קוזאק? כנראה שכוון שזה בשביל שיזכה להגיע לגיל חמישים, ואז יהיה גילוי נעלה).

עד כאן עשינו פרצוף מסיפורי רמ"מ מווארק, הצדיק של השבוע – זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל.

(קודם הזכרנו את ר"י מרוזין, שגם הוא קרא על עצמו משיח והדבר לא יצא. הוא בקש שצדיקי אותו דור יכתירו אותו כמלך המשיח, והיו כאלו שהיו מוכנים והיו שלא, ובכל אופן לא יצא ממש). אמרנו שהנקודה האחרונה כאן מקשרת רמ"מ עם הרבי מהר"ש, ששניהם לא הגיעו לשער הנון. אמרנו שבחב"ד הרביים כמעט בכלל לא מדברים על עצמם, אבל אצל אחרים – שיש גם ממד ומרכיב של **בן**, ולא רק **מה** נטו – יש יותר אחרים לדבר על עצמם

' סיון ע"ז - ירושלים פרצוף דוד המלך

שיעור חדש סיון באנגלית

א. פרצוף תכונות דוד | ב. פרצוף שבחי דוד | ג. ארבע נשות דוד העיקריות

העולם – הבאת הגאולה לעולם, הבאת המשיח לעולם. בכל אופן, היום נייחד את הדבור לדוד המלך.

דוד – דמות המלך המתוקן

בשיעורים האחרונים התייחסנו כל פעם לדמויות מרכזיות מהתנ"ך – האבות, משה רבינו והיום דוד המלך. המלך דוד הוא אב-טיפוס של נשמת המלכות. כל מה שמדברים עליו שייך לדרך בה ה' רוצה שתראה המלכות. מלכות יכולה להופיע בצורה מאד מוטעית. בתחלת הבריאה, לפי הקבלה, יש את עולם התהו שהוא בחינת מלכות, שבירת ומיתת המלכים דתהו – המלכים אשר מלכו בארץ אדום (ארצו של עשו) לפני מלך לבני ישראל.

בתרבות המודרנית אצל הרבה אנשים הרעיון של מלוכה הוא מאד זר. קודם כל, זו צורת שלטון לא דמוקרטית – זו לא הדרך בה חברה מודרנית ונאורה מתנהלת – ואכן היא זרה לחברה שלנו. אבל אנחנו כן מאמינים במלכות. למה? כי יש לנו תקוה שנמצא את המלך המתאים, כמו דוד המלך – דמות שונה מאד מאיך שהמלכים מצטיירים בדעתנו כאשר אנחנו לומדים היסטוריה.

כמו בשיעורים הקודמים, אנחנו רוצים לצייר את ה'פרצוף' של דוד המלך², ספירה אחרי ספירה, כל הספירות-התכונות כפי שהן משתקפות בכחות הנפש שלנו. אחת משלש

א. פרצוף תכונות דוד

שלש הדמויות של שבועות

ברוכים^x הבאים לכולם. נקדיש את השיעור היום לדוד המלך, דמות מרכזית של חג השבועות שאנו יוצאים ממנו. לפני כמה ימים חגגנו את חג השבועות, זמן מתן תורתנו, והתעצמנו עם שלש דמויות חשובות ששייכות לשבועות: קודם כל, משה רבינו, שעל ידו נתנה לנו התורה; דוד המלך – שעליו נדבר היום – ששבועות הוא יום ההולדת שלו ויום ההסתלקות שלו, במלאות לו שבעים שנה, מיום ליום; והדמות השלישית של שבועות היא מורנו הבעל שם טוב, שגם הסתלק בשבועות – הוא לא נולד בשבועות, אלא ב-חי אלול, אבל הסתלק בשבועות – בגיל ששים ושנים.

הבעל שם טוב מייצג את תנועת החסידות, שהיא תנועה משיחית, שנועדה להביא את המודעות של עם ישראל להכיר שה' נמצא אתנו כאן ועכשו ועלינו רק להתקשר אליו מאד חזק ("בקשר חזק ואמיץ מאוד") ברצון לעבדו ובאמונה בטובו – וזה עצמו התנוצצות של ימות המשיח ומביא את המשיח בפועל ממש. דוד הוא מלך ישראל, "דוד מלך ישראל חי וקים" שממשיך מדור לדור. גם על משה רבינו כתוב "משה לא מת". כמו על יעקב, הבחיר שבאבות, שכתוב עליו "לא מת", כך כתוב על משה רבינו. שלש הדמויות הללו של שבועות הן נצחיות וכולן קשורות לתכלית בריאת

² פרצוף תכונות דוד המלך נתבאר (באופן שונה) גם בשיעור פסח שני ויסוד שביסוד תשע"ד.

^x נרשם על ידי איתיאל גלעדי. לא מוגה.

מכוונים כנגד עשר הספירות של המלכות, הם ימי בנין המלכות של ה' – מלכות שמים וההשתקפות שלה במלכות דוד בארץ – ושני הימים הראשונים, שני ימי ראש השנה (שהם "יומא אריכתא", בסוד הקוצו-שלי-והי – הכל אות אחת – של שם הוי' השייך למלכות), הם הכתר של המלכות והחכמה של המלכות, המקבילים ישירות לדוד ושלמה. לכן בהרבה תפילות אנחנו מייחדים אותם יחד, "דוד ושלמה". כל זה היה כדי לומר שהתכונה הראשונה של דוד המלך היא שהוא לא רק מלכות, בכלל, אלא ספציפית הוא הכתר של המלכות.

יותר מכל הספירות – אפילו מהאבות (שכנגד עיקרי מדות הלב, חסד-גבורה-תפארת, אהבה-יראה-רחמים) – המלכות היא שרש נשמות ישראל. המודעות של דוד המלך היא המודעות הקולקטיבית שלנו. בפסיכולוגיה מדברים על לא-מודע קולקטיבי, אך יש גם מודע קולקטיבי – המודע (וגם הלא-מודע) הקולקטיבי של כולנו, כל נשמות ישראל בעולם, הוא נשמת דוד המלך, נשמת המלכות.

כתר מלכות: אמונה-תענוג-רצון במלכות

מה הכוונה שהוא הכתר של המלכות? בקבלה ובחסידות מוסבר שבכתר עצמו יש שלשה ראשים, והמושגים הפשוטים להסביר אותם הם אמונה-תענוג-רצון. אלה הם שלשת הראשים של הכתר. כמו שאמרנו קודם, בחברה המודרנית שלנו כאשר חושבים על מלך – יש לך מדינה, יש לך נשיא, יש לך ראש ממשלה, זה 'הולך', אבל במחשבה על מלך יש משהו מאד לא מקובל בדורנו – וכדי להתחבר למלכות, דבר ראשון צריך להאמין שיש בפיטנציאל נשמה שאכן מתאימה להיות מלך ישראל, להיות המלך שלנו, המלך שלי, להנהיג אותי, להיות המפקד העליון שלי, שיכול לתת לי פקודות ואציית לפקודות שלו. צריך להאמין

הדמויות של שבועות שהזכרנו, הבעל שם טוב, גם היה מאד קשור לדוד המלך, כי לפי המסורת החסידית הוא הנפש של דוד המלך. יש קשר פנימי מאד עמוק ביניהם, וכשאנחנו מתבוננים בדמות של דוד המלך בכמה מקומות נראה גם את הבעל שם טוב.

כתר: להאמין ולרצות מלכות; "אשת חיל עטרת בעלה"

דוד ושלמה – כתר וחכמה דמלכות

שני המלכים הראשונים של בית דוד הם דוד ושלמה. שלמה המלך מוגדר בתנ"ך כחכם מכל אדם ("ויחכם מכל האדם") – הוא שייך לספירת החכמה, אבל זו החכמה של המלכות. כל השושלת של דוד, מלכות בית דוד, היא השתלשלות המלכות. שני המלכים הראשונים הם דוד ושלמה. דוד המלך הכין את כל החומרים לבנין הבית, הזהב והכסף וכו'. כל המודעות שלו היתה מכוונת לבנין בית המקדש, לבנות לקב"ה מקום בארץ, "דירה בתחתונים" – זו היתה משימת החיים שלו. אבל, מכיון שהוא היה לוחם – ידיו דמים מלאו, אפילו שמדובר בדם של אויבי ישראל, שהמלחמה בהם היא מצוה, אף על פי כן – ה' אמר לו שהוא עצמו לא יבנה את הבית. אף שהבית יבנה על ידי בנך שלמה, ולא על ידיך, הוא יקרא על שמך – כתוב "ראה ביתך דוד" – אך אתה לא תוכל לבנות אותו בידך. הבן, שלמה, הוא התגשמות מאוויו הכי פנימיים של דוד, לבנות את הבית – שניהם הולכים יחד.

מה היחס ביניהם לפי הספירות? המלך דוד הוא הכתר של המלכות. במלכות עצמה יש את השתלשלות כל עשר הספירות, כל כחות הנפש, והראשונה היא הכתר. אחר כך, בנו, הוא החכמה – אחרי הכתר באה החכמה של המלכות. שני אלה, דוד ושלמה, הם כמו שני הימים של ראש השנה. עשרת ימי תשובה

הרמות האלה הן נוכחות של דוד המלך בתוך כל אחד מאתנו.

"אשת חיל עטרת בעלה"

בחדש שעבר, כאשר דברנו על יצחק אבינו, האב השני, הזכרנו לימוד מאד עמוק וחשוב מהאר"ז¹, גדול המקובלים – שבתחלה יצחק היה נשמה של נקבה בגוף של זכר. בעקידה יצחק קבל גם את החלק הזכרי שאפשר לו להתחתן (ובאותו רגע נולדה בת זוגו, רבקה אמנו). יש משהו בדוד המלך אפילו יותר מזה. הוא לא עובר מטומורפוזה, מההתחלה עד הסוף דוד המלך, אפילו שהוא זכר – הוא דמות נשית. יש משהו יסודי בנשמת דוד המלך שהוא נקבי. הוא לא צריך להשתנות, כך הוא צריך להיות תמיד.

בסוף מלכות בנו, שלמה, היה מרד על ידי המלך הראשון של מלכות הצפון של ישראל, ירבעם. הוא היה נשמה מאד גבוהה, והוא מאד ירד מהדרך – נעשה מלך רשע (חוטא ומחטיא את ישראל). אבל כיון שהוא היה נשמה מאד גבוהה, חז"ל אומרים שבאיזו נקודה ה' לקח אותו ואמר לו – בא ונטייל אני ואתה ודוד המלך בגן עדן. הזמנה – ה' הזמין את המלך ירבעם, המלך הראשון של ממלכת הצפון, לטייל אתו ועם דוד המלך, שלשנו יחד. איך ירבעם הגיב להזמנה? הוא שאל "מי בראש?". ה' אמר לו – דוד בראש. כשהוא שמע שדוד בראש הוא אמר – לא, איני מקבל את ההזמנה. זו היתה תחלת הנפילה שלו.

מה הסוד שעומד מאחורי הסיפור הזה שמספרים חז"ל? הסוד הוא שירבעם בא מאפרים, בנו של יוסף, שמייצג את הכח הזכרי בעם ישראל. אבל דוד המלך הוא המלכות, שבעיקרו הוא דמות נשית. לכן, מסביר האר"ז², שאלת ירבעם היא מי בראש – האיש או האשה? ירבעם אומר – גברים מנהלים את העולם, הם בראש, אני צריך להיות בראש כי אני הגבר. ה' אומר לו – אתה צודק (הוא ידע

בפוטנציאל של קונספט המלכות. זו האמונה במלכות – אמונה שיכולה להיות מלכות, שיש פוטנציאל כעת למלך טוב, כמו המלך דוד.

ננסה להסביר קצת יותר: הבעל שם טוב – שאמרנו שהוא מאד קרוב לדוד המלך – אמר שבדיוק כמו שיהודי צריך להאמין בה', במציאות ה', בכך שה' בורא את העולם ונותן את התורה, כך כל יהודי צריך להאמין ביהודי אחר. מה זאת אומרת להאמין? להאמין בפוטנציאל האין סופי שיש בו – פוטנציאל שאינך רואה, ולפעמים אתה רואה בדיוק להיפך, דברים שליליים, אבל עליך להאמין בטוב שלו, בניצוץ האלקי שבו, בכך שנשמתו היא "חלק אלוך ממעל ממש" בלשון אדמו"ר הזקן בתניא. כמו שהבעל שם טוב אמר שעלינו להאמין בכל יהודי, כך עלינו להאמין במלך ישראל הפוטנציאלי – עם ישראל מאמין שיש מנהיג שיבוא ויפיע וינהיג אותנו. יש למלך הזה עוד שם – משיח. ב-יג עיקרי האמונה של הרמב"ם העיקר השנים-עשר הוא האמונה במשיח, והאמונה הזו בהוה היא נשמת דוד במדרגה הכי גבוהה בתוכי, בתוך כל אחד מאתנו – האמונה במשיח.

אם אדם מאמין במשהו, ומתחיל לפתח במחשבת הלב את האמונה הזו, אם מדובר במשהו מאד טוב, אוטופיה, הנשמה שלו מתמלאת (בהוה) תענוג ממה שעתיד להיות. זו המדרגה השניה של הכתר. רק במחשבה שמפתחת את האמונה במשיח כבר מתמלאים תענוג, אין דבר יותר טוב מזה.

מה בא אז? אני רוצה לממש זאת במציאות, רוצה שזה יקרה. הרבי אמר "עשו כל אשר ביכלתכם" כדי שזה יקרה. אם אני באמת רוצה שיקרה – אמסור את עצמי כדי שזה יקרה.

אלו הם שלשת הראשים של הכתר – קודם אמונה, אחר כך תענוג ואז רצון. רצון גורם ללקיחת אחריות – אם אתה רוצה שהדבר יקרה עליך לעשות משהו כדי שיקרה. כל שלש

שהוא יחסית הנקבה – כאן יהונתן הוא הזכר ודוד המלך הוא הנקבה, ובסיפור הזה גופא כתוב "עד דוד הגדיל". דוד מתחיל יותר נמוך, יהונתן הוא הבן של המלך ויורש העצר, אבל דוד שהתחיל מתחתיו הגדיל ועלה מעליו. יש ביניהם אותו יחס כמו בין דוד לירבעם – בחינת "אשת חיל עטרת בעלה", שהדמות הנשית עולה מעל הדמות הגברית. כל אלה דוגמאות לכתר של דוד.

חכמה: תורת דוד

השביעי בשושלת מסירת התורה

כעת נמשיך עם המדרגה הבאה במלך דוד – החכמה. אפילו שאמרנו שבנו, שלמה המלך, הוא החכמה שבמלכות – אבל דוד עצמו הוא מאד-מאד חכם. כשפותחים את תחלת משנה תורה לרמב"ם מוצאים שהוא מונה את כל שושלת קבלת התורה מדור לדור, כאשר בכל דור יש נשמה אחת שהיא מקבלת התורה באותו דור ומעבירה אותה לדור הבא. שלמה, החכם באדם, לא מופיע שם. הייתי חושב ששלמה המלך הוא כל כך חכם שהוא היה צריך להיות אחד ממקבלי התורה, אבל הוא לא מופיע שם. אבל אביו, המלך דוד, כן מופיע שם. יש משהו מאד מיוחד בקבלת התורה בדור שלו. באמת, דוד המלך נולד ונפטר ביום קבלת התורה, בשבועות. יש משהו בדוד המלך שהוא מקבל את התורה בדורו ומעביר אותה לדור הבא. על התורה בכלל כתוב "אורייתא מחכמה נפקת" – התורה יוצאת מהחכמה האלקית של ה', היא מבטאת את חכמת ה'. אם נשמה מקבלת את כל התורה, היא המקבלת (ב-ה הידיעה) של התורה באותו דור ומעבירה אותה לדור הבא, ברור שזו החכמה של אותה נשמה. גם בענין של מסירת התורה יש משהו מאד מיוחד בדוד. דוד הוא השביעי בשושלת. הרמב"ם לא מונה את משה כראשון. אתמול,

קבלה, ידע מה שהוא מדבר), אתה איש והוא אשה, אבל הוא בראש. בלשון צחות אפשר לומר שזה מקור הביטוי "נשים תחלה". כשהוא שמע זאת, שאשתי יכולה להיות גבוהה ממני – הוא אמר שלא רוצה זאת, לא מוכן לקבל גזרה כזו. כך האריז"ל מסביר.

מה זה אומר? כתוב "אשת חיל עטרת בעלה". יש משהו בדמות הנשית שהיא הכתר של הבעל, והדבר מתגלה בנשמת דוד. על כך אמרנו שדוד הוא הכתר של המלכות עצמה (הספירה הנשית בכלל) – לא רק שהוא הכתר הפרטי של פרצוף המלכות, פרצוף האשה בפני עצמה, אלא שהוא משקף את העובדה שהדמות הנשית היא הכתר של הדמות הזכרית, ולכן "בן ישי בראש".

"עד דוד הגדיל"

צריך להתבונן בענין לעומק, כי כאשר אמרנו שליצחק היתה נשמה נשית בגוף זכרי אמרנו שהדבר מנע ממנו להתחתן. לכן היה צריך להוסיף לו ממד חדש לנשמה, ממד זכרי, כדי שיוכל להתחתן. אבל זו לא בעיה של דוד המלך – הוא נשא הרבה נשים, אולי אפילו יותר מדי (אף על פי ששמר על ההגבלה של התורה לא לשאת יותר מח"י נשים) – ועם כל זאת, הוא נשמה נקיית.

יש סיפור מפורסם ובעל משעמו רבה אודות דוד המלך – אהבתו לחבר זכר, יהונתן. יהונתן הוא בן מלך, יורש העצר, הבן של המלך הקודם, שאול. בהתחלה שאול אהב את דוד. אחר כך, מתוך קנאתו, האהבה התהפכה לשנאה והוא רצה להרוג אותו, אבל הבן אהב אותו אהבת נפש – ונפשו קשורה בנפשו". חז"ל מביאים את האהבה שלהם כדוגמה לאהבה הכי גדולה, "אהבה שאינה תלויה בדבר", אהבה נקיה. סיפור האהבה הזה עצמו – שכמובן אין בו יחסים גופניים – הוא סיפור אהבה בין גברים. אבל, אומר האריז"ל, בכל מערכת יחסים יש מישהו שהוא יחסית הזכר ומישהו

דוד. אנחנו יודעים שאחיה השילוני הוא המורה הרוחני של רבי שמעון בר יוחאי ושל הבעל שם טוב. אם כן, יש משהו מאד מיוחד אצל דוד המלך ביחס לתורה.

"והוי' עמו" – שהלכה כמותו בכל מקום"

במה עוד מתבטאת חכמת התורה של דוד? באותו רגע ששמואל הנביא משח את דוד המלך שרתה רוח רעה על המלך הקודם, שאול המלך. עבדי שאול אמרו לו שכדי להעביר ממנו את הדאגה והרוח הרעה יחפשו עבורו מישהו "ידע נגן", לא רק מוזיקאי מומחה אלא מישהו שיודע לנגן מוזיקה שתמתיק את הרוח הרעה, את הדאגה וכו'. במקום אחד כתוב "ידע נגן" ובמקום אחר "מיטיב נגן" – שיודע לנגן טוב, עוד יותר מדגיש את כח ההמתקה בנגינה שלו. בדקו הרבה ומי שנבחר הוא המלך (העתידי) דוד.

כאשר הוא מוצג על ידי אחד מנערי שאול מציינים אותו בשש תכונות שונות¹ – אין עוד דבר כזה בתנ"ך, שמתארים מישהו בכל כך הרבה תארים ושבחים. זהו תיאור יחודי של דוד בתחלת דרכו. יש כאן נער צעיר שהוא "ידע נגן" – קודם כל, הוא יודע לנגן, להמתיק את הרוח הרעה שלך. אבל זה לא מספיק, יחד עם מה שהוא "ידע נגן" הדבר השני שהוא גם "גבור חיל". דבר שלישי, הוא "איש מלחמה" – אלה שני דברים, הוא גם "גבור חיל" וגם "איש

בשבת, התחלנו שוב לקרוא וללמוד מהתחלה את פרקי אבות בפעם השניה, והוא מתחיל "משה קבל תורה מסיני וכו'". משה הוא המקבל הראשון, אבל הוא לא תחלת השושלת – התורה מגיעה מסיני, מהקב"ה עצמו. כך הרמב"ם מונה את הדורות, הראשון הוא "הוי' אלקי ישראל", השני הוא משה – המקבל הראשון מה' – מספר שלש הוא יהושע, מספר ארבע הוא פינחס, מספר חמש הוא עלי הכהן הגדול, מספר שש הוא שמואל הרמתי, מספר שבע הוא דוד המלך – "כל השביעין חביבין". שמואל הרמתי משח את דוד המלך (וכמו שכתוב בתחלת שירת חנה אם שמואל, "רמה קרני בהוי'", שהולך על משיחת דוד המלך על ידי שמואל). הוא לא רק משח אותו למלכות, לא רק השרה עליו רוח הקדש וגילה בו את הפוטנציאל העמוק של המלכות, אלא גם מסר לו את התורה, את כל התורה כולה. שמואל הוא דמות מאד מיוחדת, הוא שקול כנגד משה ואהרן יחדיו, הוא הששי בשושלת שמתחילה מה' ודוד הוא השביעי².

הבא אחרי דוד המלך הוא אחיה השילוני³ – הוא מקבל מדוד – ולא שלמה המלך בנו של

¹ הוי' אלהי ישראל משה יהושע פינחס עלי

שמואל דוד = 2058 = 6 פעמים 7 בחזקת 3 = **דוד**

פעמים 147, חיי יעקב. ס"ת 224, יו פעמים **דוד** ועוד 1834, **דוד** פעמים 131, סכום **דוד** מספרי ההשראה

הראשונים, התמנין של **דוד**.

² אחיה הנביא מקבל את התורה מדוד, אך הוא גם מי שמנבא את מלכות ירבעם וקורע את המלוכה. ממש פלא, לכאורה כתלמיד מובהק של דוד, מקבל התורה מדוד המלך, הוא היה צריך להיות בטל לחלוטין לדוד וממילא גם לבית דוד, שהוא "נצח ישראל", ובסופו של דבר הוא שלוקח את הממלכה משלמה! למה? אפשר קצת להמתיק, שה' הבטיח את המלכות לשלמה אם ילך בדרך דוד, ואחיה כל כך נאמן לדוד לכן הוא מקפיד על הבן שלמה שלא הולך בדרך האבא. "ויהי ככלות שלמה לבנות את בית הוי' ואת בית המלך וגו'" ה' נתגלה לו

שנית ואמר לו: "ואתה אם תלך לפני כאשר הלך דוד אביך בתם לבב ובישר... והקמתי את כסא ממלכתך על ישראל... אם שוב תשבון... והכרתיו...". "בתם לבב" היינו מדת התמימות של דוד, ההוד שלו, הבטול המוחלט שלו לרצון השי"ת – ושלמה לא הלך כך. לכן, דווקא בהיות אחיה תלמיד של דוד, הוא מקפיד על שלמה. בכל אופן, פלא שהוא מקבל מדוד וממליך את האנטי של דוד, ירבעם. והרמוז: חבור **דוד-ירבעם** עולה **אחיה** פעמים **דוד**.

³ וראה עוד לקמן פרק ב.

תכונה קודם אמר שגם ליהונתן יש אותה. אם יש לך את התכונה הזו – שה' עמך, לדעת מה ההלכה בכל סיטואציה – או שאתה משבט לוי או שבט יששכר, מחכמי התורה, או שיש לך פוטנציאל מלכותי. אם ה' אתך או שאתה מהלויים, או שאתה מהסנהדרין – כמו שבט יששכר – או שאתה מלך. כששואל ראה זאת הוא הבין שהנער הזה לא סתם נגן מוזיקה, אלא הוא מתחרה בי כי הוא מלך בפוטנציה, אפילו יותר מהבן שלי.

זו חכמה שיש לדוד המלך שאפילו לבנו שלמה אין, מדרגת "והוי' עמו" – "הלכה כמותו בכל מקום". לכן דוד הוא מקבל התורה ומוסר אותה הלאה לאחיה השילוני. שוב, דוד הוא בין שמואל הנביא לאחיה השילוני, המורה של אליהו הנביא, שהוא המורה של אלישע. אלה שלשת הנביאים הגדולים בנביאים הראשונים, שמתחילים מאחיה. הרמב"ם אומר שאחיה חי חיים מאד ארוכים, הוא היה ילד

ושמאי הם חסד וגבורה. דוד ויהונתן הם נקבה וזכר, כנ"ל בסוד "עד דוד הגדיל", אף שבדרך כלל אומרים שהחסד זכר ("זכר חסדו") והנקבה גבורה (בנין המלכות, הנקבה, מן הגבורות). יש כאן בחינה של "אחליפו דוכתייהו" שמתאים למחשבה המקובלת היום, כפי שדובר הרבה פעמים, שהגבר הוא גבורה והאשה היא חסד. ככלל, על פי קבלה הפוך הדבר, אבל כאן דוגמה יפה שדוד-הנקבה הוא הלל, חסד, ויהונתן-הזכר הוא שמאי, גבורה. המקור לדברי האריז"ל הנ"ל הוא לכאורה מסמיכות המשניות בפרקי אבות: "... זו [אהבה שאינה תלויה בדבר, שאינה בטלה לעולם] אהבת דוד ויהונתן... זו [מחלוקת לשם שמים, שסופה להתקיים] מחלוקת הלל ושמאי". ידוע ש- **דוד ויהונתן** שוה **ישראל**, כך ש'**אהבת דוד ויהונתן**' עולה **אהבת ישראל**, **אהבה פעמים חכמה** וכו'. **מחלוקת הלל ושמאי** שוה 1000, סוד אלף אורות שנתנו למשה (ר"ת מחלוקת שמאי הלל) במתן תורה. **דוד ויהונתן הלל שמאי** שוה **שמע ישראל** [הוי' אלהינו הוי' אחד].

מלחמה", אסטרטג שיודע טכסיסי מלחמה. הדבר הרביעי, שהוא "נבון דבר" – נבון ביחס לדברים פרקטיים, חכם ומבין איך לארגן. דבר חמישי, הוא "איש תאר", הוא יפה. דבר ששי, "והוי' עמו".

ששת הדברים האלה מתחילים מ"ידע נגן" ומסיימים ב"והוי' עמו". את הרוב מבינים פחות או יותר, אבל מה פירוש ש"הוי' עמו"? ההסבר הפשוט שהוא מצליח, כמו שכתוב על יוסף שהוא "איש מצליח" – הוא "בר מזלא", כל מה שהוא לוקח בידים מצליח לו. אבל חז"ל אומרים שהכוונה לא רק לכך, אלא שלומר ש"והוי' עמו" היינו שיש לו את היכולת "לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא" – כאשר הוא לומד נושא בתורה הוא יודע איך להגיע להכרעה הנכונה של ההלכה. אדם יכול להיות מאד חכם, נבון וידען בכל התורה, אבל כשהוא מגיע להכרעה פרקטית – פסק הלכה – הוא לא מכריע נכון. בכל דבר בתורה יש הרבה דעות, והחוש הפנימי איך לבחור נכון מבין כל הדעות, לדעת מה ה' רוצה בסיטואציה המסוימת הזו, מה הוא פסק ההלכה – הוא סוג של רוח הקדש, תכונה מאד מיוחדת ונדירה עליה כתוב "והוי' עמו". שה' עמך אומר שאתה יודע מה ה' רוצה כעת, מה התורה רוצה שתעשה ברגע הזה.

חז"ל ממשיכים לספר ששואל אמר שכל התכונות נמצאות אצל יהונתן בנו, עד שהגיעו לשבח הששי – "והוי' עמו", אז הוא נסוג אחר, חלשה דעתו, זו תכונה שאין ליהונתן¹. על כל

¹ האריז"ל אומר שדוד ויהונתן הם הלל ושמאי. הלכה כבית הלל כי "ענוים טפיי", וכך הלכה כדוד בשל השפלות שלו. מתאים לכך ש"והוי' עמו" כנגד המלכות בשבחי דוד – כדלקמן פ"ב ובפרט שם הערה יב – השפלות שלו. מבואר בפנים שמי שזוכה "לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא" הוא משבט לוי, שבט יששכר או מלך – מלך שהוא בשיא השפלות, ונקלתי עוד מזאת והייתי שפל בעיניי". יש כאן קשר גם למלכות, אבל הלל

שבתי בבית הוי' [הוא רוצה לבנות בית לה' ולשבת בון כל ימי חיי לחזות בנעם הוי' ולבקר בהיכלו]. עוד פרק חשוב בתהלים, פרק צ, חותם "ויהי נעם אד' אלהינו עלינו". הנעם הזה הוא פרצוף אמא בקבלה.

יש לנו שני פרצופים, אבא ואמא, "תריין ריעין" שהולכים יחד – היותו מקבל התורה ו"הלכה כמותו בכל מקום" ובו-זמנית הוא "נעים זמירות ישראל" – לימוד תורה ואמירת תהלים, הם הולכים ביחד. כשנגיע למלכות נדבר על התפלה של נשמתו, השתפכות הנפש, אבל כאן, הזמירות הנעימות שהוא שר שייכות ל-ה עילאה שבשם, הנוקבא העליונה בקבלה. שוב, תורה מימין, פרצוף אבא, ושירת שירים משמאל, פרצוף אמא (בסוד "ועבד הלוי הוא [דרגת אמא עילאה]", עבודת הלויים "לארמא קלא" בשירת תהלות דוד בבית המקדש). החכמה והבינה הם המח הימני והמח השמאלי.

דוד – האמצעי

יש עוד דבר מיוחד בבינה של דוד המלך: האריז"ל אומר שהמלך דוד הוא גלגול של אדם הראשון. הוא הנשמה שבין אדם הראשון למשיח – אדם ר"ת אדם-דוד-משיח, הכל תיקון – והוא ראשית תיקון נשמת אדם, כאשר סיום התיקון הוא אצל המשיח. מה הלימוד הזה אומר לנו? שענינו של דוד להיות נקודת האמצע בין תחלת ההיסטוריה לסוף ההיסטוריה, הוא האמצע. יש בקבלה מושג של

במתן תורה, מאות שנים קודם, אבל הוא קבל את התורה רק הרבה אחר כך, מהמלך דוד. הוא הנביא שמסר, בשליחות ה', את מלכות הצפון לירבעם.

בכל אופן, אמרנו שהחכמה של דוד היא התורה שלו. יש שני ענינים מאד חשובים בתורה של דוד שהם החכמה שלו: אחד, שהוא השביעי מה' במסירת התורה. והשני, ש"והוי' עמו" שהלכה כמותו בכל מקום – דעתו מכוונת בדיוק להלכה, רצון ה', במציאות הספציפית, מתוך הרבה דעות שונות וסותרות בענין.

בינה: "נעים זמירות ישראל"

"נעים זמירות ישראל"

נמשיך לספירה הבאה של מלכות דוד, הבינה. ברשימה של שבחי דוד הוא נקרא גם "נבון דבר" – בעל הבנה בענינים פרקטיים, גם שייך לבינה. אבל מה שאולי הכי מבטא את הבינה שלו הוא הכינוי שלו "נעים זמירות ישראל". הוא לא רק נגן, אלא המשורר של עם ישראל. לשיר בעברית לא מתייחס רק למוזיקה וואקלית אלא כולל גם מילים, לשיר שירים. כל השירים של הלויים במקדש הם התהלים של דוד, "שירי דוד", והתפלות במקדש באות מהכח האלקי של דוד – זו הבינה של דוד המלך, פרצוף אמא. הבינה נקראת בתורה, בתנ"ך, נועם. על כך קוראים לדוד "נעים זמירות ישראל". הוא עצמו אומר בתהלים כ"ז – בפרק שאומרים מאלול עד הושענא-רבה – "אחת שאלתי מאת הוי'..."

שבהם רע, ובהם הוא קונה את שלשת הדברים הנ"ל. הכל נכלל ב"אחת שאלתי מאת הוי'... לחזות בנעם הוי' ולבקר בהיכלו". מענין שהביטוי "חיי עולם הבא" שזה יעקב, כאשר רק חיי שוה 28, והרי יעקב נתן לדוד 28 שנים. כל אחד מהשלשה הוא כפולה של 13 – ארץ ישראל, חיי עולם הבא, תורה – וביחד 1625, 13 כפול 5 בחזקת 3, 25 פעמים א-דני, מספר ההשראה של 29 (29 ברבוע ועוד 28 ברבוע).

¹ יש באריז"ל רמז יפה, ולא אופייני, ש"אחת [שאלתי מאת הוי']" רומז לשלשה דברים עליהם כתוב שאינם נקנים אלא ביסורים – ארץ ישראל, חיי עולם הבא ותורה. דוד המלך קונה את ה"אחת" שלו ביסורים. קנין הוא העליה לאצילות, עולם הקנין, עולם האחדות ("אחת"), עולם שכולו טוב (באצילות נאמר "לא יגורך רע"), והיסורים הם בשלשת העולמות התחתונים ב"ע

בחברון הוא לא מלך על כל עם ישראל אלא רק על שבט, שבט יהודה. אחרי שבע השנים האלה, בגיל 37, הוא הגיע לירושלים, שהיא סוד לאה, ושם הוא מלך על כל עם ישראל, כל שנים עשר השבטים. נמצא לפי זה ששנת 2891 (2854 ועוד 37) – זו נקודת האמצע בין 'מלכות' אדם (שמלך על כל העולם כולו תכף עם בריאתו) למלכות משיח (על כל ישראל).

האריז"ל אומר שעד שהוא הגיע לירושלים הוא עוד לא היה במדרגת מלכות דאצילות. בעולם האצילות אין מודעות נפרדת, וגם בשבע השנים בחברון הוא היה עוד בעולמות התחתונים. רק כאשר הוא הגיע לירושלים – לתיקון לאה, הנוקבא העליונה – הוא עלה למלכות דאצילות. אם אמצע ההיסטוריה הוא תחלת מלכות דוד, מתי יגיע הסוף, ביאת מלך המשיח שימלוך על כל ישראל (ועל כל העולם כולו)? בשנת 5782, עוד חמש שנים. [אפשר לומר שהוא הנקודה האמצעית]. נכון, ואז יכול להיות מוקדם יותר, ובכלל אם נחשב את בריאת אדם הראשון משנת 1 אז הכל זו בכמה שנים מוקדם יותר. כל זה היה בשביל לומר שיש משהו בדוד שהוא אמצעי, אמצע ההיסטוריה (ששייכת בכלל לספירת הבינה, סוד ההשתלשלות ו"קורא הדורות מראש" כנודע), ולהיות אמצעי שייך בקבלה לבינה, המח האמצעי.

דעת: רבן של בעלי רוח הקדש

בין נבואה לרוח הקדש

המדרגה הבאה של דוד המלך היא דעת. יש שלשה מוחין – חכמה, בינה ודעת. ביחס לבצלאל, בונה המשכן – שלפי חז"ל דוד המלך עצמו הוא צאצא שלו מצד אמו (בצלאל הוא גם משבט יהודה, והוא ניין של מרים, שממנה יוצאת מלכות דוד, דרך בצלאל) – כתוב שה' מלא אותו בחכמה, כתבונה ובדעת. רש"י

ראש-תוך-סוף – הראש הוא אדם, הסוף הוא משיח, ובאמצע נמצא דוד.

המושג אמצע שייך לבינה, כי בינה היא המח האמצעי. בינה בעברית היא מלשון 'בין', באמצע. כך מסביר האבן עזרא, שהפשט של בינה הוא המח האמצעי. הדבר משתקף בכך שדוד המלך הוא נקודת האמצע של ההיסטוריה. כל ההיסטוריה של התנ"ך – ספר מלכים וספר דברי הימים – היא היסטוריה של המלכים, וזהו עיקר ההיסטוריה. מלך אחרי מלך, מלכות אחרי מלכות, ממשלה אחרי ממשלה – זו היסטוריה. המלך דוד הוא נקודת האמצע של ההיסטוריה, ולהיות אמצע ההיסטוריה אומר להיות נשמה של הבינה.

אמצע ההיסטוריה

באיזה שנה נולד דוד? אדם הראשון נולד בתחלת הבריאה, שנת אפס (או אחת, אבל כעת נקרא לה אפס). המלך דוד נולד – מאד קל לחשב – בשנת 2854 (וכמפורש בספר סדר הדורות). אם הוא האמצע בין אדם למשיח, נחשב מתי נולד המשיח... עוד 2854 בהמשך. לאיזה שנה מגיעים? ה'תש"ח. מה זה אומר? אף אחד לא יודע? כולם שכחו מה קרה בשנת תש"ח? אם שמים את הולדת דוד כאמצע ההיסטוריה, הסוף הוא 1948 בלוח האזרחי (לציין שבשנת 1948 לבריאת העולם נולד אברהם אבינו, היהודי הראשון).

אבל זו רק הולדתו של דוד. בן כמה היה דוד כשהוא החל למלוך על כל ישראל? המלך דוד הוא דמות נשית. הוא צריך לתקן את שתי הדמויות הנשיות העיקריות של התנ"ך – רחל ולאה, שתי האחיות. הוא עולה מלמטה, כל הענין של מלכות דוד הוא מלמטה למעלה, ולכן קודם הוא צריך להזדהות עם רחל ולתקן אותה. רחל היא חברון, לכן דוד התחיל למלוך שבע שנים בחברון, כדי לתקן את רחל, ואחרי שבע שנים שם הוא הגיע לירושלים. בשנים

הראשונה שעולה לו בנושא מסוים, אפשר ללכת עליה, היא האמת. הוא לא שומע את דברי ה', הדברים עולים מתוכו באופן ספונטאני, בדרך של השראה.

זה נותן קצת 'חוש' מהי רוח הקדש – שמחשבה ראשונה היא אמת. מי שלומד תורה לא צריך לחשוב שהמחשבה הראשונה שלי נכונה. ההיפך, המחשבה הראשונה היא הוה-אמינא שבדרך כלל אינה נכונה, צריך להקשות ולהתבונן עד שמגיעים למחשבה שניה או שלישית או רביעית שהיא נכונה. אבל רוח הקדש מתחילה מכך שהמחשבה הראשונה שלי היא אמת, שאפשר לסמוך על המושכל הראשון. "רבן של כל בעלי רוח הקדש" הוא דוד המלך, וגם זו סבה שאמרנו קודם שדוד הוא המודעות העמוקה והפנימית של כל עם ישראל, כי לכל אחד מאתנו יש רוח הקדש – ניצוץ של דוד המלך בתוכנו.

השרש של הדעת הוא בכתר. כשסופרים עשר ספירות – אם מונים את הכתר לא מונים את הדעת ואם מונים את הדעת לא מונים את הכתר, כי דעת היא ביטוי של הלא-מודע בתוך המודע עצמו. ידוע הרמז ש-**חכמה נבואה** שוה **קבלה**. אמרנו שדוד הוא "רבן של כל בעלי רוח הקדש", אם כן יש שלשה דברים – חכמה (חכם עדיף מנביא), נבואה ורוח הקדש. חכמה היא חכמה, נבואה היא בינה ורוח הקדש היא דעת – הפנים הם חכמה-נבואה והאחור רוח הקדש. והנה, **חכמה נבואה רוח הקדש** = 760 = **כתר חכמה בינה**, רמז הבא ללמד שהשרש האמתי של הדעת הוא בכתר. באמת **רוח הקדש** = 623, **כתר** ועוד 3, ואילו **נבואה** שוה 64, **בינה** מינוס 3. ללמד שיש משהו ברוח הקדש של דוד שלמעלה גם מהחכמה וגם מהנבואה, לכן הוא עתיד להיות משיח שגדול ממשה ברוח הקדש (ובכלל גדול ממשה, הגם שבנבואה משה גדול ממנו). החוש של המשיח הוא חוש הכתר, "מורח ודאין", שלא נאמר אצל משה רבינו. המדרגה הכי

מסביר בפשט שחכמה היא מה שאדם למד מרבו, בינה היא מה שאדם לומד דבר מתוך דבר (כח האינדוקציה), אבל על דעת רש"י אומר שהיא רוח הקדש. נשמע מאד דומה לתכונה שהזכרנו, "והוי' עמו" שהלכה כמותו בכל מקום". אבל יש משהו בנוסף לכך שהוא בעל התורה ו"נעים זמירות ישראל" – האריז"ל אומר שהוא "רבן של כל בעלי רוח הקדש", הוא הראשון והעיקרי בבעלי רוח הקדש. כמו שמשה הוא "רבן של כל הנביאים" – בשבועות אנחנו מתעצמים גם עם משה וגם עם דוד המלך – כך דוד המלך הוא "רבן של כל בעלי רוח הקדש".

מה ההבדל בין נבואה לרוח הקדש? זהו נושא מאד עמוק בקבלה. נבואה היא אור שיורד מלמעלה למטה, "אור ישר", ששומעים ישירות מה שה' מדבר אליך, ואז אפשר להביא את דברי ה' ששמעת לצבור. אבל רוח הקדש היא משהו שמופיע מבפנים – משהו שבא מתוך הנשמה שלך. לא שומעים ישירות את קול ה', אלא משהו שבא מבפנים, עולה מלמטה למעלה בדרך של "אור חוזר". משה ודוד, שניהם הולכים יחד. המשיח, שמסיים את ההיסטוריה, הוא נשמת משה בגוף של דוד. גם רוח הקדש שייכת לכך שדוד הוא דמות נשית, כי אור חוזר הוא תכונה נשית. האור החוזר עולה בסוף למעלה מהאור הישר ("כל אור חוזר חוזר לקדמותו ממש"), כמו שאמרנו קודם על "אשת חיל עטרת בעלה" ו"עד דוד הגדיל".

רוח הקדש – מלמטה עד למעלה

שוב, בדעת דוד המלך הוא "רבן של כל בעלי רוח הקדש". מהי רוח הקדש? הבעל שם טוב – השלישי מבין שלש הנשמות של שבועות – אומר שיש הרבה דרגות של רוח הקדש. המדרגה הכי גבוהה מתקרבת לנבואת משה, אבל המדרגה הראשונה והכי נמוכה של רוח הקדש היא שאדם יכול לסמוך על המושכל הראשון שלו – שהוא יכול ללכת על המחשבה

לשאת על פי תורה. נישואין לבת אחות הם היחסים הכי קרובים שהתורה מאפשרת בהם נישואין. לאחיין אסור לשאת את דודתו, אבל נישואין של דוד לאחיינית מותרים ומומלצים. זהו סיפור האהבה הכי גדולה, השיא של הנישואין.

דוד האהוב

עוד ענין: כשמחפשים בכל התנ"ך אין שום מקום מפורש בתנ"ך שמוצאים שדוד אוהב מישהו, אבל על חמשה כתוב בפירוש בתנ"ך שאוהבים אותו. אין אצל מישהו תופעה כזאת, דוד הוא הדמות הכי אוהבה בתנ"ך. למה אנשים אוהבים את דוד? יש מי שמנסים, ח"ו, למצוא דברים שליליים בדוד – לצד העובדה שהוא שפך דמים רבים ומעשה אוריה ובת שבע ועוד. אחרי הכל, אנו מוצאים שהוא הכי אוהב, עם כל הדברים הבעייתיים שיש סביב הדמות שלו. הוא הדמות הכי כריזמטית בתנ"ך, מה שכולם אוהבים אותו גם קשור לכך שהוא דמות נקבית – מי שכולם אוהבים אותו הוא דמות נשית.

על שאול, לפני שרצה להרוג אותו, כתוב "ויאהבהו מאד" – הוא מאד אהב את הנער הצעיר שבא לנגן לפניו להמתיק את הרוח הרעה. הוא הראשון שאוהב אותו. אחר כך, השני שאוהב אותו הוא יהונתן, עד ש"נפשו קשורה בנפשו". האוהבת השלישית של דוד היא מיכל בת שאול, אשתו הראשונה. האהבה הבאה שכתוב על דוד היא שכל עם ישראל, יהודה וישראל, "אוהבים את דוד" – האהבה מתפשטת לכולם. אחרי כל זה יש אוהב חמישי – חירם מלך צור, שעזר (הוא או בנו) למלך שלמה לבנות את המקדש. כלומר, אפילו העולם הלא-יהודי אהב את דוד.

שלש הדמויות הראשיות של המלכות הקודמות אוהבות את דוד – המלך עצמו, בנו יורש העצר ובתו. אחר כך כל עם ישראל אוהב

נמוכה של רוח הקדש היא לסמוך על המחשבה הראשונה, כמו שאמרנו, ותכלית רוח הקדש היא "מורח ודאין".

כעת ננסה להסביר בקיצור. במקום אחר הסברנו בהרחבה את שבע הספירות התחתונות של דוד המלך. היום הקדשנו את עיקר השיעור לספירות הגבוהות יותר, כתר-חכמה-בינה-דעת. רוב המידע על שבע הספירות התחתונות של המלכות קשור לסוף ימי ספירת העומר – דברים שהסברנו בשבוע האחרון, השבוע של דוד המלך, בספירת העומר.

חסד: אוהב ואהוב

הדוד האוהב

התכונה הראשונה היא אהבה. אחד הדברים החשובים ביחס לדוד שהשם שלו בניקוד אחר מבטא אהבה. בנו שלמה כתב שלשה ספרים, והגדול שבהם הוא שיר השירים, שם האוהב נקרא דוד, האוהב של שיר השירים. אמרנו שהוא נשמה נקבית, אבל אין לו בעיה לשאת אשה – הוא נשוי לכמה נשים. יש בתנ"ך שבע נשים שמופיעות בשמן בפירוש, ולפי חז"ל הוא נשא 18 נשים, הכי הרבה שמותר למלך לפי התורה, שמזהירה "לא ירבה לו נשים". האשה הראשונה שלו שמופיעה בתורה היא בת שאול המלך עצמו, מיכל בת שאול, והאחרונה היא בת שבע, אמו של שלמה, ובאמצע יש את אביגיל, אחת משבע הנביאות של עם ישראל.

שוב, הוא אוהב, והשם שלו – דוד, הוא גם דוד, האוהב של שיר השירים, "דודי" (כמו שאומרים בקבלת שבת – "לכה דודי לקראת כלה"). דוד יכול להיות בעברית גם אחי-האב/האם וגם אוהב. מה הקשר? לפי התורה הנישואין הכי מובחרים הם לבת אחות. האהבה הטבעית הכי גדולה בתורה היא לאחות (אהבה שנקראת "חסד" בתורה), אבל אותה אסור

ישראל לא ישקר וגו'"), כפי שאנו אומרים "דוד מלך ישראל חי וקים". יש שתי שמועות באריז"ל איזו ספירה תקן דוד – לפי שמועה אחת דוד עצמו (על ביתו נאמר "נצח ישראל וגו'") תקן את הנצח ולפי שמועה שניה שמואל תקן את הנצח (כאשר אמר "נצח ישראל וגו'") ודוד תקן את ההוד. "אלו ואלו דברי אלהים חיים" – באמירת "נצח ישראל" תקן שמואל את הנצח עבור דוד, ודוד הוסיף לכך את ההוד שהרי נצח והוד הם "תרין פלגי גופא". הבטחון של דוד הוא בטחון פעיל, השייך לנצח – לדרוף את האויבים ולהשמיד אותם ("ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד כלותם").

חולשת החינוך בבית דוד

חז"ל אומרים ש"דוד בשתים ולא עלתה לו", ויש בסוגיא עוד כמה הו"א של עבירות שעשה – כמו שנאמר במלכות, שהוא מסובך הרבה – סוגיא שלמדנו בעבר^ב. יש עוד משהו שחז"ל אומרים שלא היה בסדר אך לא נחשב כעבירה, אבל מסביר את בעיות בית דוד לדורות – "ולא עצבו אביו מימיו", שלא חנך את הילדים שלו. כל מה שאנחנו מדברים על חינוך ילדים, ככלל גדול בתורה – רואים שדוד לא היה מחנך טוב. היום מבחינה חברתית זה אולי הדבר הכי גרוע אצל דוד המלך. אם הוא לא היה מחנך – זה נוגע לכל הדורות, כל ה"נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם".

מכאן רואים גם את החידוש של ההבטחה הזאת, ש"נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם" אף על פי שאתה לא מחנך את הילדים – בדיוק הפוך מאברהם אבינו, "כי ידעתיו וגו' למען אשר יצוה את בניו וגו'". כל זכות היהדות מתחילה מאברהם בכך, ודוד פגם בנקודה העיקרית של אברהם. פלאי פלאים. אפילו את שלמה, החכם מכל אדם, הוא לא חנך לשמור את התורה. כתוב בפירוש על אדוניה, ומה היה

את דוד, ובסוף גם העולם הלא-יהודי אוהב את דוד. כולם אוהבים את דוד. אפילו שלא כתוב שהוא אהב משהו, ברור ש"כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם" – אם הוא מעורר אהבה סימן שהוא מאד אוהב בעצמו. הוא דמות של אהבה, כל האהבה שבעולם מופנית אליו, ואז הוא משקף אותה חזרה כאור חוזר. זהו משהו מאד עמוק של אהבה אצל דוד, הדוד.

גבורה: הריגת גלית

גבורה היא הפעולה הציבורית הראשונה שלו – שהוא הרג את גלית. בתחלת השיעורים באנגלית היה לנו שיעור על דוד וגלית. זו הגבורה.

תפארת: רועה רחמן

תפארת היא הרחמים של דוד. יש מנהיגי ישראל שנבחרו כי הם רועי צאן – להיות רועה צאן מבטא את מדת הרחמים של המנהיג. על משיח כתוב "כי מרחמם ינהגם". מנהיג ישראל הוא הנשמה שהכי מרחמת על כל העם שלו. שלשת הרועים הם משה רבינו, יעקב אבינו ודוד המלך^ג – כולם היו רועי צאן, וחז"ל מספרים סיפורים על כל אחד מהם איך התבטאו הרחמים הגדולים שלו על הצאן.

נצח: נצחון ונצחיות

תיקון הנצח

הספירה הבאה היא הנצח של דוד המלך, שמתבטאת גם בנצחונות שלו במלחמות וגם בנצחיות המלכות שלו (עליה נאמר "וגם נצח

^א משה יעקב דוד = ישראל, הכל בחי' תפארת רחמים, כי מרחמם ינהגם. דעת-תפארת-מלכות, קו האמצעי. דעת תפארת מלכות = 2051 = ישראל

הוד: "הוד מלכות"

ההוד של דוד הוא התאמת הכתר לראש שלו (מה שהכתר "הולם" אותו). אתה לא יכול להכנס לחנות כובעים ולקנות כתר כמו שאתה קונה כובע. התאמת הכתר הנסית לראש היא ההוד של דוד המלך, "הוד מלכות" (ביטוי הנאמר בפירוש על שלמה בנו אך מקורו בדוד).

יסוד: תשובה על פגם הברית

היסוד של דוד שייך לסיפור של דוד ובת שבע, שם יש פגם בספירת היסוד והתשובה שלו היא תיקון היסוד, תיקון הברית. הוא נותן את הכח לכל או"א מאתנו ("לא היה דוד ראוי לאותו חטא אלא להורות תשובה ליחיד", כלומר לתת כח לכל אחד ואחת בפרט לעשות תשובה מהמקום בו הוא נמצא) לעשות תשובה בכלל ועל ענינים של פגם הברית בפרט. זהו היסוד של דוד המלך.

מלכות: תפלה, שפלות, יציאה מהקליפות וחרן

שפלות דוד ותפלתו

המדה האחרונה, המלכות שבמלכות, היא מדתו הפנימית – השפלות. הוא גם סמל של הירח, והאות העיקרית שלו – דלת – אומרת "דלית ליה מגרמיה כלום", זו תכונה של הירח, אינן לו שום דבר משלו, הכל בא מה'. כשאנחנו מברכים את הלבנה כל חודש אנחנו אומרים "דוד מלך ישראל חי וקים", זו המלכות.

דוד הוא גם התפלה (עד שהוא מזוהה בעצם עם התפלה – "ואני תפלה") – בבינה אמרנו שהוא "נעים וזמירות ישראל", אבל עצם כח התפלה שייך למלכות, הוא זמר בבינה ומתפלל במלכות. רבי נחמן אמר שכל מי שהוא בעל בכי – סימן שהוא משרש דוד המלך. גם זו תכונה

חטאו? שאמר "אני אמלוך" – מקור ה"אנא אמלוך", ההשתקפות בעם ישראל שכל ה-ז מלכין קדמאין דמיתו, כל מלכי התהו. בכך דוד שייך לעשו, ה"אדמוני" (כדלקמן פרק ב). עשו הוא אדום, וכתוב "ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום [דווקא] לפני מלך לבני ישראל" – הכל אדום-אדמוני. שם הבעיה היתה שכל אחד אמר "אנא אמלוך", חטא אדוניה בשל אי-החינוך של דוד.

מכאן יוצא שעיקר החינוך של המלכות הוא להיות רגיש לגאווה, כמו שאנחנו תמיד מסבירים שהמלך "משפיל גאים ומגביה שפלים". דוד הוא באמת בתכלית השפלות, יש לו חוש מי גאה ומי לא גאה. כנראה שהוא מפעיל את החוש כלפי חוץ, על השרים שלו, אבל צריך לדעת איך להפעיל על הילדים שלו. אנחנו תמיד מסבירים בעשרת המבצעים שמבצע חינוך הוא הנצח, "ברא כרעא דאבוה", "נצח ישראל". דוד לא שמר על הנצח והיה צריך משהו על-טבעי לגמרי, הבטחה מה', שאף על פי כן "נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי לא אדם הוא להנחם". אם היה אדם – על פי טעם ודעת – לא מגיע לו נצח, כי לא מחנך את הילדים.

דוד המלך בנה את מגדל דוד, וכתוב באריוז"ל שהוא כנגד מגדל בבל, חטא דוד הפלגה. בדור הפלגה נפלגה האנושות לשבעים אומות, כמנין שנות דוד, והמגדל היה כדי למרוד במלכות שמים. מגדל בבל הוא הסמל של "אנא אמלוך". בפסוק "מגדל עז שם הוי" בו ירוץ צדיק ונשגב" המגדל הוא המלכות. הייתי חושב שהוא סמל יסוד הזכר, אבל יוצא שהוא יסוד הנוקבא – "שם הוי". בכל אופן, מגדל דוד הוא בשביל הזיווג עם יסוד ז"א. מגדל בבל הוא המרידה, רק "אני אמלוך", לכן מגדל דוד הוא תיקון מגדל בבל.

ששומע תורה לא מפי מלאך ולא מפי שרף אלא מפי קוב"ה ושכינתיה וכל רגע ורגע הוא פוחד שמא יפול לנוקבא לתהומא רבא. איך הוא עלול ליפול? אם תהיה לו מחשבה אחת של גאווה על כך שהוא שומע תורה מה' עצמו, ולא מאף ממוצע. זהו השיקוף אצל הבעל שם טוב של היותו דוד המלך.

בכל נשמה של דוד המלך יש משהו של נפילה, הוא נפל. דוד המלך הוא נפל, ואדם הראשון נותן לו שבעים שנים, האבות ויוסף נותנים לו שבעים שנים, אבל אחרי זה הוא עדיין מרגיש עצמו נפל. אדם כזה, המרגיש עצמו כל הזמן נופל, הוא שיכול לקום – "כי נפלתי קמתי", "שבע יפול צדיק, וקם" – והוא יהיה המשיח. נקוה שהוא יופיע מאד מהר, בקרוב בימינו ממש.

חן דוד

אמרנו שדוד לשון דוד אוהב, אבל יש עוד משהו יחודי מאד בשמו – שיש לו תכונת חן, שנקרא ישר והפוך. לא רק שדוד הוא שם של חן, אלא גם שם אביו ישי, וגם הנביא שמנבא לו – נתן. נתן הוא גם שם של אח צעיר של שלמה המלך, בן לדוד מבת שבע. יש לדוד גם ניין שנקרא אסא. אם כן, רק בהקשר של דוד המלך יש חמשה שמות של חן. אפשר לשאול כמה שמות פרטיים של חן יש בכל התנ"ך, מביין אלפי השמות הפרטיים שיש בתנ"ך. ברפרוף – לא בדיוק – יש אולי עוד חמשה בכל התנ"ך, ורובם ככולם אנשים לא ידועים בכלל. רק במלכות בית דוד יש חמישיה – זו תופעה מובהקת מאד. משהו יפהפה בשביל המלמדים שלנו.

יש שם אחד בתנ"ך שהוא בעצם הלעו"ז של דוד – גוג (מלך המגוג). **גוג ומגוג** שוה שבעים (**זה** ועוד **חן**), שיש ביניהם עוד כמה קשרים חשובים במתמטיקה), כשנות דוד המלך, כנגד שבעים אומות העולם. כתוב שם "גוג ארץ המגוג נשיא ראש משך ותבל". הרבי

של מלכות, אבל דווקא גילוי היחידה – "בכיה תקיעא בלבאי מסטרא דא". **בכיה** בגימטריא **יחידה** ו-**חדוה** בגימטריא **חיה**. המלכות היא **רחל**, שוה **דמעה-דמעה**, שהיא "מבכה על בניה", וכך גם דוד שמחליף אותה כרגל הרביעית במרכבה. **רחל** עצמה היא כפולה של **דוד**: **רחל** שוה **טוב** פעמים **דוד** (המתואר "טוב ראי". כמו שרחל היא "יפת תאר ויפת מראה" גם דוד מתואר "איש תאר").

הנפילה והיציאה מהקליפות

למה דוד המלך הוא כל כך בעייתי כשקוראים את הפשט של התנ"ך (לא רק בסיפור של בת שבע, אלא עוד סיפורים שונים – הוא הדמות הכי כריזמטית בעולם וגם הדמות הכי בעייתית בתנ"ך, דמות שאנחנו מחכים שיופיע מחדש...)? האריז"ל מסביר הסבר עמוק בעניין, שהנשמה שלו היא החלק הגדול של נשמת אדם הראשון שנפל בעומק הקליפות בחטא הקדמון. הנשמה שלו היתה 2854 שנים בעומק הקליפות, בשל החטא הקדמון, והפעם הראשונה שהנשמה הגדולה הזו יוצאת מהקליפות – כל פעם יש עוד תיקון, אבל הפעם הראשונה – היא בלידת דוד המלך. הוא בא ממקום כל כך גרוע, וזו הסבה לכל הדברים שקורים לו, אבל אפילו אם הוא נופל כמה פעמים, "שבע יפול צדיק", ה' סולח לו כי ה' רואה את לבו. לבו טוב, והעובדה שעדיין יש לו יצר הרע, יש לו נפילות, היא בשל המקום שהוא בא ממנו.

זהו לימוד מאד עמוק מהאריז"ל, שיש נשמות גדולות שנולדות פעם ראשונה ממקום מאד גרוע ואי אפשר לצפות מהם להיות צדיקים גמורים בגלוי בגלגול הזה. כל פעם שהוא חוזר שוב הוא יותר מתוקן. כשהוא בא אצל הבעל שם טוב הוא כבר לא מופיע בצורה בעייתית. איך בכל זאת העניין הזה מופיע אצל הבעל שם טוב? בחשש הנפילה לנוקבא דתהומא רבא. הבעל שם טוב אמר על עצמו שיש אדם בעולם

אומר שכבר היה ולא צריך לפחד, אבל אנחנו אומרים בבדיחותא שהוא עדיין קיים, אולי אפילו יותר מסוכן – גוגל, קיצור של "גוג... ותבל". לא רק שהוא הלעו"ז של דוד, אלא מחליף אותיות ד-ד של דוד באותיות הקודמות, ג-ג של גוג. בדרך כלל ג היא המשפיע ו-ד המקבל, "גמול דלים", מתאים למחלוקת ירבעם ובן ישי, מי המשפיע ומי המקבל. גוג מחשיב עצמו זכר ודוד הוא הנקבה. זה עוד נושא בפני עצמו, שהחן היא תכונה מלכותית של דוד. בספר יצירה, מתנת החן היא לספירת המלכות, שרש דוד.

אף ששמות של חן, כמו דוד, נדירים מאד, מילים של חן די מצויות. אחד הדימויים שחז"ל אומרים בפירושו על דוד המלך הוא שדומה לסוס – שלא ישן יותר מששים נשימות, כי נאחז באילנא דמותא, בחינת נפל כל חייו, ולכן מאד מסוכן לו לשקוע בשינה (חוץ מכך שכל פעם שישן הוא חולם חלום זועה, כמו שחז"ל אומרים). חוץ מכך ש-סוס הוא כמו דוד – ד-ס הם פרצוף הדעת של אלב"ם, כך ש-דוד שייך לפנימיות הדעת של אלב"ם ו-סוס לחיצוניות הדעת דאלב"ם – סוס עולה ט"פ דוד. כלומר, דוד-סוס עולה י"פ דוד, שלמות של דוד. צריך לומר ש-דוד לגבי סוס הוא הכתר וה-סוס משלים את ט הספירות שמתחת לכתר של דוד. סוס בכלל שייך למלכות. דוד לא רכב על סוס, אלא על פרדה מיוחדת כמו שמפרשים חז"ל – כלאים בין סוס לחמור.

סיכום

ולסיכום הפרצוף:

כתר
אמונה-
תענוג-רצון
במלכות
"אשת חיל
עטרת בעלה"

בינה

"נעים
זמרות
ישראל"

דעת

רבן של
בעלי רוח
הקדש

גבורה

ראשית דרכו
בהתגברות על
גלית

תפארת

רועה רחמן

הוד

העטרה
הולמתו

יסוד

תיקון פגם
הברית

מלכות

שפלות,
תפלה, עליה
מהקליפות
וחן

חכמה

תורת דוד
ש"הלכה
כמותו"

חסד

אוהב
ואהוב

נצח

נצחונות
ונצחיות

האלה – שצריך לדעת איך לספור אותם (אולי הם שנים-שהם-שלשה), כי "אדמוני עם יפה עינים" הולך יחד ואז "וטוב ראי" הוא עוד תאר, או שה-ו מחברת "וטוב ראי" ל"יפה עינים" ואז הכל דבר אחד – ה' אומר לשמואל "קום משחהו כי זה הוא". אחר כך, מיד כשהוא נמשח, כתוב שרוח רעה באה לשאול – זו התוצאה הראשונה של משיחת דוד – והנערים אומרים לו שיחפש מיטיב נגן ואז אחד מהנערים ממליץ על דוד. לפי חז"ל בעצם מדובר בדואג האדומי, ששבח את דוד בששה תארים שכולם נועדו להכניס קנאה בלבו של שאול. הוא הצליח רק בשבח האחרון, "והוי עמו", שאין ליהונתן. בכל אופן, באותו פרק, במרחק של כמה פסוקים בלבד, מופיע קודם הפסוק שמתאר את מה ששמואל ראה במבט ראשון – כולם מתאהבים בדוד, כאן לא כתוב ששמואל התאהב בו אבל מה שראה לראשונה – שהוא "אדמוני עם יפה עינים וטוב ראי", ומיד ה' אומר לו למשוח אותו, ואז בא הפסוק המיוחד עם ששת התארים. בסוף שמואל-ב, ב"דברי דוד האחרונים", גם יש שלשה תארים של דוד: "נאם הגבר הקם על, משיח אלהי יעקב, ונעים זמרות ישראל".

אם כן, תאורי דוד מתחילים משלשה דברים (בצורה אחדותית), אחר כך, בסמיכות, שורה של ששה שבחים, ובסוף סיכום חייו בשלשה דברים עיקריים. אחר כך הוא עוד מדבר על עצמו, "רוח הוי' דבר בי וגו'", אבל פסוק הכותרת שם כולל שלשה דברים, שהראשון בהם הוא "הקם על". כשרוצים לתאר את דוד המלך, ברור שהפסוקים המפורשים הללו הם עיקר התיאור שלו, החל מההתחלה.

"אדמוני" – חבור דוד לעשו

הדבר הראשון הוא "אדמוני". האריז"ל מציין שזו אותה מילה שכתובה אצל עשו כשהוא נולד, וחוץ מזה אין עוד הופעה של מלה זו בתנ"ך. משהו מאד ברור שיש פה היקש –

ג. פרצוף שבחי דוד

יחוס דוד – "אבן מאסו הבונים"

בספר שמואל, בפרק הראשון של דוד, שמואל בא למשוח את דוד. קודם הוא חושב למשוח את הבכור, וה' אומר לו "האדם יראה לעינים וגו'", ואחרי שעל כל אחד מהבנים ה' אומר לו שלא בו הוא בחר שמואל שואל אם יש עוד בן ואז ישי קורא לו. לכתחילה לא קרא לו כי היה לו ספק לגבי היחוס שלו, אם אכן הוא הבן שלו מאשתו. לגבי יחוס דוד יש בעיה כללית ובעיה פרטית. הבעיה הכללית שהוא מרות, לכן דואג האדומי ועוד אמרו שהוא אסור לבוא בקהל, ובין האחים שלו היתה לו בעיה אחרת שחשדו שהוא לא בן אביו.

את הפסוק "אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה" דורשים על המלכות, דוד המלך. "אבן מאסו הבונים" ר"ת **אמה**, ואם נוסיף את אותיות **בן** של "אבן" יצא **בן אמה**, כחשד האחים שהוא בן השפחה של ישי. החשד הזה הוא "אבן מאסו הבונים" ודווקא הוא "היתה לראש פנה". כלומר, החשד במישהו במה שאין בו הוא סגולה למלכות. ישי חשד שאשתו נצבת בת עדאל, בגדה כשהיא נמצאת בהריון (היות שהוא חשב שהוא בא על השפחה ולא על אשתו). לפי הפשט השפחה לא ילדה, אבל כך האריז"ל כותב. בכל אופן, ישי חשד שנצבת זנתה, וכאשר שמואל ראה אותו "אדמוני עם יפה עינים וטוב ראי" הוא גלה בנבואה לישי, עוד לפני שמשח אותו, שהוא הבן שלך, הוא לא ממזר. אף שהוא הבן של ישי, הוא עדיין עם הפגם המדומה של רות (היינו "קופה של שרצים מונחת מאחוריו").

שבחי-תארי דוד – מהתחלה ועד סוף

בכל אופן, כשהוא מגיע כתוב שהוא "אדמוני עם יפה עינים וטוב ראי". אחרי שלשת התארים

המלך). יש כאן מאדם עד משיח בן דוד. הגימטריא של כל המלה "אדמוני" הוא אלף-פלא, "פלא יועץ", כינוי של מלך המשיח. גימטריא מאד יפה: אדם-וני בהכאה פרטית – א פעמים ו = ו; ד פעמים נ = ו; ס פעמים י = ת – עולה ורת, אותיות רות! תכונת ה"אדמוני" שלו – שיש בה גם משמעות של שפיכות דמים, זיקת דוד לעשו – הוא מכח מה שבא מרות המואביה.

עשו-דוד משלימים מאד יפה – עשו הוא אחד פחות מכפולת הוי' ו-דוד אחד יותר מכפולת יג – 390, יה פעמים הוי', "כי ביה הוי' צור עולמים", יהודה פעמים אחד. "ויצא הראשון אדמוני" = 780 = משולש טל (הוי' אחד) = ב"פ 390, עשו-דוד, שהם ר"ת עד והרי "על פי שנים עדים יקום דבר", יש כאן סוד של "שני עדים" בגלגול-תיקון שדוד מתקן את עשו, ואז זוכה להיות הממוצע המחבר בין אדם הראשון למלך המשיח, הנקודה האמצעית של ההיסטוריה כנ"ל.

המכנה המשותף של אדם הראשון ומלך המשיח ששניהם שייכים לכל האנושות כולה – אדם הראשון הוא אבי כל האנושות ומשיח בא לגאול את כל האנושות. דוד, באמצע, הוא עיקר הלוחם נגד אומות העולם – הורג כל מי שהוא אויב לעם ישראל. משיח בעיקר יחזיר את כולם לעבוד את ה' שכם אחד, ואדם כולל את כולם בהתחלה. כתוב ש"משיח בונה מקדש", זו הפעולה שעושה אותו "משיח ודאי", אז מה שקודם הוא "לוחם מלחמות ה' ומנצח" זו בחינת הדוד שבו, ומה שהוא כופה את כולם לקיים את התורה זו בחינת (תיקון חטא) האדם שבו, "אתם קרויים 'אדם'", "זאת תורת האדם".

המלכות ואחזתה ביסוד

האריז"ל אומר ש"אדמוני" הוא עיקר המלכות של דוד, והתוספת של "עם יפה עינים וטוב ראי" היא מצד האחזיה שלו בספירת היסוד,

התאר הראשון של דוד הוא-הוא התאר הראשון של עשו. אצל עשו זהו התאר הראשון כשהוא נולד, "ויצא הראשון אדמוני", ואצל דוד התאר הראשון כששמאל רואה אותו, גם סוג של לידה חדשה. מכיון שהוא אדמוני, אומר האריז"ל, סימן שהוא מצד הדינים ושהוא עתיד להיות שופך דמים הרבה של אויבי ישראל. אבל לפי הפשט "אדמוני" הולך יחד עם "יפה עינים וטוב ראי", סימן ש"אדמוני" הוא משהו יפה. אצל עשו התואר הראשון אדמוני גם מסמל שעתידי להיות שופך דמים, להתקיים בו "על חרבך תחיה" (הוא מקבל חיות משפיות דמים, משא"כ דוד, החיות שלו באה מעצם הדבר ש"כי מלחמות הוי' אדני נלחם", כאשר כל מגמתו היא לקרב את יעוד בנין בית המקדש והשראת השכינה בישראל כנ"ל).

הפשטנים אומרים ש"אדמוני" הוא סימן של חיות, ויש אפילו מי שמתרגם כפרישקייט – הטרויות שהבעל שם טוב בא להביא לעולם, דמיון מובהק ביניהם. גם הבעל שם טוב היה ג'ינג'י, זה הסימן החיצוני שהוא נפש דוד. אם אמרנו רק זאת, האריז"ל אומר שדוד הוא בעיקר נפש. מכך מובן שהגם שהאור החיים הוא רוח דוד, מדרגה יותר גבוהה מהבעש"ט, נפש דוד היא העיקר שלו. נשמתו יוצאת מהקליפה, מלמטה למעלה, ובתחלה יוצאת הנפש – הפן הטבעי. הוא אדמוני, זהו גם צבע המלכות (באנגלית: ruddy – מלשון אדום, אך פירושו טרי ומלא חיות).

עוד דבר מאד חשוב, ש"אדמוני" מתחיל אדם – כבר רמז של ר"ת אדם-דוד-משיח. התאר הראשון של דוד המלך הוא אדם, אדמוני. ב"אדמוני" יש שש אותיות (משולש 3), אדם = 45 = משולש 9, וני = 66 = משולש 11 = בן דוד (אדם בהכאת אותיות = 160 = קין, בן אדם הראשון, שופך הדמים הראשון. וני בהכאת אותיות = 3000, וביחד = 3160, משולש 79 = בעז, ממנו יוצא דוד

ג"ר: שלשת השבחים הראשונים

זה היה מאמר מוסגר, אבל העיקר לכוון את השלשה כנגד הג"ר. נכוון כנגד חב"ד: האריז"ל אומר שאדמוני הוא במלכות אבל שרשה בכינה. י-ה-וה פשוט של צבעים הוא לבן-אדום-ירוק-שחור. "מינה דינין מתעריין", ומהאדום שלו באים הדינים – מתאים לכך שגם שרשו ברות, וגם האמא שלו ממש נקראת נצבת בת עדאל שגם פעלה בדינים. יש שתי סיבות למה ישי הצדיק רצה לבוא על שפחתו – או כי אשתו הרגיזה אותו, או כי חשש ליחוס רות ורצה לטהר את זרעו על ידי שיבוא של שפחתו, ואז יולד בן שלא מיוחס אחריו וזרעו יטהר. האריז"ל אומר גלגול מאד יפה, שהשפחה שרצה לבוא עליה היא תיקון-גלגול של הגר – הגר בגדה בגבירתה, שרה אמנו, והשפחה הזו גלתה את אזנה של גבירתה, נסוגה מההזדמנות להזדווג עם ישי והאמא נצבת נכנסה תחתיה, כאשר ישי חשב שזו השפחה. השפחה הזו היא נשמה חשובה מאד.

"יפה עינים" היינו החכמה – "עינים" בכלל הם בחינת חכמה.

"טוב ראי" בפשט הוא מישהו שטוב להסתכל עליו – כמובן כי הוא יפה, אבל מבט מבחוץ. דומה למה שלמדנו כמה פעמים שדעת לעומת חכמה ובינה היא איך שאתה נתפס מבחוץ. וכמוכן, **טוב** הוא שם הדעת, **אהוה**. אז אפשר לומר ש"אדמוני עם יפה עינים" הם תרדלמ"ל ו"טוב ראי" הוא כבר דבר בפני עצמו (כמו הפירוש הראשון שאמרנו ב-ו החיבור, שמוסיף דבר נוסף, וגם רומז למה שדעת היא "מפתחא דכליל שית"), מח האחור.

אם כן, הצירוף הוא **הינו**, הצירוף הכי נפוץ אצלנו – צירוף ההוד. אכן, כבר מעורר את התחושה שהכתר הולם אותו – הוא הולך למשוך אותו למלך, רק אם הכתר הולם, וזהו בדיוק הצירוף המתבקש.

שהוא "יפה עינים וטוב ראי" (וכך מתפרש ש-ו החבור עושה מהם תואר אחד, ועל שניהם יחד כתוב "עם" – כך יוצא מפורש מהאריז"ל. אבל היות שיש כאן שלישיה מובהקת – אף שהתארים מחוברים – ואחר כך יש שלישיה, מן הראוי לומר ששרש השלישיה הראשונה הוא במוחין. אף שעל פי פשט כל השלישיה הראשונה הן תארים גשמיים, הרי היא הנותנת סימן לשמואל שה' בוחר בדוד – התארים האלה תופסים את העצמות של דוד ומה שדווקא הוא ראוי להיות מלך ישראל.

לכאורה, על פי פשט, יש כאן חידוש גדול – קודם ה' אומר לשמואל, לאחר שראה את אליאב ואמר "אך נגד הוי' משיחו", שהאדם יראה לעינים ואילו ה' רואה ללבב, ואחר כך שמואל רואה דווקא לעינים, "אדמוני עם יפה עינים וטוב ראי", והשי"ת משתתף בראיה זו ומיד קובע "קום משחתו כי זה הוא" ("כי זה הוא" מדגיש שהבחירה היא על פי הראיה הקודמת. "**כי זה הוא**" כל אות במשולש = **משה** שנתנבא ב"זה", אספקלריא המאירה, ועליו נאמר בשעת לידתו "כי טוב הוא" – כאן משה מתנוצץ בדוד, בחינת משיח, "קום משחתו [אותיות **משה חו** – **משה דוד** ! אין עוד 'משחתו' בתנ"ך] כי זה הוא" גם לע"ל. ואכן, הערך הממוצע של "**כי טוב הוא**" "**כי זה הוא**" בחשבון הנ"ל = **משיח**!). קודם ה' 'מבטש' את שמואל על מה שאמר שהוא הרואה, ואחר כך הוא רואה את דוד "אדמוני עם יפה עינים וטוב ראי" וה' מסכים איתו שעל ראיה זו יש לסמוך. אפשר לעשות מזה כלל גדול אצל צדיקים ונביאים, בעלי רוח הקדש, שאם מגיעה להם טפת ישות במה שהם זוכים לראות ה' מבטש אותה, אבל אחרי ההכנעה הוא לא מבטל את עצם חוש הראיה שלהם אלא אדרבא – הוא מלביש את האמת בתוך התכונה הטבעית של הצדיק, ההתרשמות הטבעית שלו מאיך שהוא רואה את המציאות שלפניו.

מגבורה עד מלכות הסברנו בעבר²⁷ ז' אדר-שני ע"ד.

יוצא שמה שחסר כאן בפרצוף הוא החסד²⁸ – כמו בכמה פרצופים בתנ"ך שהכי קשה למצוא את החסד. מצד שני, הדגשנו שדוד הוא לא סתם מוזיקאי מוצלח אלא יודע בניגון שלו להמתיק את הגבורות, את העצב ואת הרוח הרעה, כפי שאומר האריז"ל בפירוש – וכל שכן בביטוי שכתוב קודם, "מיטיב נגן", הוא טוב, משפיע טוב. שאל מבקש רק "איש מיטיב נגן", ואז אחד הנערים – שחז"ל אומרים שהוא דואג – אומר שיש בן לישי בית הלחמי שגם "ידע נגן" וגם עם כל השבחים. הדגשנו בשיעור את ה"מיטיב נגן" כדי לומר שיש בו חסד. לפי ההסבר ש"נעים זמירות ישראל" הוא מצד האמא, ה"ברא בוכרא" של אמא הוא חסד. הידיעה לפרוט את הניגון – לפרט בתהלים את

וגימטריא יפה: "אדמוני עם יפה עינים" (התרדלמ"ל) = מלכות. בכל הפסוק – "וישלח ויביאהו והוא אדמוני עם יפה עינים וטוב ראי ויאמר הוי' קום משתחו כי זה הוא"²⁹ – יש 16 מלים, כאשר בביטוי "אדמוני עם יפה עינים" יש 4 מלים, רבע הפסוק, ובהן 16 אותיות, כנגד המלים של כל הפסוק. הפלא הוא שכל הפסוק שוה בדיוק ארבע פעמים "אדמוני עם יפה עינים", ארבע פעמים מלכות! כשמצרפים לביטוי "אדמוני עם יפה עינים" גם את המלים "וטוב ראי" (= ט"פ הוי') מגיעים ל-730. מה הקשר? מלכות עולה ב"פ רמח ו-730 עולה ב"פ שסה. אם כן, יש פה שלמות הפרצוף – "אברהם אברהם", רמח-רמח, ועם "וטוב ראי" עולה יוסף הצדיק יוסף הצדיק (וכל שאר הדברים שעולים פעמיים שסה), כל אחד מהם באופן של "כפלים לתושיה", בחינת בעל תשובה של דוד המלך.

"מיטיב נגן" וששת שבחי דואג האדומי

כמה פסוקים הלאה כתוב "ידע נגן וגו'", ששה תארים. הכי קשור מביניהם ל"וטוב ראי" הוא "איש תאר", ולפי דרכנו פשוט שהוא בתפארת בין ששת השבחים. בתוך המלה תפארת גופא יש אותיות תאר – שייך גם לרחל וליעקב אבינו. את הקבלת ששת השבחים

²⁷ נתבאר באריכות בשיעור ז' אדר תשע"ד, וסיכום הדברים שם:

גבורה		
גבור חיל		
	תפארת	
	איש תאר	
	הוד	נצח
נכון דבר		איש מלחמה
	יסוד	
	ידע נגן	
	מלכות	
	והוי' עמו	

²⁸ ישנו פסוק "חסדי דוד הנאמנים". אכן, מסביר האריז"ל שמדובר בשני החסדים המגולים של ספירות נצח והוד דו"א. שני החסדים האלה הם שבונים את החכמה והבינה של המלכות, המוחין של דוד המלך. כלומר, הם עושים חסד עם דוד. שוב, הוא לא מפרש שדוד עושה חסד עם הבריות אלא שהם עושים חסד עם דוד, בונים את השכל שלו. מחפשים מאיפה בא החסד של דוד – הוא בא מהשכל שלו, דרך הנו"ה דו"א.

²⁹ "זה הוא" = דויד מלא, כפי שכתוב בדברי הימים. "זה הוא" הוא ביטוי מיוחד המופיע רק ג"פ בתנ"ך. הפעם השלישית היא דברי דוד "זה הוא בית הוי' האלהים", כאשר דוד מכין את החומרים לבית המקדש, תכלית חייו. כך כתוב אחרי קנין הגרן בדברי הימים (שם לא נקרא ארונה אלא ארנן). אם כן, חייו מתחילים ב"זה הוא" ותכליתם "זה הוא".

בפירוש זה "הקם" רומז לתחית המתים, שקם לתחיה (גם דוד, שהיה בחינת נפל, קם לתחיה בכל רגע). הפירוש של מאה ברכות הוא הכתר בתוך "הקם על", אבל יש גם "הקם עולה של תורה" ו"הקם עולה של תשובה" – חכמה ובינה שבתוך הכתר, גם סוד של איה. ברוב המקומות כתוב "עולה של תשובה", אבל יש גם מקומות שכתוב "עולה של תורה". את עצם הקשר של דוד לתורה שמנו בחכמה, כמובן, אבל "עולה של תורה" היינו החכמה כפי שהיא בכתר ו"עולה של תשובה" הבינה כפי שהיא בכתר. כל המושג קבלת עול הוא בטול לרצון המלך, כתר המלך. תיקון מאה הברכות – כדי לבטל מאה מיתות בכל יום – הוא הכתר של הכתר.

השלמות הראויה לחיי דוד

יש עוד סוד שהאריז"ל אומר על זה, משהו מאד יפה: אם דוד המלך היה זוכה לחיות מאה שנה, כמנין **על**, הוא בעצמו היה המשיח – הוא היה זוכה לבנות את בית המקדש, עם כל הדם על הידים שלו. הוא עצמו היה בונה את בית המקדש, הוא היה משיח, והיה גומר את כל תיקון אדם הראשון. אבל מאדם הראשון הוא קבל באמת רק שבעים שנה, בחיצוניות, ואחר כך היה צריך לקבל שבעים שנה בפנימיות מאברהם, יעקב ויוסף. הוא לא זכה לחיות מאה שנה אלא רק שבעים שנה, זכה רק ל-**ע** של המלה **על**. הוא זכה רק לז"ת (**ע** = י"פ ז) ולא לג"ר (**ל** = י"ג).

עוד דבר דומה שהוא כותב, אך לכאורה מספרים אחרים – שדוד המלך שאף, בתור לוחם מלחמות ה' ונוקם נקמת ה' מאויבי ישראל, להרוג אלף אנשים במכה אחת, כשמשון הגבור (שהיו שיעורים על הקשר ביניהם), שהרג אלף איש בלחי החמור. האויב העיקרי של שניהם הוא פלשתים, הליצנים של הדור. לדוד היו מלא ליצנים, פלשתים, גם בקרב עם ישראל – דואג וכו'. האויב העיקרי

הניגון – מתחילה מהחסד, ראשית הפירוט. אחר כך, שפיכת הלב לפני ה' בתפלה היא המלכות, כפי שהסברנו.

ג"ר שבכתר: שלשת שבחי דוד האחרונים

אחרי כל זה נעבור לסוף: "הקם על, משיח אלהי יעקב ונעים זמרות ישראל". אלה עוד פעם ג"ר, אבל במדרגה יותר גבוהה. הכל מתחיל מ"אדמוני עם יפה עינים וטוב ראי" והכל נגמר ב"הקם על, משיח אלהי יעקב ונעים זמרות ישראל". את השלישיה הראשונה הקבלנו לחב"ד ואת השניה נקביל לחכ"ב, כאשר גם החכמה והבינה היינו כפי שהכתר מאיר בהם דרך שני המזלות.

"הקם על" היינו הכתר, "משיח אלהי יעקב" הארת הכתר בחכמה ו"נעים זמרות ישראל" הארת הכתר בבינה. אם כן, הסדר הוא כח"ב לפי הסדר, רק מאד חשוב שלא סתם חכמה ובינה, אלא – אפילו יותר עמוק – כפי שהם כלולים בכתר. יש סוד "**איה** מקום כבודו" – **א** כתר, **י** חכמה ו-**ה** בינה, אבל הכל בתוך הכתר, בשאלת הכתר "איה".

למה חשוב לומר כך? כי "משיח [אלהי יעקב]" חוזר להתחלה, למשיחת שמואל את דוד – "רמה קרני בהוי" – וכנראה כאשר ה' אמר לו "קום משחחו כי זה הוא" התלכשה בו בחינת "משיח אלהי יעקב". "אלהי יעקב" קשור לתפארת שלו, "מה שמו ומה שם בנו", היותו רועה נאמן, רועה צאן, שמקורה ביעקב. בכל אופן, המשיחה היא על הראש, בחינת כתר, רק שהיא בשמן – "שמן משחת קדש", חכמה, רק שזו החכמה של הכתר. לפי זה "נעים זמרות ישראל" שייך להתגלות הכתר בבינה, ובאמת נעם בבינה היינו "התגלות עתיקא באמא", עצם התענוג שמתגלה באמא.

ב"הקם על" יש שלשה פירושים בחז"ל. **על** בגימטריא 100 – הפירוש הראשון שתקן מאה ברכות בכל יום וכך המתיק את הדין שהיו מתים מאה אנשים בכל יום, בטל את הגזרה.

עיבור היינו דינים, לשון עברה וכעס, לכן שבעים השנים של דוד מלאות כעסים, מלאות עברה (עד שנת ה-ע עצמה, בה רצה לתפוס מלכותו בנו **אדניה**), ולכן שפיכות הדם בשנים האלה – אף שזהו דם של אויבי ישראל – נחשבת לו כבעיה בעטיה לא יכול לבנות את המקדש. אם רק היה נולד הבעיה הזו היתה מתבטלת למפרע, כמו פשט הרמב"ם לגבי משיח – שגם הוא ילחם מלחמות ה'. לפי רבי נחמן הוא לא יהרוג, אבל אם הרמב"ם כותב שילחם מלחמות ה' וינצח הוא גם ישפוך דמים, רק שיעבור פאזה – אחרי הפאזה של המלחמות הוא יגיע לסוד ל השנים האחרונות. גם לפי הרמז שאמרנו, שבהיסטוריה דוד באמצע – אפשר לשחק עם החשבון כמה שנים לכאן ולכאן, כמו שהעירו – אומר שימלוך על כל עם ישראל בגיל 70 פלוס, אם הכל כפול מהשנים של דוד. בכל אופן, אמרנו שיש צדיק שכל החיים שלו הם רק עיבור, מתאים לכך שכל חי דוד המלך הם רק נפש, שהרי כתוב שנפש היא פרצוף העיבור. ממש כפתור ופרח.

גם הבעל שם טוב, הוא חי 62 שנה, ורבי נחמן חשב שמשלים אותו כי חי עוד 38 שנה והשלימו ל-100 – לכן חשב שלכתחילה הוא עומד על הכתפים שלו, יותר גבוה ממנו. כל מי שמרגיש את עצמו כל חייו בתוך איזה צינוק של מעצר – כנראה שעוד לא נולד בכלל, הכל נפש, פרצוף העיבור. בדיוק מתאים לפירוש בתניא, המובא מהזהר, על "נפשי איתך בלילה" – כשהוא משלים את הנפש הוא בסכנה, האם יקום מחר בבקר עם רוח, האם יוולד מחר בבקר, או שלא. זה בדיוק הסיפור של דוד המלך. שוב, מוסר ההשכל הוא שדוד המלך לא חי מספיק זמן, היה צריך לחיות מאה שנה.

עוד משהו יפה מאד: המלה **על** – מלה פשוטה – ברבוע פרטי (**ע** ברבוע = 4900, **ל** ברבוע = 900) עולה 5800, **על פעמים חן, חן פעמים פי**, תקון גמור של "שקר החן והבל

הראשון שלו הוא דואג האדומי – איזה לעוז" של האדמוני שלו. האויב העיקרי האחרון שלו הוא אחיתפל. אבל כתוב עליו שבין הגבורים, כראש השלישים, הוא זכה להרוג רק "שמנה מאות חלל" בפעם אחת. האריז"ל מסביר שהשרש שלו הוא "אדמוני", שם אלקים, וכאשר כותבים שם אלהים באחוריים במילוי **ה** עולה 1001 (רמז מפורסם). רק אותיות השרש באחוריים – בלי המילוי – שוות בדיוק 200 (כידוע בסוד האות **ך** בכל מקום בכתבי האריז"ל, אחורי אלקים, אות הנוקבא בכלל). אם כן, אותיות המילוי הן 800, עם אחד-הכולל. הוא זכה רק להרוג את המילוי של שם אלקים באחוריים, אבל לא זכה לאותיות השרש. אם כן, שני דברים להם לא זכה – שלשים השנים האחרונות ועוד מאתיים אנשים. כנראה שאם היה זוכה לאלף אנשים בפעם אחת גם היה מקדם אותו מאד – היה מסיים את תפקידו כלוחם מלחמות ה' ועובר לתפקיד של "משיח בונה מקדש".

כל חי דוד – בחינת עיבור

בשבת האחרונה דברנו על שני מאסרי אדמו"ר הזקן, שתי בחינות עיבור ושתי בחינות לידה אחריהן. יש רמז **שעיבור-לידה** ר"ת **על**. בכל ספרי הקבלה והחסידות כותבים **עיבור** מלא, שיהיה בגימטריא **רפח**, וגם **לידה** מלא **י** (אף שלפי דקדוק את שניהם כותבים חסר, כך מקובל לכתוב וגם לעשות גימטריא). **עיבור** הוא **רפח**, הרבוע הכפול של 12, ו-**לידה** עולה **מט**, שבע ברבוע, לידת מדות הלב. **עיבור-לידה** = **שאול**, מספר מגן דוד. מלמד שכל שבעים השנים בהן חי דוד המלך הן בגדול בחינת עיבור, ושדוד האמתי לא נולד אפילו – לא זכה להוולד. ווארט מאד חזק. יש הרבה צדיקים שכל החיים שלהם הם בעצם רק העיבור שלהם, ואם היו נולדים כבר היה משהו אחר לגמרי, כבר היה משיח.

השנים האחרונות עלה דרגה בתוך האצילות גופא – אולי מ-ה תתאה ל-ה עילאה, שהיא חמש השנים האחרונות.

חבור דוד ואברהם

אם כן, נראה שבחמש השנים האחרונות זכה דוד המלך לשנות אברהם אבינו. הפעולה האחרונה שמסופרת על דוד בתנ"ך היא שקנה את גרן ארונה בשביל המקדש. על כך אמרנו שבחמש השנים האחרונות שלו היה לגמרי בתוך בית המקדש ואפילו אור לגוים. יחד עם זה עשה חטא, שמנה את עם ישראל, אבל אחרי החטא הוא עוסק במקדש. אפשר לומר אפילו חידוש, קצת בדרך צחות, שמונה את עם ישראל כמו 'ספירת מלאי', כדי להתקדם הלאה. אם הוא הבין שגמר את התיקון שלו עם עם ישראל וכעת צריך לעבור לאומות העולם קודם הוא צריך למנות את עם ישראל. כך אפשר להסביר את הסבה העמוקה לחטא שלו – שהמנין היה איזה סיוס מסכת אצלו. קרוב מאד לפשט. סיוס מסכת הוא כדי להתחיל מסכת חדשה.

והנה, **ארונה = אברהם דוד**. ארונה הוא מלך היבوسی, כפי שכתוב "ויאמר המלך למלך" – שניהם מלכים. בין שבעת עממים, לפי שאנחנו מסדרים, יבوسی הוא מלשון בסיס, ספירת היסוד. המלכות של שבעת העממים היא הגרגשי, שהתגרש מעצמו, והיסוד-הבסיס הוא היבوسی. דווקא דוד, המלכות, "דלית ליה מגרמיה כלום", צריך לקנות ממנו. הוא גם אומר שלא רוצה להעלות עולות לה' חנם, לכן צריך לקנות בכסף. רואים שארונה היה בתור משפיע-יסוד, עוד פעם סיפור של זכר ונקבה (כמו יהונתן ודוד, כמו ירבעם ודוד). גם כאן "עד דוד הגדיל" – הוא רצה לתת לו, אבל דוד הגדיל שלא יקח בחנם, לא יעלה עולות (העלאה ממטה למעלה) בחנם. האריז"ל אומר שארונה הוא גלגול של מלכי צדק מלך שלם, שהוא שם בן נח – גם נשמה מאד גדולה.

היפ"י. הרבוע הפרטי מעלה את החשבון של המלה פי **חן**, תכונת המלכות, כנ"ל. החן היא התכונה שיש לדוד – כריזמה, כנ"ל.

מקור שבעים שנות דוד

נחזור לענין של שבעים: אדם הראשון נתן לו שבעים שנה בחיצוניות. בפנימיות נתנו לו האבות – אברהם ה שנים, יעקב **כח** שנים ויוסף **לז** שנים. המספרים האלה כתובים בכל מקום בכתבי האריז"ל, אבל לא ראיתי שאומרים משהו פשוט – ש-ה ועוד **כח** היינו 33, השנים שמלך בירושלים, ו-**לז**, היסוד שלו, היינו השנים שלו עד ירושלים, **ל** שנים עד המלכות בכלל ו-**ז** השנים בחברון, כשהוא עדיין לא מלך על כל ישראל. כלומר, **לז** שנים הוא עדיין היה בבי"ע, לפי האריז"ל, ורק **לג** שנים הוא עלה לאצילות, בהן הוא תקן את לאה.

אם עושים רבוע פרטי של שלשת המספרים האלה – ה, **כח** ו-**לז** – מקבלים 25, 784, 1369 ("ורוח אלהים מרחפת על פני המים"), סה"כ 2178, הרבוע הכפול של 33, השנים של אברהם ויעקב, "יעקב אשר פדה את אברהם", שהם השנים שמלך בירושלים.

מתבקש מכאן, מה שלא ראיתי, שיש יחוד בחמש השנים האחרונות, כי לפי זה השנים הן למפרע – 37 ראשונות מיוסף, אחר כך 28 מיעקב ובסוף 5 שנים מאברהם, שודאי רומזות גם לאות ה של אברהם, להיותו "אב המון גוים". כנראה בחמש השנים האחרונות יש לו השפעה על אומות העולם, לא רק שהורג אותן אלא שמקרב אותן – כמו חירם שהתאהב בו. יש לומר שחירם, שהתאהב בו והתחיל לעזור ולתכנן יחד את המקדש, היה בחמש השנים האחרונות שלו – אחרי שהשלים א-דני שנים בגיל 65. כתוב בקבלה ששם א-דני מתחלק ל-37 ו-28, בסוד המלה **אהבה** בפנימיים ואחוריים (כמו שלמדנו פעם). אם בתחלת 33 השנים הוא עלה לאצילות, צריך לומר שבחמש

היא דווקא דרך יוסף, יסוד ז"א, לכן קבל מאברהם ויעקב – ששניהם מצד החסד – דרך היסוד-יוסף, והיא ששומרת אותו בעיבור שלא יפול כמו "הנפילים היו בארץ".

כפי שהוזכר כבר, גם הבעל שם טוב, הגלגול שלו, כל הזמן היה בסכנת נפילה. האריז"ל אומר שהרגשת דוד המלך היא הפסוק שלו בתהלים "טבעתי ביון מצולה ואין מעמד", כאילו שנופל לפומא דתהומא רבא. "טבעתי" גם מלשון טבע – הנפש דווקא.

ג. ארבע נשות דוד העיקריות

מיכל, אביגיל, בת שבע ואביטל

יש עוד נושא שלם שלא נגענו בו הפעם – הנשים של דוד המלך⁷⁷. יש הרבה נשים בחיים של דוד המלך. כל הנשים שהולידו לו בנים, בחברון ובת שבע בירושלים, מוזכרות בשמותיהן עם הילדים שלהן, גם בשמואל וגם בדברי הימים⁷⁸. מתוכן הנשים העיקריות הן: הראשונה, מיכל בת שאול, שתחזור להיות אשתו לעתיד לבוא⁷⁹, היא מצילה את חייו (וחז"ל דורשים שהיא-היא "עגלה", שנקראת סתם "אשתו").

ורמו חשוב וידוע נוסף לקשר בין אברהם ודוד (דווקא בזקנתם): על אברהם כתוב "ואברהם זקן בא בימים" ועל דוד כתוב "והמלך דוד זקן בא בימים" (קשר המתבטא בפרשת חיי שרה והפטרטה). שני הזקנים הבאים בימים הללו רמוזים בביטוי "**נגד זקניו כבוד**" שסופי התיבות שלו הם **דוד** וכולו שוה **אברהם-דוד**.

קבלת השנים מהאבות – תיקון נפילת דוד

דוד היה ראוי להיות נפל, כי הוא משרש "הנפילים היו בארץ" בתחלת חומש בראשית – המלכות הפילה אותם. יש נפל שנופל כי המלכות לא מוכנה לקלוט אותו, יסוד נוקבא. זה הפשט של נפל, שרחם האשה משום מה לא קולט את העובר. כתוב בקבלה שהנשמות שיסוד הנוקבא לא מסוגל לקלוט נופלות ועליהן כתוב "הנפילים היו בארץ", מלאכים שנפלו מהשמים. כתוב שדוד הוא לא סתם אחד מהם, אלא האחד המיוחד בהם – עצמת הנפש שלו שנפלה לעמקי הקליפות. כל נפילה שיש לצדיק, "שבע יפול צדיק וקם", היא איזו ניצוץ הנפילים, בחינת דוד. אם הצדיק הוא היסוד, ככל נפילה הוא מתחבר עם דוד, מזדהה עם דוד, וכשהוא קם יש גילוי של "דוד מלך ישראל חי וקים", הוא קם ומקים את דוד, "הקם על".

כתוב שדוד יצא מהמצב של "הנפילים היו בארץ" בזכות שבעים השנים שקבל מהאברהם-יעקב-יוסף, ולא בזכות השנים שקבל מאדם הראשון. אברהם-יעקב-יוסף הם חסד-תפארת-יסוד, אהבה-רחמים-אמת של הקדושה, הם שיכולים לתקן את שרש הנפילים – לגרום שהמלכות תסכים לקלוט את העיבור שלו. מכאן עוד רמז גדול מאד לכך שכל החיים שלו, כל שבעים השנים, היו בחינת עיבור. כל פעם הוא היה בסכנת נפל, ששייכת גם רק במצב של עיבור. אחרי שאדם נולד, אחרי שלשים יום עכ"פ, הוא יוצא מחזקת נפל. החיות מהאבות

⁷⁷ ראה גם התוועדות פסח שני תשע"ד פ"ב.

⁷⁸ **דוד מיכל אחינעם אביגיל מעכה חגית אביטל עגלה בת שבע** = 1839 = "**גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך**" וכו' ועוד (וכן שמות ז נביאות: **שרה מרים דבורה חנה אביגיל חלדה אסתר**). אם כותבים **דויד** מלא הכל = 1849, 43 ברבוע. כאן מיכל ועגלה נחשבו לשתים כדעת הפשטנים (מיכל לא ילדה משא"כ עגלה).

⁷⁹ **דוד בן ישי מיכל בת שאול** = שלמות של 1225 = 35 ברבוע = 49 במשולש = "**זה שמי לעלם וזה זכרי לדר דר**" וכו'.

ארבע הנשים כנגד נשות יעקב

נייחד את ארבע הנשים העיקריות האלה – מיכל, אביגיל, בת שבע, אבישג. כל השנים בחברון היו לתיקון רחל, אז אפשר לומר שמיכל אצלו היא בחינת רחל. כתוב שבת שוע ותמר הן על דרך לאה ורחל – תמר היא רחל וכת שוע היא על דרך לאה. בירושלים דוד תקן את פרצוף לאה ולשם כך הוא בא שם על בת שבע (אם שלמה, כמו שיהודה הוא בן לאה). צריך להסביר זאת יותר בהרחבה, כי כתוב במקום אחר שבת שבע היא בחינת רחל (המלכות העיקרית מצד הגבורות שבה, משא"כ אלישבע אשת אהרן הכהן שהיא סוד המלכות מצד החסדים). בכל אופן, אפשר לומר שמיכל וכת שבע הן כנגד רחל ולאה, ואביגיל ואבישג הן בלהה וזלפה.

צריך עוד לכוון בפרט, אז רק נאמר בדרך כלל שיש לו ארבע נשים עיקריות, שאחת מהן הוא לא יודע (מה שאין כן ביעקב ונשותיו, שידע את כולן). אם נאמר שאבישג היא זלפה, כתוב שההריון אצלה לא ניכר כי היא היתה צעירה. אצל אבישג לא רק שההריון לא ניכר אלא גם הביאה לא ניכרה. לפי זה מתאים שאביגיל תהיה בלהה שגדלה את יוסף, שפחת רחל, אחרי מיכל. במקום אבישג הוא כן ידע, באותו זמן, את בת שבע – במקום זלפה לאה. הכל דרוש גדול בדרך אפשר, לגבי ארבע הנשים העיקריות של דוד.

זכויות מיכל

מיכל הצילה את חיי דוד במסירות נפש. כתוב שמכך התחיל הפחד של שאול מדוד, שבתו לא תשתף פעולה אתו אלא תגלה את אזנו של דוד. יש גם סיפור שלם עם מירב, הבת הגדולה של שאול, האם דוד קדש אותה או לא ואם כן האם הקידושין תפסו או לא. לפי הדעה שתפסו צריך לומר שהוא נשא את מיכל רק אחרי פטירת מירב, ושעדריאל נשא את מירב בעבירה. יוצא

אביגיל, שמצילה אותו מהחטא, פועלת אצלו תיקון חשוב ביותר – החטא היה פוגם במלכותו ומבטל אותה.

בת שבע, אם הבן שימלךך אחריו. בת שבע לא מצילה אותו אלא משתתפת בחטא, כמו שהאריז"ל אומר שהיא לא סרבה או צעקה אלא שתפה פעולה לגמרי. למה? בדברי הימים בת שבע נקראת בת שוע, שם האשה הראשונה של יהודה – שדוד הוא גלגול שלה – ששני בניה הראשונים (שהיו ניצוצות משיח) מתו, ער ואונן, ואחר כך באה תמר ופתתה את יהודה, והיא התגלגלה ברות (בעז הוא גלגול יהודה). בת שוע קנאה בה, הבינה שצריך לפתות את יהודה, ולכן חזרה כבת שבע כדי לפתות את דוד גלגול יהודה – הכל פיתוי שיצא מהקנאה שלה בתמר (פיתוי שכוונתה הפנימית היא להוליד את מלך המשיח).

איך יודעים שאם דוד היה מאריך ימים אחרי גיל שבעים הוא היה נולד סוף כל סוף, אחרי כל שנות העיבור שלו? כי בסוף יש עוד אשה מאד חשובה בחיים שלו – אבישג (שהיו עליה הרבה שיעורים). אף שכח הגברא לא פסק ממנו, כמו שחז"ל אומרים – סיפור שלם עם בת שבע – אך היות שכבר היה נשוי ל-חיי נשים, ושומר תורה (שלא כשלמה בנו), "והמלך לא ידעה", תיקון הברית מאד גדול. היא השתוקקה והתאוותה לתשמיש שלו, כך כתוב גם באריז"ל – היא נסתה בכל כחה לפתות אותו ולא הלך לה. כיבוש היצר שלו והיחוד עם אבישג ברוחניות הם בשורה של פאזה אחרת – עליה מז"ת (ע) לג"ר (ל). יחוד נשיקין מסתמא כן היה לו עם אבישג, יחוד של ג"ר – רמז שהוא מתחיל לעבור מהז"ת לג"ר, ל-יה שלו. חז"ל אומרים שאבישג השונמית והאשה השונמית – אצל אלישע הנביא, אם חבוקק הנביא – יותר מאוחר בתנ"ך הן אחיות. הן שתי אחיות יפהפיות שהן גלגול שתי שפחות יעקב אבינו, בלהה וזלפה – לא כתוב מי היא מי.

האשה העיקרית, כאשר דוד יזכה לשלמות ה-
על שנים שלו.

כתוב שמיכל היא גלגול אשת און בן פלת,
שגם הצילה את בעלה. לכאורה היתה יותר
מתאים לומר שהיא התגלגלה באביגיל,
שהצילה את דוד מן החטא, בעוד מיכל הצילה
אותו מהמות. בכל אופן, כך כתוב ברמ"ע
מפאנו.

בדברי הימים מיכל נקראת עגלה (לפי חז"ל),
שם חבה, ויש לה שם ילד – אומרים שנוולד
לפני הקללה. אשת דוד השניה, אחרי מיכל, היא
אחינעם. יש אחינעם אביגיל מעכה חגית
ואביטל עגלה (מיכל) ובת שבע (בת שוע).
אחרי כל אלה יש את אבישג שקובעת ברכה
לעצמה.

בפירוש שמירב לא אהבה את דוד, לכן "והיא
נשאת" על דעת עצמה, תוך כדי ששאל מתכנן
חתונה שלה עם דוד. המפרשים מסבירים שהיא
היתה גדולה וקבלה קידושין על דעת עצמה, אף
שידעה שמיועדת לדוד – סימן ששונאת את דוד
או מפחדת ממנו.

מה עיקר הרמז שמיכל היא רחל? כי כתוב
בפירוש שלשאל היו שתי בנות, הגדולה היא
מירב והקטנה היא מיכל¹⁷, בדיוק כמו לאה ורחל
בנות לבן. ללאה היתה טרוניא נגד יעקב שהוא
שונא אותה, וכאן יוצא לפי הפשט שמירב
סלדה מדוד, לא רצתה אותו. לעומתה מיכל
התלהבה, כמו שבגלגול הראשון יעקב התאהב
ברחל בגלגול הזה היא (מיכל) מתאהבת בו
(דוד). היות שבסוף גם שאל שונא את דוד,
צריך לומר שאת הגנים האלה של שנאת דוד
בפוטנציאל הוא הוריש למירב. שוב, יש דעה
שמירב מתה עוד לפני שדוד נשא את מיכל. גם
איזה תיקון לכך שבגלגול הראשון רחל מתה
ולאה חיה.

מיכל הצילה את חיי בעלה – בדיוק כפי
שחשש אביה, שיותר אוהבת את דוד מאשר את
אבא שלה. "הקם על", מאה ברכות, רומז גם ל-
מיכל בגימטריא מאה. מה הפשט של "הקם
על"? באנגלית התרגום שהקימו אותו מעלה-
מעלה (the man who was raised on
"high). כשהוא הולך להתחתן עם מיכל הוא
אומר "ואנכי איש רש ונקלה", איך אני יכול
להיות חתן המלך? לא סתם אמר זאת, זה אחד
הביטויים שלו כמו "ונקלתי עוד מזאת" שאמר
אחר כך למיכל. כל התחושה כשהוא נעשה חתן
המלך היא "מקימי מעפר דל מאשפות ירים
אביון". הוא "הקם על" בזכות **מיכל**,
בגימטריא **על**, שהעלתה אותו. זו מדרגת הכתר
שלו, עוד רמז לכך שלעתיד לבוא היא תהיה

¹⁷ מרב בת שאול מיכל בת שאול = 1820 (י"ב פ
יעקב כו'), עם כל הרמזים שבזה.

שני חצאי צורה

תשורה לשמחת הגישואין של מרדכי-דוד שי' אקסלרוד וחיה-
מושקא תחי' גינזבורג

שני חצאי צורה

המגיד ממעזריטש נ"ע פרש' "שתי חצוצרות"
כ"שתי חצי צורות" – אין כאן רק קשר בין שני
כלים שכל אחד מושלם בפני עצמו, אלא שני
חצאים המשלימים זה את זה לשלמות אחת.
המגיד נ"ע פרש, באופן מפתיע, ששני חצאי
הצורה הם ה' והאדם המשלימים לצורה אחת
שלמה. אמנם, כמובן מכל משל שיר השירים,
יחוד ה' והאדם משתקף ביחוד בני הזוג
שהשכינה שרויה ביניהם. הדבר רמוז גם
בדוגמת ההשלמה בין האדם לבורא שמביא
המגיד דווקא מיחוד האבות: "ואפילו זיווג
האבות היא תורה שלימה, ואילו נחסר ויבוא גם
אל רחל ויאבה יעקב את רחל היה הס"ת
פסולה. שהכניסו הקב"ה בהם, והיה להקב"ה
תענוג בהם, ואורייתא וקב"ה חד. ואע"פ שהוא
גשמיות גדולה נתענג הקב"ה בהם".
[ולאור דברי המגיד יש לומר שהחצוצרות
שייכות לעולם היצירה בו נמצאים היצר הטוב
והיצר הרע – בסוד "עץ הדעת נכח היחוד-
הידיעה של האיש והאשה, הרמוז בחצוצרות,
כדלקמן פ"ג] טוב ורע" – כאשר בכחן
להעלות את מה ש"אין ברעה למטה מנגע"¹
(פגם הברית) עד ל"אין בטובה למעלה מענג"²

א. זוגיות החצוצרות

שתי החצוצרות

אחת^א התופעות הזוגיות' בכלי המשכן-
המקדש^ב היא שתי חצוצרות הכסף שנצטווה
משה רבינו לעשות לעצמו, "למקרא העדה
ולמסע את המחנות", יחד עם הציווי לדורות
לתקוע בחצוצרות בעת צרה ועל הקרבנות
במקדש.

כל תופעה זוגית – בתורה, במקדש, באדם
ובעולם – רומזת גם לקשר שבין בני זוג, אך
הדבר בולט במיוחד בשתי החצוצרות, שהיו
שוות במראה, בקומה ובנוי (כפי שלומדים
חז"ל מהדגשת המספר שתיים ביחס אליהן)³.

עוד לפני ההסבר התוכני בסוד הזוגיות של
החצוצרות, שני רמזים בולטים: **חצוצרת**
(בכתיב החסר-התמציתי ביותר שלהן)
בגימטריא **שלום בית**⁴. וכן, שני הביטויים
המובהקים שמדגישים את הקשר המיוחד של
משה רבינו לחצוצרות (אודותיו יורחב בפרק ד)
– **"עשה לך" "והיו לך"** – בגימטריא **"שכינה**
ביניהם"⁵.

^א עפ"י שבע ברכות י"ז סיון ס"ז. נרשם ע"י איתאל
גלעדי. לא מוגה.

^ב ראה רמב"ם הלכות שופר פ"א ה"ב; הלכות תעניות
פ"א ה"ד; הלכות כלי המקדש פ"ג הלכות ד-ה.

^ג ירושלמי יומא פ"ו ה"א (ובכ"ד).

^ד רמזים רבים בסוד מספר זה ראה שכינה ביניהם פ"ה.

^ה ראה סוטה יז, א.

¹ מגיד דבריו ליעקב כט. אור תורה בהעלתך קלד. דבריו
נתבארו בדרושי דא"ח, וכיניהם באריכות גדולה בהמשך
"בשעה הקדימו" תער"ב.

² בראשית ב, ט.

³ ספר יצירה פ"ב מ"ז.

במקדש מסורה דווקא ללויים^{טו}, מקו ההעלאה והגבורה^{טז}).

הדבק המחבר בין שני חצאי הצורה הוא האהבה, הכיסופים והגעגועים ההדדיים, כפי שכותב המגיד נ"ע: "כסף לשון תאוה, שתהא אתה מתאוה להקב"ה והקב"ה יאהב אותך. על דרך משל האב שאוהב את הבן והבן אוהב את האב, שהם גוף אחד שיש להם געגועים זה על זה, וכל אחד בעצמו אינו בשלימות ואינו רק חצי צורה, ושניהם ביחד הוי צורה שלימה".

על פי הלכה^{טז}, החצוצרות כשרות גם אם לא נעשה מעשת אחת (אלא מ"גרוטאות" כסף), אך חצוצרות שאינן עשויות כסף אינן כשרות גם בדיעבד (וכך "נמצא כשר במנורה [הכשרה בדיעבד אם לא נעשתה מזהב] פסול בחצוצרות, כשר בחצוצרות [אם נעשו מגרוטאות ולא ממקשה] פסול במנורה"^{טז}). מכאן נלמד שעל תחושת השרש האחד המשותף בין בני הזוג ניתן לוותר בדיעבד (כפי שנפוץ בזיווגי "בחירת לבו", המאפיינים נשמות מגולגלות – כגרוטאות... – שזיווגיהן הן בבחינת "זיווג שני"^{טז}), אך בשום מצב אין לוותר על דבק האהבה והכיסופים המייחדים את בני הזוג להיות אחד.

יחוד החצוצרה

מעבר לזיווג וההשלמה בין שתי החצוצרות, היחוד בני הזוג רמוז גם בכל חצוצרה בעצמה (כששני חצאי הצורה מתכללים זה בזה).

(תיקון הברית) ביחוד הקדוש בין האישה והאשה. בעבודה זו מקיימים "ואהבת את הוי' אלהיך בכל לבבך"^{טז} – בשני יצריך^{טז}.

התחושה שיש כאן אחדות של שני חצאי צורה מתגברת כששתי החצוצרות זוכרות את מקורן בעשת כסף^{טז} אחת, מהן הן נעשות "מקשה" אחת ורק אז מתחלקות לשתיים^{טז} (בדומה לכרובים – סמל הזוג המובהק בקדש הקדשים – הנעשים "מקשה"^{טז} מחתיכת זהב אחת^{טז}). ורמז נאה: עשת עולה 770, בגימטריא שני חצאי צורה (ב פעמים שכינה, שהיא גם מספר מצות החצוצרות במנין המצוות של הרמב"ם!).

כך צריכים להרגיש כל בני זוג, כשני חצאים הבאים ממקור אלקי משותף ומשלימים זה את זה לשלמות של צורה אחת – "והיו לבשר אחד"^{טז}.

חצוצרות הכיסופים

על אף שרבים מכלי המקדש עשויים מהמתכת היקרה ביותר – הזהב – שתי החצוצרות עשויות דווקא מכסף, המתכת המסמלת אהבה וכיסופים. גם התוקעים בחצוצרות (לדורות) הם "בני אהרן הכהנים", שענינם חסד ואהבה (על אף שכללות הנגינה

^{טו} דברים ו, ה.

^{טז} ברכות פ"ט מ"ה.

^{טז} רמב"ם הלכות כלי המקדש פ"ג ה"ה.

^{טז} ראה ספרי דבי רב לספרי עה"פ.

^{טז} שמות כה, יח.

^{טז} וראה גם רבינו בחיי במדבר י, ב (בסופו).

^{טז} בראשית ב, כד.

^{טז} רמב"ם הלכות כלי המקדש פ"ג ה"ג.

^{טז} ושם גם לכך רמז הרב המגיד באזכור דברי הזהר על "וחסדיך ירננו" ש"לויך ירננו הוה ליה למכתב".

^{טז} ספרי בהעלותך ג (ובכ"ד).

^{טז} וראה באריכות בספר מחול הכרמים, בפרט פרקים א ו-

חדשכם" של בני הזוג¹² – יש להסיר מהדעת כל מחשבה אחרת¹³ (ובפרט מחשבות זרות, שהן בגדר "הצר הצר אתכם" ביחס ליחוד הקדוש¹⁴) ורק ליחד את הדעות בכוונה אחת של אהבה והתקרבות (קרוב לשון התקרבות, כנודע).

השפעה מהפנים החוצה

לאידך, החצוצרות – שקולן נשמע למרחוק, מקהיל את העדה, מכין את עם ישראל למסע ומסייע במלחמה באויבי ישראל – מלמדות כי תכלית היחוד החשאי והצנוע בין בני הזוג היא לפעול על העולם כולו (כמאמר חז"ל "רחם שמכניסין בו בחשאי מוציאין ממנו בקולי קולות"¹⁵).

מכח הסוד הפנימי של בית קדשי הקדשים ניתן להגיע עד חוצה שבחוצה לבטל את כל הקליפות ולהאיר את העולם כולו (חצ הוא השער של חצר, חצוצרה וחוצה, בסוד היסוד ה"יורה כחץ"¹⁶ בעת הזיווג). סוד ה"שלוש בית" הנלמד מהחצוצרות (כנ"ל) הוא הסגולה הגדולה להוושע בשעת צרה ומלחמה ולזכות לשמחה ולהודיה לה' תמיד (וכפי שיתבאר עוד בפרקים הבאים בסוד ה"דירה בתחתונים" וכח השליחות לעולם כולו אותו לומדים כל בני זוג מסוד שתי חצוצרות הכסף).

בכלל, התקיעה¹⁷ בכלי נשיפה היא דימוי מובהק של זיווג (כמבואר ביחס לתקיעה בשופר¹⁸), ולא בכדי משמשות המלים שפורטת – מלשון שופר – וחצוצרות ככינוי ליסוד הנוקבא). במלה חצוצרה עצמה, ההופעה הכפולה של האות צ רומזת ליחוד צדיק עליון (יסוד הדכורא) עם צדיק תחתון (יסוד הנוקבא) – יחוד המתרחש מכח ה-ח, סוד החופה, שבראש המלה (צורת האות ח עצמה – צורת החופה – מורכבת מהאותיות ו-ז, בסוד "אור ישר" ו"אור חוזר" של החתן והכלה¹⁹). לפי המדקדקים²⁰ שרש המלה חצוצרה הוא חצר – הנוקבא היא סוד החצר ("חצרות הוי"²¹), בהם יש חצר לפנים מחצר, עד בית קדשי הקדשים (ממש) וה-צ הנוספת היא הצדיק-הזכר המתייחד עם החצר-הנוקבא ונמשך לתוכה²² (בסוד "מגדל עז שם הוי" בו ירוץ צדיק ונשגב"²³).

בעל החינוך מסביר בטעם מצות תקיעת החצוצרות (מצוה שפד לפי מנינו, בגימטריא זכר-נקבה) כי תכליתן "התעוררות אל הכוונה" (כדי שבשעת הקרבן יוכלו המקריבים "לכוון דעתם יפה" ובשעת צרה יוכלו המתחננים לישועת ה' להגיע "לכיוון גדול") וכן ש"בכח הקולות יסיר האדם מלבו מחשבת שאר עסקי העולם ולא יתן לב באותה שעה כי אם בדבר הקרבן".

כך, מכח סוד החצוצרות, בשעת הזיווג – ה"ביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי

¹² ראה יבמות נד, א.

¹³ ראה שער הכוונות שער העמידה דרוש ו.

¹⁴ ראה אותיות לשון הקדש אות ח (בפרט בכיאר אות ח ה"נשמות" שבצורת האות).

¹⁵ ספר השרשים לרד"ק שרש חצר.

¹⁶ תהלים פד, ג.

¹⁷ אוצר החיים מצוה שפ"ה.

¹⁸ משלי יח, י.

¹² ראה גם יין משמח ח"ב שער ששי.

¹³ ראה נדרים כ, ב ויין משמח ח"ג שער ד בתורה "זיווג במחשבה דבור ומעשה".

¹⁴ וראה גם יין משמח ח"א שער ה בתורה "שלוש מצוות הנישואין" (והנסמן שם) על מחית עמלק בעת הזיווג.

¹⁵ ברכות טו, ב.

¹⁶ נדרים צא, א (ובכ"ד).

"נעשה אדם [ומהו אדם?] בצלמנו כדמותנו"^ל
 – "בצלמנו" היינו האיש ו"כדמותנו" האשה^ל
 (צלם עולה אדם בהכאת אותיות – א פעמים ד
 פעמים ס – ו-דמות עולה שלמות התפשטות
 האדם, י פעמים אדם; פעולת ההכאה מתאימה
 לגבר ופעולת ההתפשטות לאשה, וד"ל).

וכך, כשם שביחסים בין ה' לישראל ה-א
 רומזת ל"אלופו של עולם" וה-דם לאדם, כך
 בין איש ואשתו ה-א היא סוד הצלם-האיש
 (כאשר צלם האדם רמוז בצורת האות א
 עצמה^ל) וה-דם סוד הדמות-האשה (דבר
 המתבטא גם ביצירת האדם, כאשר האיש תורם
 את ה"לובן", ה-א, ממנו עיקר קומת הצלם –
 גידים ועצמות – והאשה את ה"אודם", ה-דם,
 ממנו העור והבשר המתגמשים והנדחקים
 לטובת המפגש האוהב עם הזולת^ט).

ה"צלם" הוא השתקפות ה' באדם – האדם
 הוא 'צילום' של ה', כביכול, שמהתבוננות בו
 אפשר ללמוד על יוצרו, "מבשרי אחזה אלוה"^ב.
 ה"דמות" היא יכולת האדם להתדמות לבוראו
 בהליכה בדרכיו והדבקות במידותיו – "מה הוא
 רחום אף אתה יהיה רחום וכו"^א. המגיד,
 כדרכו בקדש^ב, מדגיש גם את הפן השני של
 ההתדמות – הנהגת האדם במדות של חסד
 ורחמים (הנלמדות ממדות החסד והרחמים של
 ה' המתוארות בתורה) מעוררת את ה' להתנהג
 בהווה באותו אופן.

כלומר, ה"צלם" הוא עובדה המוטבעת
 בבריאת ה' את האדם. ה"דמות", לעומת זאת,
 היא עובדה מתמדת של האדם להתדמות

ג. צלם ודמות

"ויקרא את שמם אדם"

הרב המגיד נ"ע מסביר בסוד חבור שני הצאי
 הצורה הוא בסוד המלה אדם, בה מתחבר
 "אלופו של עולם" (א) עם יציר כפיו התחתון
 שהוא בשר ודם (דם) – "הקב"ה עשה כמה
 צמצומים דרך כמה עולמות כדי שיהיה אחדות
 עם האדם שלא יכול לסבול את בהירותו.
 והאדם צריך לפרוש את עצמו מכל הגשמיות
 עד שיעלה דרך כל העולמות ויהיה אחדות עם
 הקב"ה עד שיבוטל ממציותו".

הגדרת הצורה האחת השלמה כ"אדם",
 המורכב משני צאי צורה, מתאימה מאד ליחוד
 הזכר והנקבה בהם נאמר "זכר ונקבה בראם
 ויברך אתם ויקרא את שמם [ביחד] אדם"^ב, עד
 ש"כל אדם שאין לו אשה אינו אדם"^ב.

גם צמצום ה' ופרישת ישראל מהגשמיות
 לצורך היחוד ביניהם מתוארים^ל באמצעות
 הדימוי "אהבה דוחקת את הבשר"^ל – דימוי
 מפורש של איש ואשה הפונים מכל עניניהם
 האחרים ורק מתרכזים-מצטמצמים-נדחקים
 לנקודה אחת של יחוד ביניהם.

"אדם בצלמנו כדמותנו"

בשבע ברכות, בהם מזכירים את בריאת אדם
 וחווה "בגן עדן מקדם", מברכים "אשר יצר את
 האדם בצלמו, בצלם דמות תבניתו". האדם
 השלם, "זכר ונקבה", כלול מצלם ודמות,

^ל בראשית א, כו.

^ל זהר ח"ג לה, ב (ובכ"ד).

^ל ראה אלפא ביתא דרבי עקיבא.

^ט נדה לא, א.

^ב איוב יט, כו.

^א רמב"ם הלכות דעות פ"א ה"ו.

^ב ראה גם אור תורה ש.

^ב בראשית ה, ב.

^ב יבמות סג, א.

^ל תניא פמ"ט.

^ל בבא מציעא פד, א.

גם החויה שההתדמות למדותיו הטובות של ה' מעוררת אותו יתברך להתגלות בהן בעולם (כפי שכתוב שבאמצעות פאר ושבח מעוררים מהעלמן את המדות אותן משבחים ומפארים²²) שייכת לאשה, שיש בה כח לפתות ביפיה ולהביא לגילוי את כחות החיים של האיש (כפי שעשו נשות ישראל הצדיקות במצרים, ב'התגרות' בבעליהן "אני נאה ממך"²³). במובן זה, ההתדמות הופכת להיות לביטוי של תפלה הפונה אל ה' בבקשה. תפקיד האשה בבית הוא לעשותו "בית תפלה"²⁴ ובית של גמילות חסדים²⁵.

בריאת האדם ב"צלם" היא תנאי הכרחי, שמאפשר לו בסופו של דבר להתדמות לה' גם כשהוא בעולם, אבל תכלית הבריאה – "לעשות לו יתברך דירה בתחתונים"²⁶ – היא העבודה שבבחינת "דמות", העבודה להתדמות לה' בפועל במציאות התחתונה, לשמה ירד האדם לעולם (שהרי הצלם האלקי הבהיק יותר בהיות הנשמה למעלה, ולשם גילוי לכשעצמו לא היה צורך בירידת הנשמה לעולם).

כמובן, מעבר לכך שהאיש מביא לבית את התורה והאשה את התפלה ואת גמילות החסדים²⁷, תכלית הנישואין היא התכללות: על האיש ללמוד מהאשה אודות עבודת ההתדמות ופיתוי ה' להופיע בכל טובו בעולם, כחפצו בדירה בתחתונים, ועל האשה ללמוד מהאיש כיצד לקבל את עצמה ולראות כיצד הנתונים עמם נבראה משקפים את ה' ומבטאים את רצונו.

לבוראו ולדבוק בו וגם לעורר תגובה הדדית של ה' (שעל כן, בבריאה בפועל נזכר רק הצלם – "ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אתו"²⁸ – בעוד הדמות היא יכולת התלויה בעבודה עתידית).

דירה בתחתונים

בחיי הנישואין, החויה הבסיסית של האיש שהוא 'מביא את עצמו', כשלכל היותר מוטל עליו להמשיך ולשכפל את אותו "צלם אלהים" – בקיום מצות "פרו ורבו"²⁹ (המוטלת עליו דווקא³⁰ – כשמכחו יכולים בני הזוג לקיים "פרו", בפרי נוסף בצלמו, אך רק מכאן אשתו הם זוכים לקיים "ורבו"³¹ ו"להרבות את הדמות"³²). ביטוי נוסף ל"צלם אלהים" הוא לימוד התורה, בה משתקפים חכמתו ורצונו של ה' וצלמו מתגלה בעולם. מתפקידו של האיש להפוך את הבית ל"מקום שמגדלין בו תורה"³³. לעומתו, האשה חשה שנישואין הם עבודה מתמדת של התדמות הדדית, שיפור והתאמה זה לזה וגם לרצון העליון (כאשר, בהיותה "בית" זו אשתו³⁴, היא חשה שעליה בעיקר מוטלת האחריות להתאמת הבית והכנתו להשראת השכינה). ההתדמות נפרטת לפרטים בקיום כל המצוות שנועדו להתאים את האדם והעולם לרצון ה'. המצוות נכללות בעמוד גמילות החסדים³⁵, המבטא ישירות את ההליכה בדרכי ה'³⁶.

²² בראשית א, כז.

²³ שם פסוק כח.

²⁴ יבמות סה, ב.

²⁵ ראה שערי אבהה ורצון עמי קיט (ובכ"ד).

²⁶ עמק המלך ש"ד פכ"ד (עפ"י יבמות סג, ב) ובכ"ד.

²⁷ מגלה כז, א.

²⁸ יומא פ"א מ"א.

²⁹ ראה גם הטבע היהודי עמ' פה (וש"ג).

³⁰ ראה סוטה יד, א.

²² ראה גם יין משמח ח"ב שער ז בתורה "ישיש עליך" (וש"ג).

²³ רש"י לשמות לח, ח.

²⁴ ישעיה נו, ז.

²⁵ ראה תענית כג, ב.

²⁶ ראה תנחומא נשא טז.

²⁷ ראה גם יין משמח ח"א שער ד בתורה "אבא אבא".

מוציא אותה למסע (כשאבא ואמא מוציאים את כל המשפחה לטיול...). חצוצרות אלו שייכות למשה בלבד, ואינן עשויות לדורות²⁰ (כנראה שהדינאמיקה המשפחתית משתנה בכל דור לפי המנהיג-האבא, ולא שייך להעביר את אותן חצוצרות ממנהיג למנהיג). ב"חצוצרות" תוקעים בני אהרן הכהנים, והם מעבר החצוצרות לדורות – "ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצוצרות והיו לכם לחקת עולם לדתיתכם". ב"חצוצרות" תוקעים בעת מלחמה, כשצריך להזכר לפני ה' לישועה, ועל העולות בבית המקדש, בימי השמחה, במועדים ובראשי חדשים.

שלש הצורות מבטאות שלש דרגות של הדעת²¹: ה"חצוצרות" הן בסוד "דעת הנעלם", בה מורגש הכח המייחד את שתי הבחינות שבדעת (כ-ו המופיעה בין ה-צ הזכרית ל-צ הנקבית) עד שאינן נדמות כלל כשתיים (ולכן ה-ו של לשון רבים חסרה בכתיב זה); ה"חצוצרות" בסוד "דעת דתרין עטרין", בהן כבר מורגש שיש שתי עטרות שצריכות להתייחד (לכן ה-ו של לשון רבים מופיעה בפירוש) והכח האלקי המייחד אינו גלוי (לכן אין ו בין ה-צ הזכרית ל-צ הנקבית); ה"חצוצרות" הן בסוד "דעת המתפשט" ("דעת דבין כתפינ") היורדת למציאות, בה יש מציאות של שמחה ולחלופין מציאות בה יש להתמודד עם הצר הצורר (כאשר החצוצרות מתפצלות לשני קוים כמעט-נפרדים, "חצוצרת" המלחמה מצד הדין ו"חצוצרת" המקדש מצד החסד).

ג. "והאדם ידע"

החצוצרות – כח הדעת

בכלי הנגינה שתי החצוצרות שייכות לסוד הדעת²², הכוללת עטרא דחסדים ועטרא דגבורות, לעומת השופר, השייך לכתר העליון²³. את קול התהו הפשוט של השופר, הצעקה שמעל המודע, מלוות ומבטאות החצוצרות בתוך המודע. את ה"אורות דתהו" של השופר ממושיכות החצוצרות ב"כלים דתיקון"²⁴, כדי להביא לימות המשיח ולעשות לו יתברך דירה בתחתונים.

כמובן, כח הדעת הוא עצם כח החיבור בין בני הזוג – "והאדם ידע את חוה אשתו"²⁵. בדימוי של חיי הנישואין, השופר שבין שתי החצוצרות הוא בסוד "שכינה ביניהם", "השותף השלישי" שמופיע בין שני בני הזוג – נמצא מעליהם וגם מתבטא דרכם ומתוכם²⁶.

שלש מדרגות דעת

בפרטות, החצוצרות מופיעות בשלש צורות כתיב – "חצוצרת", "חצוצרות" ו"חצוצרות". ה"חצוצרת" מיוחדת למשה רבינו – "עשה לך שתי חצוצרות כסף... והיו לך". בהן הוא קורא אליו את ראשי אלפי ישראל (כאבא המזמין אליו את אמא, או להיפך), מקהיל את העדה כולה (בתקיעה בשתי החצוצרות, כאבא ואמא המזמנים אליהם את כל ילדיהם) או

²¹ על היחס בין השופר לחצוצרות ראה גם הזמן הפנימי ראש השנה.

²² ראה שיחת כ"ח ניסן תשנ"א.

²³ בראשית ד, א.

²⁴ ראה גם יין משמח ח"ה שער ו בתורה "יחוד, ברכה, קדושה".

²⁵ במדבר רבה טו, טו (ובכ"ד).

לעומת ה"דעת עליון" של ה"אחד", חווית ה"יחד" כבר מתייחסת ל"דעת תחתון" והיא מבטאת את האופן בו אנחנו, התחתונים, מסתכלים על ה' ועובדים אותו. חז"ל מדגישים כי רק בעבודת ה' יכולים להופיע יחד האהבה והיראה¹⁰ (שבדרך כלל הם רגשות מנוגדים) וה"יחד" של בני הזוג הוא האופן בו שניהם עובדים יחד את ה', כשאופיים ורגשותיהם השונים מתייחדים ומשלימים זה את זה. אם משה רבינו יודע לכוון את השעה בתקיעה המתאימה בכל זמן, הרי שב"יחד" כבר מדובר בכללים-הנוהגים "לחקת עולם לדרתיכם" ומעצבים-מכוונים נכונה את בני הזוג לייחד את לבכם בעבודת ה' משותפת.

הדעת במדרגה הנמוכה, "דעת המתפשט", כבר לא מסתפקת ביחסים בין ה' ובין בני הזוג (מלמעלה למטה או מלמטה למעלה) – היא מתפשטת אל המציאות החיצונית ודורשת את ההתמודדות הנכונה עמה. ה"יחס" אינו רק בין בני הזוג, אלא גם האופן בו הם מתייחסים למציאות החיצונית – כשבני הזוג משכילים לבנות יחס נכון הם מסוגלים להתמודד עם הרפתקאות החיים, המזמנות שעות צער כמו גם שעות שמחה.

ד. תרועת מלך

חצוצרות בדרך למלכות וגאולה

החצוצרות הראשונות שעשה משה נועדו לשימוש בלבד ונגזזו עמו, כך שניתן לדמותן לאשת מלך, האסורה על הכל גם לאחר פטירתו¹¹. ואכן, החצוצרות נועדו להכתיר את משה למלך לפניו תוקעים בחצוצרות¹², כפי שתוקעים לפני ה', "מלך הכבוד" החולק

יחס-יחד-אחד

שלש קומות הדעת מבטאות שלש קומות בקשר הידיעה בין האיש והאשה, בסוד יחס-יחד-אחד¹³:

בדעת התחתונה ביותר, "דעת דבין כתפין", חשים בני הזוג כשנים נפרדים שצריכים לרקום ביניהם יחס מתוקן. במדרגה זו, עליה נאמר "זכה עזר", לא זכה 'כנגדו' להלחם בו¹⁴, יתכן שהיחס הוא טוב (בסוד עבודת המקדש, ששיאיה בימי השמחה והמועד) ויתכן גם חלילה שהיחס הוא שלילי ובני הזוג מוצאים עצמם במלחמה ונדרשים להתגבר על "הצר הצר אתכם".

ב"דעת דתרין עטרין" – הדעת המייחדת את עטרא דחסדים ועטרא דגבורות, את הצד הזכרי והצד הנקבי – מורגש כי אכן יש כאן שנים, אך הם מצליחים ליצור מציאות של 'יחד' מאוזן ומתוקן.

בדעת העליונה, "דעת הנעלם", בו ניכר השרש האלקי המשותף אין עדיין כל התחלקות מורגשת וניכר שבני הזוג הם "אחד" ממש (ודווקא בחצוצרות אלה, בהם נאמר "עשה לך... והיו לך" מתגלה "שכינה ביניהם", כנ"ל). ובסגנון נוסף: משה זוכה ל"תמנת הוי' ביט"¹⁵, הוא מסתכל על כל המציאות מנקודת המבט של ה'¹⁶ – מבט של "דעת עליון". חווית "אחד" היא תחושת בני הזוג כיצד ה' מסתכל עליהם ועל המציאות כולה. ממילא, המציאות בכלל וכל מה שעובר על בני הזוג בפרט מתפרשים כחלק מהתכנית האלקית וכמשקפים בעולם את יחסי קוב"ה ושכינתיה.

¹⁰ ראה באריכות יין משמח ח"ד שער א.

¹¹ רש"י לבראשית ב, יח (עפ"י יבמות סג, א).

¹² במדבר יב, ח.

¹³ חנה אריאל שלח (ובכ"ד בכתבי מוהרי"א מהומיל וצ"ל).

¹⁴ ספרי דברים לב.

¹⁵ רמב"ם הלכות מלכים פ"ב ה"ב.

¹⁶ ראה רש"י עה"פ.

אכן, עיקר כחם של בני הזוג נובע מהתקשרותם למשה רבינו שבדור ועיקר שליחותם הוא להפוך את משה רבינו שבדור למלך בפועל ובכך להביא את הגאולה. בפרט, תודעת השליחות המשותפת היא בבחינת העמדת המלך; תנועת המלחמה של החצוצרות שייכת ל"איש דרכו לכבוש"¹⁹ (ורק אם אין הוא עושה את תפקידו, לכל לראש במלחמת היצר, על אשתו לצאת לקרב במקומו, "כנגדו" להלחם בו"...); ובנין המקדש (הפרטי ובזכותו גם הכללי) שייך בעיקר לאשה, "עקרת הבית", המסתובבת בביתה ככהן הגדול השולט במקדש (כשהוא עטוי מחלצות ותכשיטים המתאימים לבעלת-בית...).

אם כן, מהחתונה יוצאים בני הזוג לשליחות²⁰ של המלכת מלך והבאת הגאולה, כשהם משמשים כשתי חצוצרות המריעות לפני ה', מביאות את דברו לעולם ומבשרות ביאתו לשכון בעולמנו, דירתו שבתחתונים.

מכבודו ליראיו²¹ (ורמז: התקיעה היא לכל הפחות בשופר אחד ושתי חצוצרות, אך במקדש ניתן להגיע עד ל-120 חצוצרות²² – סכום כל המספרים, 1-2-120, עולה בגימטריא יחי המלך!).

בפרט, המלכת משה בתקיעת החצוצרות למסע היתה הכנה לכניסה קרובה לארץ²³ (לפני החטאים שעכבו את עם ישראל במדבר ומנעו ממשה רבינו להכניסם) – כניסה שהיתה הופכת את משה עצמו, "גואל ראשון", למלך המשיח, "גואל אחרון", בפועל ממש באותו הדור.

שלש מצוות נצטוו ישראל עם כניסתם לארץ – העמדת מלך, מחית עמלק ובנין בית הבחירה²⁴. שלש מצוות אלה הן גם סדר הגאולה האחרונה²⁵ – העמדת מלך מבית דוד ההוגה בתורה ומחזק את בדיקה, "ילחם מלחמות ה'" ו"בנה מקדש במקומו". זהו גם סדר שלש החצוצרות האמורות – חצוצרות משה הממליכות אותו ("וייה בישרון מלך"²⁶); החצוצרות של "וכי תבאו מלחמה בארצכם" והחצוצרות בהן תוקעים על הקרבנות במקדש.

שליחות החתן והכלה

ביום חתונתם – וממנו והלאה – החתן והכלה הם המלך והמלכה, ודימויים לשתי חצוצרות הכסף המלכותיות מלמד על הכח שניתן להם ביום חתונתם לייחד קובה²⁷ ושכינתיה (כשני חצאי צורות) ולפעול על ראשי בני ישראל ועל העדה כולה.

¹⁹ ראה במדבר רבה טו, יג.

²⁰ רמב"ם הלכות כלי המקדש פ"ג ה"ד.

²¹ ראה ספורנו עה"פ.

²² רמב"ם הלכות מלכים פ"א ה"א.

²³ שם פי"א ה"ד.

²⁴ דברים לג, ה. ראה תנחומא בהעלותך ט.

²⁵ יבמות סה, ב.

ברכת חתנים

פרק מתוך הספר 'עץ פרי' על מסכת כתובות עיונים בהלכה ובפנימיות ההלכה עורך: יוסף פלאי

יש צד שוה בין הברכות: ברכת אירוסין ומברכים בשעת הקידושין (דהיינו אירוסין) וברכת חתנים מברכים בשעת הנישואין (ולכן נקראת גם ברכת נישואין). ועוד, לפי הרמב"ם, את שתיהן מברכים לפני המעשה: ברכת אירוסין לפני מעשה הקידושין וברכת חתנים קודם הנישואין (כפי שיבואר לקמן). בכל זאת, יש הבדל גדול ביניהן, ונעבור בקצרה על החילוקים העיקריים הקשורים זה בזה (בעיקר ע"פ דעת הרמב"ם):

ברכה אחת לעומת הרבה ברכות

ברכת אירוסין היא אחת וברכת חתנים היא כמה ברכות יחד. ועוד: ברכת אירוסין אומרים פעם אחת בלבד², וברכת נישואין אומרים פעם ראשונה בשעת הנישואין עצמם (החופה) וחוזרים ואומרים בכל שבעת ימי המשתה (כשיש פנים חדשות), שבע ברכות בשבעה ימים. אמנם יש חלוקה בין ברכת חתנים בנישואין לברכה בימי המשתה – כמו שמודגש ברמב"ם שהביא את הברכה בשעת הנישואין בהלכות אישות ואת הברכה בשבעת ימי המשתה בהלכות ברכות (פרק ב, העוסק בהלכות ברכת המזון) – אך מכל מקום הכל

הגמרא בכתובות פרק ראשון (דפים ז-ח) עוסקת ב"ברכת חתנים" הנקראת גם ברכת נישואין ושבע ברכות. הלכות ברכת חתנים מבוארות ברמב"ם בהלכות ברכות (פ"ב) ובהלכות אישות (פ"י), ובטור ושו"ע אבן העזר (סימן סב), ונידונו הרבה בספרי הפוסקים (כהלכה מעשית ושכיחה)^{*}.

בין ברכת חתנים לברכת אירוסין

ניתן ללמוד על תוכן ברכת חתנים מתוך השוואה לברכת אירוסין, ששתיהן נזכרות בגמרא כאחת, "מברכים ברכת חתנים בבית חתנים וברכת אירוסין בבית אירוסין" (ברכת אירוסין מבוארת ברמב"ם הל' אישות פ"ג הכ"ג-כד. ובטור ושו"ע אה"ע"ו סי' לד). נוסח ברכת אירוסין הוא "אשר קדשנו במצותיו וצונונו על העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות לנו על ידי חופה וקידושין ברוך אתה ה' מקדש עמו ישראל על יד חופה וקידושין" (כן הנוסח לפי הרמ"א). וברכת חתנים היא שש הברכות "שהכל ברא לכבודו. יוצר האדם. אשר יצר את האדם בצלמו. שוש תשיש. שמח תשמח. אשר ברא", ויחד עם "בורא פרי הגפן" הרי כאן שבע ברכות.

^{*} נעזרנו בעיקר בספרים הבאים: שובע שמחות (הרב דבליצקי). הנישואין כהלכתם. נטעי גבריאל (נישואין ח"ב). אוצר הפוסקים. אנציקלופדיה תלמודית. ברכת ה' (הרב משה לוי) חלק ד' פרקים ד-ה. ענבי הגפן (הרב פרקש). ישמח לב (לרב מנחם סאוויץ, והוא אוסף נרחב בכמה חלקים).

² לדעת הרמב"ם בפשטות אין מציאות שמברכים יותר מפעם אחת. ויש ראשונים שכתבו שבמקרים מסוימים מברכים פעם נוספת, אבל לא נפסק כך – ראה שו"ע לד, ג.

וכן כתב הרמב"ם במורה נבוכים, כשביאר טעם איסור זנות והצורך בקידושין ונישואין: "ולפיכך ניתנו הקידושין בעשיית דבר מה יהיה בו ייחודה לו והוא האירוסין, ושיפורסם הדבר והוא הנישואין, ויקח בועז עשרה אנשים וגו'" (ה"ג פמ"ט, תרגום הרב קפאה) – דהיינו שעניין הנישואין הוא לפרסם הדבר ולכן יש צורך בעשרה, שזהו גדר פרהסיא בהלכה, "אין פרהסיא פחותה מעשרה" (סנהדרין עד ע"ב)¹, מה שאין כן בקידושין שעניינם שהאיש מייחד את האשה, כלשון הגמרא "דאסר לה אכולי עלמא כהקדש" (קידושין ב ע"ב). ואפשר עוד שהצורך בעשרה אינו רק לפרסום הדבר, אלא שחכמים הגדירו את ברכת חתנים כ"דבר שבקדושה" שצריך עשרה (כמו שנלמד מהפסוק "ונקדשתי בתוך בני ישראל"), וכן פירשו הגאונים "מפני שדבר שבקדושה הוא לברך את השם כינס [בעז] עשרה"¹.

נקרא "ברכת חתנים", גדר אחד של ברכה שנחלק לזמנים שונים³.

עשרה אנשים

לברכת חתנים צריך עשרה אנשים, כמו שנאמר במשנה מגילה: "ואין אומרים ברכת אבלים ותנחומי אבלים וברכת חתנים ואין מזמנין בשם פחות מעשרה" (מגילה פ"ד מ"ג. כג ע"ב. הפעם היחידה שברכת חתנים נזכרת במשנה בכלל), והגמרא בכתובות מביאה לימוד מהפסוקים לצורך בעשרה, או מ"ויקח בעז עשרה אנשים" או מהפסוק "במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל". וכן כתב הרמב"ם "ואין מברכין ברכת חתנים אלא בעשרה גדולים ובני חורין". ואילו בברכת אירוסין לא הזכיר הרמב"ם דבר כזה, דהיינו שאין צורך בעשרה כלל, וכן דעת הרבה ראשונים שבקידושין די בשני עדים¹.

¹ אכן, מצד הפרסום לבד יתכן שהיה מועיל גם נשים וקטנים, כמו שהסתפקו הפוסקים לגבי פרסומי נישואין בקריאת מגילת אסתר (הרמ"א בשו"ע א"ח תרצ, יח), וכן לגבי דין קידוש השם וחילול השם בפרהסיא (פתי תשובה י"ד קנו סק"ז. והיעב"ץ בספר מגדל עז כתב שמסתבר שנשים הן פרהסיא). וכיון שכאן פסק הרמב"ם שצריך "עשרה גדולים ובני חורין" כמו לכל דבר שצריך עשרה (כמ"ש המגיד משנה) משמע שזה כדין דבר שבקדושה.

¹ שטמ"ק לכתובות בשם הגאונים. והנה לשון המשנה במגילה "אין פורסין על שמע, ואין עוברין לפני התיבה, ואין נושאים את כפיהם, ואין קורין בתורה, ואין מפטירין בנביא, ואין עושין מעמד ומושב, ואין אומרים ברכת אבלים ותנחומי אבלים, וברכת חתנים, ואין מזמנין בשם פחות מעשרה, ובקרקעות תשעה וכהן, ואדם כיוצא בהן", ולשון הגמרא שם: "מנא הני מילי? אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, דאמר קרא ונקדשתי בתוך בני ישראל כל דבר שבקדושה לא יא פחות מעשרה... ואין עושין מעמד ומושב פחות מעשרה, כיון דבעי למימר

² כך מוכח מדברי הרמב"ן בחידושו לפסחים ז ע"ב, וז"ל "וכן המנהג בברכת נישואין שאין מברכין אלא אחר שתכנס לחופה שאין אלו אלא ברכות תפלה ושבת תדע שהרי כל שבעה מברכין אותן [אלא שאח"כ מביא דעת הרמב"ם שמברכים קודם נישואין ומסכים עמו], וכ"כ המאירי, רבינו דוד והר"ן שם. כלומר, הראשונים מוכיחים ממה שמברכים ברכת חתנים כל שבעה שזו ברכת תפלה ושבת ולא ברכת המצוות, כי לא מסתבר שאותה ברכה תהיה תחילה ברכת המצוות ואח"כ ברכת השבח.

¹ רבי שמואל הנגיד, הובא בראשונים לכתובות ז ע"ב, והסכימו עמו הרשב"א והריטב"א ורבינו יונה (מובא בשטמ"ק). אך הרא"ש שם סי' יב פסק שצריך עשרה, כדעת השאלות. ובשו"ע נפסק (לד, ד) "ברכת אירוסין צריכה עשרה לכתחילה", דהיינו שלכתחילה חוששים לדעת הרא"ש שצריך עשרה, וכמו שכתב בבאר היטב שם "ואי ליכא עשרה אין עיכוב, אבל ברכת נישואין מעכב".

בירכו שלא בעשרה, ויש אומרים שצריך לברך שוב בעשרה¹.

הצורך בכוס

בברכת אירוסין כתב הרמב"ם "ונהגו העם להסדיר ברכה זו על כוס של יין או של שכר" – בגדר **מנהג** בלבד. ואילו בברכת חתנים כתב "ואם היה שם יין מביאין כוס של יין ומברך על היין תחלה ומסדר את כולן על הכוס ונמצא מברך שבע ברכות" – **הלכה** שצריך לסדר את הברכות על כוס, וכן בהלכות ברכות מזכיר הרמב"ם בפשטות "**שבע** ברכות של נישואין" דהיינו שזה פשוט שמברכים על כוס. אלא שלדעת הרמב"ם אם אין יין מברכים בלי כוס (שכתב "ואם היה שם יין"), ואילו לדעת ראשונים אחרים חובה לברך על הכוס (רא"ש בשם רב נסים גאון. ראה שו"ע סי' סב, א, ח"מ וב"ש שם).

בטעם הדבר שצריך כוס, נראה מהרמב"ם שיש עניין להגיע למספר שבע דוקא – כהרבה עניינים בתורה שהם במספר שבע, "כל השביעין חביבין" (ויק"ר כט, יא). וכן כתב הרא"ש בשם רב נסים גאון: "ברכת חתנים שהיא שבע ברכות חייב לברך על הכוס", ומשמע שיש דין במספר שבע ברכות ולכן יש לברך על הכוס, כלשון הבית שמואל "דגמרינן שבע ברכות דוקא" (סי' סב סק"ב. וראה ערוה"ש שם סי' ז). אכן, המספר שבע לא מוזכר כלל בגמרא, וגם לא מוזכר בפירוש שצריך לברך על הכוס (אלא במסכת כלה רבתי²), אלא שמפירוש

חשיבות הציבור בברכת חתנים ניכרת במיוחד בברכה הראשונה, "שהכל ברא לכבודו" – כמו שפירש רש"י: "שהכל ברא לכבודו אינה מן הסדר [של ברכות הזיווג עצמן] אלא **לאסיפת העם** הנאספים שם לגמול חסד, זכר לחסדי המקום שנהג עם אדם הראשון שנעשה לו שושבין ונתעסק בו, ואסיפה זו כבוד המקום היא וברכה זו לכך נתקנה" (וכתב בשטמ"ק שלפי זה מובן מדוע לא מברכים באירוסין שהכל ברא לכבודו, לפי הדעה שבה אין צריך עשרה כנ"ל).

הצורך בעשרה הוא הכרחי עד שלדעת הבית יוסף אם אין עשרה באותה מדינה יש לדחות את הנישואין (ראה סי' סב, ב"י שו"ע ונו"כ). ועוד נחלקו הפוסקים מה הדין בדיעבד אם כבר

עמדו יקרים עמודו שבו יקרים שבו בציר מעשרה לאו אורח ארעא. ואין אומרים ברכת אבלים וברכת חתנים (וכו') מאי ברכת אבלים? ברכת רחבה. דאמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן ברכת אבלים בעשרה ואין אבלים מן המנין ברכת חתנים בעשרה וחתנים מן המנין. ואין מזמנין על המזון בשם פחות מעשרה (וכו'), כיון דבעי למימר נברך לאלהינו בציר מעשרה לאו אורח ארעא. ולכאורה קשה, שהגמרא מביאה טעם לכל הדינים במשנה מלבד ברכת אבלים וברכת חתנים! ודוחק לומר שהגמרא סמכה על הגמרא אצלנו שהדבר נלמד מבעז או "במקהלות", וגם שעדיין יחסר מקור לברכת אבלים. אכן התירו"ט פירש שכוונת הגמרא "**דאמר** רבי יצחק... ברכת אבלים בעשרה וכו'" – "נראה דהכי קאמר, תקנתא דרבנן היא ולא תקנו אלא בעשרה". אבל מר"ח ותוס' על הגמרא נראה שגרסו "**ואמר** רבי יצחק", וא"כ הגמרא לא הביאה טעם מפורש, ולכן נראה שזה נכלל במה שנאמר תחילה בגמרא, מהפסוק "ונקדשתי", שגם זה דבר שבקדושה. אמנם הר"ן שם ביאר שהדין שאין נושאים את כפיהם אינו משום דבר שבקדושה, ולפי זה הגמרא שם לא פירשה את כל הדינים במשנה, וממילא אפשר לומר שבברכת חתנים הטעם הוא אחר (לפרסם וכדו').

¹ דעת הנודע ביהודה (הובא בפתחי תשובה סב סק"ז) שביעבד יצאו ידי חובה, אבל נכדו בספר יד המלך על הל' אישות פ"י פקפק בדבריו וכן בערוה"ש (שם סי"ג) כתב שמכל הפוסקים לא משמע כנוב"י. וכן כתב בפשטות בשו"ת צפנת פענח (דווינסק סי' ז) שבפחות מעשרה זו ברכה לבטלה.

² שם נאמר שיש שבע ברכות ותחילתן בורא פרי הגפן (וכן נאמר שם שלוי ברך שש, שלא כמו בגמרא שלוי

ש"אין אומרים שירה אלא על היין"²². הקשר לשירה מפורש בפסוק "במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל" שנאמר בהקשר לשירת היים (כמו בפסוק הקודם לו "קדמו שרים אחר נגנים"), וכמו שהגמרא כאן מזכירה שמפסוק זה דורשים ש"אפילו עוברים שבמעו אמר שירה על היים". ועוד טעם לכוס, שברכת חתנים צריכה להיות בפרהסיא ופרסום (כדברי הרמב"ם לעיל) ולכן קבעו שתהיה בצורה של 'טכס'.

נוסח הברכה

בנוסח ברכת אירוסין מוזכרים האירוסין עצמם – "ארוסות... חופה וקידושין [קידושין היינו אירוסין]". ואילו בברכת חתנים לא מוזכרים הנישואין כלל (וודאי שלא הקידושין), אלא רק עניינים כלליים של יצירת האדם ושמחת חתן וכלה (ובלשון הרבי מליובאוויטש "יש להעיר בברכת חתנים דבר תמוה לכאורה דתוכן הברכות אין להם שייכות לנישואין לכאורה", "רשימות קמט, עיין שם). וכן שם הברכות בלשון חז"ל: השם "ברכת אירוסין" מתייחס לאירוסין, ואילו בשם "ברכת חתנים" לא מוזכרים הנישואין²³.

²² ברכות לה ע"א. ובשו"ע אדה"ז קצ, ב: "כל דבר הטעון כוס... עיקר מה שהטעינו כוס הוא לשתות ממנו אחר אמירת אותו דבר שתהא אותה אמירה כעין שירה הנאמרת על היין שמנסכין על גבי המזבח שהיא שתיית המזבח אף כאן תהא נאמרת שירה על שתיית היין".

וראה אנצ"ת ערך כוס של ברכה, ציונים 16-19.

²³ במשנה ובגמרא נמצא רק ברכת חתנים ולא ברכת נישואין. גם הרמב"ם בהלכות אישות משתמש רק בשם ברכת חתנים, אבל בהלכות ברכות, כאשר מדבר על הברכה בשבעת ימי המשתה, כותב "במה דברים אמורים, כשהיו האוכלין הם שעמדו בברכת נישואין ושמעו הברכות אבל אם היו האוכלין אחרים שלא שמעו

רש"י לסדר הברכות מוכח שזה מונח בפשטות שצריך כוס²⁴. ובספרי הדרוש והקבלה נאמרו טעמים לכך שצריך שבע ברכות דוקא (כפי שיובא עוד להלן).

ועוד יש לומר בפשטות שהצורך בכוס הוא כמו בברכות נוספות שהטעינו בהן כוס, שהוא דרך כבוד²⁵ וכדי שהאמירה תהיה כעין שירה,

ברך חמש). יש להעיר שמסכת כלה רבתי לא היתה לפני הרבה ראשונים, וכן כאן כתוב בשטמ"ק בשם תלמידי רבינו יונה "וההמון קוראים אותן שבע ברכות מפני שמונים מכללם ברכת בורא פרי הגפן".

²⁴ שכתב בדף ח ע"א על ברכת שהכל ברא לכבודו: "ומשעת אסיפה היא ראויה לברך אלא מכיון שיש ברכה על הכוס הזקיקה לסדרה עליו מידי דהוה אברכת בשמים וברכת על האור במוצאי שבת דאמרינן רבי מפזרן וחזור וסודרן על הכוס ורבי חייא מכנסן הואיל ויש שם כוס".

²⁵ ראה להלן מדברי הזוהר. ורבינו בחיי כתב בספר כד הקמה ערך חתן: "ענין הנישואין הוא דוגמא לבריאת העולם, כשם שנברא העולם בעשרה מאמרות כך תקנו ז"ל ברכת נישואין בעשרה... ותקנו בברכת אשר ברא עשרה לשונות של שמחה. וכשם שבבריאת העולם היו הימים עם השבת שבעה כך תקנו לנו ז"ל שבע ברכות עם ברכת היין שהוא כנגד השבת שהוא צריך להתקדש ביין בתחלה ובסוף, גם ימי השמחה הם שבעה". והכלבו (סי' עה) כתב ששבע ברכות כנגד שבע חופות שעשה הקב"ה לאדה"ר בגן עדן. ובספר נחלת שבעה סי' יב כתב טעם יפה ע"פ הגמרא יבמות סב ע"ב, שבעה דברים על אדם השרוי בלא אשה: בלא שמחה, בלא ברכה, בלא טובה, בלא תורה, בלא חומה, בלא שלום, ואינו אדם.

²⁶ כמו שכתב הלבוש או"ח קפב, א: "כבר ידעת שברוב הברכות שתקנו חכמינו ז"ל תקנום לסדרם על הכוס, מפני שהוא דרך כבוד ושבח נאה לסדר כן שבחו וברכתו יתברך עם הכוס שבידו, וכמו שאמר הכתוב 'כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא'. גם על פי הקבלה יש בו סוד גדול, כי הוא רומז לעשירית הנקרא כוס ישועות והמקבל מכולם ומשפיע ברכות פרנסה לכל העולם והבן".

שלוחו ואחר כך מקדש כדרך שמברכין קודם כל המצות", וכן כתב כבר הר"ף בתשובה "שהמצוות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן הילכך מברך ואחר כך נותן קדושין" (שו"ת הר"ף סי' רצג), וכן כתבו עוד ראשונים¹⁷. דהיינו שמברכים על המצוה ש"נצטוו ישראל שאם ירצה האישי לישא אשה יקנה אותה תחלה בפני עדים [מעשה הקידושין] ואחר כך תהיה לו לאשה" – לשון הרמב"ם בתחילת הלכות אישות¹⁸. אלא שנוסח הברכה אינו כברכת המצוות רגילה: לנוסח הרמב"ם אומרים "אשר קדשנו במצוותיו והבדילנו מן העריות"¹⁹. וגם לפי הנוסח "וציוונו על העריות", מכל מקום אין אומרים בקצרה "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו לקדש את האשה" אלא מאריכים בדברים. וכן בנוגע לחתימת הברכה, "מקדש עמו ישראל וכו'", מפורש בגמרא שזה כמו בקידוש²⁰. אמנם יש להזכיר שיש דעות

בהקשר זה יש להדגיש שכל הדינים של שמחת חתן וכלה (החיוב לשמח אותם והמצוה על החתן לשמח את הכלה וכו', כפי שיבואר בהמשך) שייכים רק לנישואין ולא לאירוסין²¹. אמנם לגבי ברכת "השמחה במעונו" מבואר בגמרא שהיו מברכים משעה שהחלו בהכנות לנישואין, ומוזכר שהיו מברכים משעת אירוסין, אבל משמע שבמקרים אלו החלה שמחת הנישואין משעת אירוסין, אבל לא מצד האירוסין עצמם²² (והראשונים נחלקו האם למסקנה אומרים שהשמחה במעונו בסעודת אירוסין²³).

ברכת המצוות לעומת ברכת השבב

בברכת האירוסין מטבע הברכה מתחיל כברכת המצוות, "אשר קדשנו במצוותיו", ולדעת הרמב"ם זו אכן ברכת המצוות, כלשונו "כל המקדש אשה בין על ידי עצמו בין על ידי שליח צריך לברך קודם הקידושין הוא או

¹⁷ וכן כתוב בדברי רבי אברהם בן הרמב"ם שיובאו להלן. וכן בספר החינוך מצוה תקנב. וכן הרמב"ן בפסחים נראה שמסכים שזו ברכת המצוות, וכן בר"ן ובחדושי רבי דוד בונפיד שם. וכ"כ הריטב"א בחידושיו לכתובות ופסחים שלדעת הרמב"ם זו ברכת המצוות. אבל דעת הריטב"א עצמו שאין זו ברכת המצוות.
¹⁸ פ"א ה"א. וראה שם בכס"מ ה"ב מה שמביא מדברי ר"א בן הרמב"ם.

¹⁹ וכתב הרמב"ם בתשובה, שו"ת הרמב"ם סימן ריד: "נוסח ברכת אירוסין הוא כך: בא"י אמ"ה, אשר קדשנו במצוותיו והבדילנו מן העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקידושין. בא"י מקדש ישראל. ושמענו מקצת (אנשים) מברכים אקב"ו על העריות וזה הדבור טעון השלמה, ויהיה שיעורו כך וצונו על הרחקת העריות או צונו לפרוש מן העריות וכדומה לזאת ההשלמה, ואם יאמר (כך), אין חשב בו".

²⁰ זה לשון הגמרא, ז ע"ב: "רב אחא בריה דרבא מסיים בה משמיה דרב יהודה ברוך אתה ה' מקדש ישראל על ידי חופה בקידושין. מאן דלא חתים מידי דהוה אברכת פירות וברכת מצוות, ומאן דחתים מידי דהוה

ברכת נישואין בשעת נישואין מברכין בשבילם אחר ברכת מזון שבע ברכות כדרך שמברכין בשעת נישואין" – כיון שהוא רוצה לציין את ברכת חתנים שנאמרה אז בשעת הנישואין, ולכן הוא מכנה אותה ברכת נישואין.
²¹ וכך ביאר השטמ"ק בשם שיטה ישנה מדוע אין אומרים באירוסין ברכת "שהכל ברא לכבודו" (שהיא על אסיפת העם, כמו שמפרש רש"י) – "וי"ל דלא עבדינן האי ברכה אלא באסיפת שמחה ואכתי לא הויה השמחה עד שעת הנשואין".

²² ובגמרא: "רבינא איעסק ליה לבריה בי רב חביבא ובריך משעת אירוסין אמר קים לי בגווייהו דלא הדרי בהו לא אסתייע מילתא והדרי בהו". דהיינו, הוא ברך מפני שמשעת אירוסין הרגיש את הוודאות של שמחת הנישואין המתקרבת, אך לבסוף חזרו בהם, ונראה שהגמרא מביאה זאת כדי ללמוד שאין לסמוך על זה.

²³ ראה מרדכי סי' קל, הובא בב"י סי' סב. ובספר המנהיג הלכות אירוסין ונישואין דן בזה ומסקנתו "טוב שלא לברך עד שעת החופה". והיש"ש סי' יט פסק שאומרים.

תפילה ושבח"²¹ [ובפרט בנוסח הברכות: "שהכל ברא לכבודו", "יוצר האדם" ו"אשר יצר את האדם בצלמו" כולן שבח לה'. "שוש תשיש" היא תפלה על ישראל, בניין ירושלים שאנו מעלים על ראש שמחתנו. "שמח תשמח" היא תפילה על החתן והכלה. ו"אשר ברא" היא שבח לה' ותפילה על החתן והכלה]. והלבוש כתב שברכת חתנים היא (לא רק ברכת השבח בכלל, אלא) "שמברכין על כינוס האשה כמו שמברכין על כל מתנה טובה שנותן הש"י לאדם", וכן נראה מהלשון "כלה בלא ברכה אסורה לבעלה" שיש בזה דמיון לברכת הנהנין ש"אסור להנות מהעולם הזה בלא ברכה" (ברכות לה ע"א)²².

נישואין והוא טעות לפי שז' ברכות הן שבח לשי"ת ותפלה בעד החתן והכלה וישראל ולכן ראוי שיברך אותם הגדול שבנמצאים שם. אמנם זאת הברכה [ברכת אירוסין] היא ברכה על המצוה ואין ראוי שיברך אותה אלא עושה המצוה. ומביא עוד: "והמנהג הפשוט שיברך אלו הז' ברכות הגדול שבנמצאים שם כמו שזכרנו. ואין ראוי שיברך אותם החתן לפי שהם ברכה לו ואין ראוי שיברך אדם ברכה כזו לעצמו. וכזה הועתק משם אבא מארי ז"ל שכעס על החתן שברך ברכות אלו לעצמו וזכר סיבת כעסו מה שזכרתי". וכן במרדכי כתובות רמז קלא: "הכי אמר רב שר שלום גאון מקום שאין בקי לברך ברכת אירוסין או נישואין אלא החתן בלבד מברך לעצמו אבל אם יש אחר לברך אל יברך החתן משום דמיחזי כיוהרא. כן מצא רש"י בתשובת הגאונים".

²² הרמב"ן בחידושו לפסחים ז ע"ב, וכ"כ הר"ן והמאירי שם. ורבינו דוד שם כתב "שלא על החופה בלבד היא הברכה אלא על השמחה". ומהר"ם חלאווה שם כתב "דלאו על הכנסה לחופה הן אלא על אסיפת העם וברכות של שבח הן".

²³ כמו שכתב השל"ה (שער האותיות, קדושת הזיווג) בשם תולעת יעקב "והכנס בלא ברכה בכלל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה שגזול אביו ואמו". ולהעיר

בראשונים שברכת אירוסין אינה ברכת המצוות אלא ברכת השבח, כדעת הרא"ש²⁴.

לעומת זאת, ברכת חתנים היא ברכת השבח גמורה, כמו שנראה מהתוכן שלה (וכנ"ל שהמושג נישואין עצמו אינו מוזכר בנוסח הברכות), וכמו שכתב רבי אברהם בן הרמב"ם "שבע ברכות הם שבח לשי"ת ותפלה בעד החתן והכלה וישראל" (ומוכח מדבריו שכן דעת הרמב"ם)²⁵, וכן כתב הרמב"ן שזו "ברכת

אקידושה". והראשונים האריכו להסביר מדוע באמת אין כאן נוסח רגיל של ברכת המצוות, וראה בר"ן שביאר "דודאי אין ברכה זו ברכת המצוה ממש", ומסביר שאי אפשר לברך "וציוונו על הקידושין" כיון שהמצוה אינה מסתיימת באותה שעה אלא בנישואין, "וכיון דברכת מצוה ממש אי אפשר לא רצו להוציא מצוה זו בלא ברכה כלל ותקנו לברך בה על קדושתן של ישראל והיינו שהקב"ה בחר בהם וקדשם בעניין זיווג", עיי"ש בכל דבריו. ונראה שכונתו שמכל מקום ברכה זו דינה כברכת המצוות – וכמו שהוא עצמו כתב בפסחים – אלא שזו ברכת המצוות שחכמים תקנו בנוסח מיוחד.

²⁴ סי' יב, וכ"כ באור זרוע ("א" סי' כה), וכ"כ הריטב"א כנזכר לעיל. אמנם הרא"ש עצמו הביא בתשובה את דברי הרי"ף שצריך לברך קודם הקידושין, כמו שמוכח בב"י. ולכן אפשר שלדעתו זו ברכת השבח שדומה לברכת המצוות, כמו שהוא טרח להסביר את הלשון "אשר קדשנו במצוותיו". ונמצא שאין כאן מחלוקת קיצונית, אלא שלר"ן זו ברכת המצוות שדומה לברכת השבח ולרא"ש זו ברכת השבח שדומה לברכת המצוות (וראה ערוה"ש סי' לד ששילב את דברי הרא"ש והר"ן).

²⁵ הועתק בתחילת ספר מעשה רקח על הרמב"ם (לרבי מסעוד רקח) מתשובות ר"א בן הרמב"ם. שם עוסק תחילה בברכת האירוסין שהיא ברכת המצוות ולכן צריך לברך לפני מעשה הקידושין דווקא (כמ"ש הרמב"ם בהלכות), ומוסיף: "ואין ראוי שיברך אותה כי אם המקדש או שלוחו שיקדש לו, לא דיין ולא זולתו [כמו שמדויק גם בלשון הרמב"ם בהלכות] וקצת הממונים טועים ומברכים אותה על צד ההיקש מז' ברכות של

חתנים דוקא¹² – דהיינו שלברכה יש מעמד בפני עצמו, ולכן לדעת כמה ראשונים גם לאחר החופה אסור לבוא עליה לפני ברכה (וכפי שיבואר עוד להלן סעיף ח). אמנם יש ראשונים שפירשו ש"כלה בלא ברכה" הכוונה לעצם החופה שנקראת על שם הברכה, אבל חסרון הברכות עצמו אינו אסור לבוא עליה (אלא שיש חיוב בפני עצמו לברך), וכן כתבו כמה מפרשים בדעת הרמב"ם¹³, אך גם לדעה זו מה שהחופה נקראת על שם הברכה מראה עד כמה הברכה היא דבר חשוב בפני עצמו.

ועוד, דוקא לברכת חתנים מובא בגמרא לימוד מפסוקים, מבוועז ורות, ובמסכת כלה לומדים מ'ויברכו את רבקה', ועוד לומדים ממה שנאמר באדם הראשון "ויברך אותם אלהים ויאמר להם אלהים פרו ורבו" – "אמר רבי אבהו, נטל הקדוש ברוך הוא כוס של ברכה וברכן... אמר רבי שמלאי מצינו שהקב"ה מברך חתנים ומקשט כלות ומבקר חולים וקובר מתים, מברך חתנים מניין ויברך אותם אלהים" (ב"ר ח, יג. וכיו"ב בפרקי דר"א יב). יתירה מזו, לדעת הר"י מיגש¹⁴ ברכת חתנים היא דאורייתא, דהיינו שזהו לימוד גמור שצריך לברך (אלא שהנוסח הוא תקנת חכמים), מה שאין כן ברכת אירוסין שבפשטות היא מדרבנן ככל הברכות¹⁵. וכן כתב הראב"ן: "ואעפ"י שבכל המצות אין הברכות מעכבין עליהם כעל השחיטה ועל כסוי הדם ולהתעטף בציצית... וכן כולם אם לא בירך לא עיכב ואינו חסר מצוה... מ"מ בכלה בלא

בזה מובן מדוע ברכת אירוסין מברכים רק פעם אחת, שבברכת המצוות אין לברך יותר מפעם אחת, ואילו ברכת חתנים מברכים שוב ושוב בכל ימי המשתה, כי אין סוף לשבח והודאה, אלא שזה מוגבל לימי השמחה ולדין פנים חדשות (שיתבאר בע"ה בהמשך)¹⁶, ולשון הרי"ד (שיובא לקמן) "כל מה שמברכין בתוך ז' ימי החתונה אין בו משום ברכה לבטלה".

הברכה כדין בפני עצמו

בהמשך לסעיף הקודם: בברכת אירוסין העיקר הוא מעשה הקידושין, והברכה רק נלווית למעשה (ככל ברכת המצוות כנ"ל). ואילו בברכת חתנים נראה שיש משמעות לברכה מצד עצמה, לא שמברכים על קיום מצוה אלא שיש מצוה לברך.

הדבר מודגש בדין "כלה בלא ברכה [דהיינו ברכת חתנים] אסורה לבעלה כנדה" כדברי הברייתא במסכת כלה (שמביאים רש"י ועוד ראשונים בסוגיה בכתובות), והכוונה לברכת

מלשון הרמב"ן בשו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן סי' רפד "שכיון שנכנסה לחופה נתחייב לברך ואסור ליהנות ממנה בלא ברכה".

דברי הלבוש הם בסיומן סב לגבי ברכת חתנים. אך הוא כתב כיוצא בזה גם על ברכת אירוסין, בסי' לד: "כמו שמברכין ברכת הנהנין על כל דבר הנאה שבאה לידו קודם שנהנה... כך מברכין תחלה ברכת הנהנין על האשה שנתארסה לו". וראה טיב קידושין נה סק"ה שכתב שברכת חתנים היא ברכת הנהנין על הזיווג (ואולי זו גם כוונת הלבוש בסי' סב, למרות שרק בסי' לד נקט ברכת הנהנין).

¹⁷ כיוצא בזה יש אומרים שברכות השבח בכלל ניתן לברך גם במקום שהחיוב אינו ברור, ולא אומרים בזה ספק ברכות להקל להנמע מברכה. האריך בזה בשו"ת עמודי אש, הביא דבריו בשו"ת יביע אומר ח"א ו"ח סי' ח, וש"נ.

¹² כמו שכתוב בכלה רבתי: "באיזו ברכה אמרו, ברכת שבעה ולא ברכת האירוסין".

¹³ כמבואר כל זה בבית שמואל נה סק"א.

¹⁴ מובא בשטמ"ק לדף ח ע"א. וכן משמע במחזור ויטרי סי' תקכח "מניין לברכת חתנים מן התורה. שנאמר ויברכו את רבקה. מלמד שהברכה מן התורה". וראה שו"ת בעלי התוס' סי' קלג.

¹⁵ וראה תוס' ז ע"ב ד"ה שנאמר, ומה שביאר בדבריהם בכרכי יוסף אהע"ז לד, ד, ובשו"ת בעלי התוס' הנ"ל.

הברכה מוטלת על החתן והמברך מוציא את החתן ידי חובתו (כמו בכל ברכת המצוות, ששומע כעוונה)²³. אבל ברכת נישואין אינה כדי להוציא את החתן ידי חובה²⁴.

האם מברכים לאחר המעשה

בברכת אירוסין, לדעת הרמב"ם, אם לא ברך קודם הקידושין אינו יכול לברך יותר, כמו שכתב "צריך לברך קודם הקידושין... ואחר כך מקדש כדרך שמברכין קודם כל המצות, ואם

²³ כמו שביאר הנודע ביהודה (נובי"ת אהע"ז סי' א) הובא בפתיח תשובה לד סק"א, ולכן כתב שבנישואי חרש וחרשת אין לברך, כי הברכה היא רק להוציאם ידי חובה (ועיי"ש שהוא מסתפק האם כאשר הכלה אינה חרשת מברכים). ומטעם זה כתב הבן איש חי (שנה א, פרשת שופטים) שהמברך צריך לכוון להוציא את החתן, וכן החתן יכול לצאת ידי חובה, ושטוב להזהיר גם את הכלה שתכוון לצאת ויכוונו להוציאה. אמנם יש אחרונים שכתבו שלא כנובי" – תבואות שור (סי' א סקנ"ט) ורעק"א (יור"ד סי' א, על הט"ז סק"ז) – ונראה שהם נקטו כרא"ש שברכת אירוסין היא ברכת השבח, וכמו שכתב גם בשו"ת באר שבע סי' מט שברכת אירוסין היא ברכת השבח ואינה מוטלת על החתן, ומכל מקום בשיטת הרמב"ם נראה פשוט כדעת הנובי".

²⁴ כמו שכתבו כמה אחרונים שגם הנודע ביהודה הנ"ל דיבר רק בברכת אירוסין, ראה שו"ת הר צבי או"ח סי' מד "שהיא [ברכת חתנים] מצוה על הנועדים ולא להוציא ידי חובה של מי שהוא". שו"ת אגרות משה אהע"ז ח"א סי' פז: "כי ברכות נישואין מעולם לא ניתקנו דוקא על החתן והכלה אלא על כל המסובין בעת הסעודה והנמצאים בשעת הנישואין ולכן אף כשהחתן והכלה הם חרש וחרשת ואין יוצאין בהברכות מחוייבין כל הנמצאים שם לברך ולכן ברכות נישואין צריך לברך". וראה שו"ת יביע אומר ח"ז אהע"ז סי' יז. ומכל מקום, כיון שמברכים את החתן והכלה ומתפללים עליהם, מסתבר שגם בזה ראוי שהחתן והכלה ידעו שמברכים אותם ויכוונו להתברך.

ברכה אמרו שאסורה לבעלה לפי שיש לה סמך וראיות מן המקראות מה שאין כן בשאר ברכות של כל המצוות שאין להם סמך מהתורה אלא מצוה לשמוע דברי חז"ל מלא תסור מן הדבר וגו'" (פירוש הראב"ן למסכת כלה רבת).

אמנם הפוסקים נקטו שגם ברכת חתנים היא מדרבנן²⁵, ועדיין נראה שעיקר התקנה של ברכת חתנים אינה (רק) לברך על הנישואין כשאר ברכות השבח וכדו', אלא חכמים קבעו שנישואין חייבים להתקיים יחד עם ברכה, דבר שהופך אותם ממעשה סתמי של חולין למעשה של קדושה "כדת משה וישראל". ועוד, עצם ההגדרה של נישואין וחופה אינה ברורה ומדויקת, ויש בה כמה דעות ו'גמישות' רבה (ראה שו"ע סי' נה וערוה"ש שם), ובאו חכמים וקבעו שהעיקר הוא שתהיה ברכה! לעומת זאת, הקידושין הם מעשה מוגדר ומדויק, שבו האשה נאסרת, ובזה הברכה רק גלוית למעשה, ככל ברכת המצוות.

על מי חובת הברכה

לדעת הרמב"ם ברכת אירוסין צריך המקדש לברך בעצמו (אלא שאם מקדש על-ידי שליח השליח מברך), כמו כל ברכת המצוות. ואילו ברכת נישואין אינה חובה על החתן אלא הנוכחים במעמד מברכים את החתן והכלה. אדרבה, הרמב"ם כעס על חתן שברך ברכת חתנים בעצמו²⁶. אמנם למעשה כתבו הפוסקים שגם ברכת אירוסין מברך מישהו אחר (כדברי הרמ"א בשו"ע שכן נוהגים), אך מכל מקום

²⁵ ב"ח סי' סב.

²⁶ כמ"ש רבי אברהם בנו שם: "ואין ראוי שיברך אותם החתן לפי שהם ברכה לו ואין ראוי שיברך אדם ברכה כזו לעצמו. וכזה הועתק משם אבא מארי ז"ל שכעס על החתן שברך ברכות אלו לעצמו וזכר סיבת כעסו מה שזכרתיו".

וטעם ההבדל בין ברכת אירוסין לברכת נישואין הוא, בפשטות, מפני שברכת המצוות צריך לברך דוקא לפני עשיית המצוה ("עובר לעשייתן"), ואילו ברכת השבח ניתן לברך כל עוד השבח ניכר. ועוד: בנוסח ברכת האירוסין מזכירים את האירוסין-קידושין, ולכן אי אפשר לברך לאחר הקידושין, מה שאין כן בברכת חתנים שאין מזכירים את הנישואין ולכן אפשר לברך גם לאחר מכן¹⁷. ועוד יש לבאר לפי ההסבר שברכת חתנים היא על האשה, להודות על "מתנה טובה" לאדם (או כברכת הנהנין על הזיווג), ולכן שייך לברך לא רק בשעת הליקוחין אלא כל חייהם.

והרוגטשובר ביאר את החילוק: "דאירוסין אינו דבר הנמשך ונישואין הוא דבר הנמשך" (צ"פ הל' ברכות פ"א ה"ה). ויש להוסיף ביאור: הקידושין הם מעשה קניין ואילו הנישואין עיקרם בעצם המציאות של האיש והאשה יחד, מציאות שמתחילה בכניסה לחופה. ולכן הנישואין הם "דבר הנמשך", דהיינו שהוא מתחדש בכל עת בתוך גדרי הזמן כמו בשעה הראשונה, ואילו קידושין הוא מעשה שפעל את

קידוש ולא בירך לא יברך אחר הקידושין שזו ברכה לבטלה מה שנעשה כבר נעשה" (וראה בהערה על פסקי השו"ע בזה¹⁷).

ואילו בברכת חתנים כתב הרמב"ם "אירוס וכנס לחופה ולא ברך ברכת חתנים הרי זו נשואה גמורה וחוזר ומברך אפילו אחר כמה ימים", וכן כתב הרמב"ם בתשובה (סי' רפח) "ומי שנשא ולא בירך חוזר ומברך שבע ברכות אפילו לאחר זמן הרבה". ומה שלכתחילה יש לברך ברכת חתנים לפני הנישואין, ביאר הר"ן בדעת הרמב"ם, כיון שהנישואין הם ע"י יחוד הראוי לביאה (לדעת הרמב"ם) ולכן צריך לברך קודם, כי "כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה"¹⁸.

¹⁷ בשו"ע סי' לד, א, כתב לברך קודם הקידושין, אבל נושאי הכלים פירשו שזה רק לכתחילה אך בדיעבד אפשר לברך גם אחר כך, באותו מעמד, שהרי כמה ראשונים סוברים שלכתחילה מברכים לאחר הקידושין, כדעת הראב"ד על הרמב"ם (וכדברי המ"מ שם שכן נוהגים). ועוד פסק השו"ע שם ס"ג: "אם לא בירך ברכת אירוסין בשעה שקידוש לא יברך אותה בשעת נישואין", וכתב על זה הרמ"א "וי"א דמברכין אותה בשעת הנישואין וכן נוהגין. אפילו קדש אשה מזמן ארוך מברכין ברכת אירוסין תחת החופה", וזה כדעת המרדכי והרא"ש. ויתכן שהרא"ש לשיטתו שזה ברכת השבח, אלא שלעיל הוזכר שגם הרא"ש סובר שלכתחילה צריך לברך קודם הקידושין, וראה ביאור הגר"א סק"ט, ואכמ"ל. שוב ראינו שעסק בזה מחותננו הרה"ג גדליהו אקסלרוד שליט"א בספרו מגדל צופים ח"ג סי' מה, ודבריו נוגעים לעוד נקודות שהוזכרו כאן, ואין פנאי כעת להשתעשע בדבריו.

¹⁸ דברי הר"ן בפסחים (מיוסדים על דברי הרמב"ן שם). אמנם הבית יוסף (אהע"ז סי' סב) כתב בדעת הרמב"ם שמה שצריך לברך קודם הכניסה לחופה הוא "משום דכל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן" (וראה גם בפרישה שם), ומשמע שזה ברכת המצוות (ולפי"ז נראה שאותן ברכות משמשות בשעת הנישואין כברכת המצוות ואח"כ בשבעת ימי המשתה כברכת השבח בלבד). אלא

שהב"י מביא מיד את דברי הר"ן הנ"ל, וממילא אפשר להבין שהב"י מתכוון לחזור בו ממה שכתב תחילה, או שמתחילה לא התכוון הב"י לומר שזו ברכת המצוות אלא שגם ברכת השבח שבאה על מצוה צריך לברך לפני עשייתה. על כל פנים, מדברי הרמב"ם עצמו שמביא בנו ר"א ברור לגמרי שאין זו ברכת המצוות (בשונה מברכת האירוסין לדעת הרמב"ם). ונראה שכן נקטו בפשטות רוב הפוסקים שברכת חתנים היא ברכת השבח לכו"ע (כמו שביאר בקובץ בית אהרן וישראל עה, במאמרו של הרב רוזנבוים על עמידה בברכת אירוסין ונישואין).

¹⁷ פרישה סי' סב סק"ט: "שאני ברכת אירוסין דנזכר האירוסין והנישואין בתוך הברכה משא"כ ברכת חתנים דאינן אלא ברכת שבח ותפילה", והביא דבריו הב"ש סי' נה סק"ח (בשינוי לשון עיי"ש). דהיינו שלשון הברכה מוכיח על גדר הברכה.

ברכה^{לח}. וכן פסק הרמ"א "ארוס שהוא עם ארוסתו בבית א' מברכין ז' ברכות פן יתייחדו" (ס'י נה, א. א. ראה שם באוצה"פ). בפשטות, ברכת חתנים זו נאמרת זמן רב לפני הנישואין, כמו שכתבו כמה ראשונים^{לט} שגם לאחר הברכות דינה כארוסה והברכה באה רק להתיר את היחוד והביאה. והראשונים דנים האם במקרה כזה חוזרים ומברכים פעם נוספת בשעת הנישואין^מ [ועוד למדו מכאן הראשונים למקרה של קידושין בטעות שאע"פ שצריך לחזור ולקדש אין צריך לברך שוב ברכת חתנים כיון שכבר ברכו (לפי ההסבר שביהודה לא היו מברכים פעם נוספת)^{מא}].

^{לח} הטעם למנהג יהודה כתוב בירושלמי (פ"א ה"ה), ומובא בכמה ראשונים כאן, מפני ששם הגויים גזרו שמד ואונסין את בנותיהם, ולכן התקינו שבעלה יבוא עליה כבר בבית אביה כדי שתגרר אחריו, עיי"ש.

^{לט} כמו הרישב"א והרי"ד.

^מ זה לשון התוס' רי"ד: "ואע"ג דהוה מברכי להו משעת אירוסין דין ארוסה יש לה ולא דין נשואה... ד' ברכות לא עבדי אלא כדי שיהא מותר להתייחד עמה... ונ"ל שכיון שברך ז' ברכות משעת אירוסין אסור עוד לברכה בשעת נישואין דהוה להו ברכות לבטלה. א"נ י"ל [חזור בו ואומר שמברכים שוב] משום אפוש שמחה וכל מה שמברכים בתוך ז' ימי החתונה אין בס משום ברכה לבטלה והכי נמי [לכאורה מכאן מביא נימוק נוסף] עיקר חיתונים הנישואים הם שמה שברך בשעת האירוסין לא ברך אלא להתיר היחוד ועיקר חתונתיה זו היא הלכך מברכין אותם בשעת הנישואין". והרישב"א כתב "וי"א שצריך לחזור ולברך בשעת הנישואין מפני אותן שלא היו באירוסין שלא יתמהו כיצד נכנסת כלה לחופה בלא ברכה, ועוד דשעת נישואין דמיא למילתא אחריתי ולא גריעא מפנים חדשות כל ז'".

^{מא} תשובת רבינו שמשון בן אברהם, תשובות מיימוניות לספר נשים ס'י יט, עיי"ש. וכן פסק הרמ"א בס"א, א. וראה באוצר הפוסקים שם הדעות השונות בזה.

פעולתו ואינו מתרחש שוב בתוך הזמן (כפי שהוסבר בעץ פרי כתובות, הקדמה פרק ב'). אמנם לא מפרש ברמב"ם עד מתי מברכים ברכת הנישואין (כשלא ברך תחילה). וכתב המהרש"ל (יש"ש כתובות פ"א ס'י יד) "מה שכתב [הרמב"ם] לברך ברכת נשואין אחר כמה ימים לא נהירא כלל, מאחר דהברכה אינה נתקנה אלא לשמחת הנישואין ומאחר שעברו ימי המשתה ליכא כאן ברכה ונתבטל... ומכל מקום נראה לי דברי רמב"ם שיש לברך בתוך ז' ימי המשתה דדומה למי שלא בירך ברכת המזון שיכול לברך כל זמן שלא מתעכל המזון. אבל לאחר כמה ימים לא נ"ל כלל לברך מאחר שהיא אשתו בקידושין ובחופה וכראוי ברכה זו מה טיבה". וכן הסתפק המקנה (קו"א נה סק"ג) בכוונת הרמב"ם וכתב כמה אפשרויות: שבעה ימים (כמהרש"ל), שלשים יום (שאז הכלה נקראת כלה^{מב}) או י"ב חודש (שעדיין אומרים בהם "שהשמחה במעונו" מדינא דגמרא), אבל לאחר מכן לא שייך לומר "משמח חתן וכלה". ובדברי הרמב"ם בהלכות ניתן לפרש כאחד הפירושים הללו, אבל מלשונו בתשובה משמע שממשיכים לברך כל עוד הנישואין קיימים. אולם לפי הרוגטשובר הדבר מובן, כי הנישואין הם דבר הנמשך כל הזמן. וכן לפי הלבוש שמברך על "מתנה טובה", ולפי ההסבר שזו כברכת הנהנין על הזיווג, מובן שהברכה שייכת כל ימיהם.

ברכת חתנים שלא בשעת נישואין

מבואר בגמרא שביהודה היו מברכים ברכת חתנים בבית אירוסין, מפני שהיו נוהגים שהחתן והכלה מתייחדים קודם הנישואין ומברכים כדי שלא יהיה יחוד וביאה בלא

^{מב} כתובות ד ע"א: "ואין מונעין תכשיטין מן הכלה כל ל' יום".

לברכת חתנים מוסברים יפה לפי היסוד הזה, כפי שיתבאר.

צמצום והתפשטות

ברכת אירוסין היא אחת, וגם ממוקדת ומדויקת מבחינת זמן אמירתה (במיוחד לדעת הרמב"ם) – כמו החכמה שהיא בבחינת צמצום, נקודה אחת כציור האות י. ואילו ברכת חתנים מתפרטת לכמה ברכות, חוזרת שוב ושוב, ויכולה להאמר זמן רב לפני הנישואין וזמן רב אחריהם – כמו הבינה שמתפשטת לאורך ולרוחב, כציור האות ה (ובהמשך יבואר מדוע דוקא שבע ברכות).

ברכת חתנים קשורה במהותה לחופה (ונוהגים לאומרה תחת החופה), החופה עצמה היא כנגד הבינה, "מקיפין דאמא" החופפים מעל החתן והכלה. החתן והכלה עצמם הם כנגד אותיות זה בשם הוי' – החתן הוא הבן, אות ו (פרצוף הזכר, "זעיר אנפין"), והכלה היא הבת, המלכות, אות ה אחרונה בשם ה' (הנוקבא). דהיינו ששלמות שם הוי' כאן הוא: י – הקידושין וברכתם. ה – הנישואין וברכתם. ו – החתן. ה – הכלה.

המשכה עד עולם העשיה

ליתר דיוק, ברכת חתנים היא ההמשכה מבינה ולמטה, בשש המדות ובמלכות. ובהקבלה לעולמות – כנגד עולמות בריאה-יצירה-עשיה, עד עולם העשיה התחתון. כך נשלם שם הוי': י – אצילות; ה – בריאה; ו – יצירה; ה – עשיה. אמנם אותיות י-ה עצמן הם שם קדוש, ועליו נאמר "איש ואשה זכו שכינה ביניהם" (י של איש, ה של אשה, האותיות השונות בשמותיהם), אך שם יה אינו נחשב שלם (כמ"ש "כי יד על כס יה" – "שאינן השם שלם") וצריך להשלימו לשם הוי' מלא, בכך שאות ה, עולם הבריאה, תמשך לאותיות ו-ה, עולמות

אמנם יש מפרשים את מנהג יהודה שלאחר הברכות כאשר מתייחד עמה או בא עליה זה יהיה בגדר נישואין^{כב} (ובמיוחד מפרשים כך לפי הרמב"ם שהדגיש שהברכה עצמה אינה מתירה את הביאה^{כג}). אך עדיין יוצא שהיו מברכים בשעת אירוסין עוד לפני שיש נישואין. נמצא שלכל הפירושים ברכת חתנים נתקנה לא רק בשעת הנישואין, והיא יכולה לחול מרגע שמתחיל להווצר קשר בין האיש והאשה (מה שאין כן ברכת אירוסין שבפשטות שייכת רק בשעת האירוסין עצמם, במיוחד לדעת הרמב"ם וסיעתו שהיא ברכת המצוות).

פנימיות ההלכה

כלל גדול הוא שהיחס בין קידושין לנישואין הוא יחס בין חכמה (אבא) ובינה (אמא), אותיות י-ה בשם הוי'. החכמה, שנקראת קודש, מקבילה לעולם האצילות האלוקי, שבו אין תחושה של מציאות נפרדת והכל בטל (בטול הוא הממד הפנימי של החכמה), בבחינת אין. ואילו הבינה מקבילה לעולם הבריאה, שבו יש מציאות נפרדת (אבל מתוך תחושה של הכרת המקור שממנו נבראת), בבחינת יש (אלא שזהו יש מאין)^{כד}. גם החילוקים בין ברכת אירוסין

^{כב} ראה פירושים שונים בשטמ"ק שם.

^{כג} הל' אישות פ"י ה"ו, וראה גם בהלכה א' שם במגיד משנה ובבני אהובה. ח"מ וב"ש בתחילת סי' נה.

^{כד} מנהג יהודה שהיו מתייחדים לפני הנישואין הוא כעין ממוצע בין אירוסין לנישואין, ובהיותו ממוצע יש דיוק בהלכה איך להגדיר אותו. בפנימיות: זהו בריאה שבאצילות, נישואין שבאירוסין, שמאפשר להתיר אותה (כנישואין) אע"פ שעדיין היא ארוסה. הבינה (בריאה) היא שורש הכלים (גרמוהי), וכן על מנהג יהודה נאמר שהוא כדי שהכלה תדבק בחתן, שהרי "אין אשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי". עיקר העניין שקידושין ונישואין הם כנגד חכמה ובינה – התבאר אצלנו בשיעורי תוכחות בכ"מ.

הולד, כנגד עולם היצירה; ורגע הלידה, כנגד עולם העשייה. כל ה'רגעים' הללו מתחילים בנישואין ובברכות הנישואין שבהם מברכים את הזיווג ב"דור ישרים יבורך".

והנה עולם האצילות נקרא "עולם הקניין", שבו הכל קנוי לה' (כדברי האר"י ש"ברוך קונן" בקידוש לבנה הוא כנגד האצילות), ועולם הבריאה הוא "עולם הבניין" (בינה מלשון בניין)¹². הדבר מתאים למבואר כאן שהקידושין – המוגדרים כקניין, "האשה נקנית" – הם בעולם האצילות. ואילו הנישואין, שבהם נעשה בניין הבית בפועל, הם בעולם הבריאה, כמו בנוסח הברכה "והתקין לו ממנו בנין עדי עד" – בנין היא האשה (כמו שמפרש רש"י) שעליה נאמר "ויבן את הצלע", ובה יש "בינה יתירה", הכל בסוד עולם הבנין. הביטוי "בנין עדי עד" נאמר בברכת "אשר יצר" הרומזת בפרט לעולם העשייה (כמובא לעיל), דהיינו שהבנין נמשך וחודר בכל הממדים ולכן הוא נצחי: "בנין" בעולם הבריאה, "עדי" בעולם היצירה, "עד" בעולם העשייה. הלשון "בנין עדי עד" נלקח מהפסוק שהובא קודם "בטחו בהוי' עדי יצירה] עד [עשיה] כי ביה [אצילות ובריאה] הוי' [שלמות ארבעת העולמות] צור עולמים".

הפרסום בנישואין

בברכת אירוסין אין צורך בעשרה (לפי הרמב"ם וסיעתו). בעולם האצילות אין מקום למושג פרהסיא ופרסום, היחוד שם הוא ממילא בגלוי, שהרי התודעה היא "אין עוד מלבדו" והכל נחשב "רשות היחיד" של הקב"ה. זהו עצם הקידושין שאינם צריכים עשרה, אלא די בעדות לקיום הדבר.

יצירה ועשייה, בסוד הפסוק "כי ביה הוי' ניה-הופך להוי' צור עולמים".

כבר כתבו הראשונים שבשלש הברכות הראשונות בברכת חתנים יש רמז לפסוק "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו" – ברכת "שהכל ברא לכבודו" כנגד "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו"; ברכת "יוצר האדם" כנגד "יצרתיו"; וברכת "אשר יצר את האדם בצלמו" כנגד "אף עשיתיו"¹³ – דהיינו המשכה בעולמות בריאה-יצירה-עשייה. והנה תחילת הפסוק "כל הנקרא בשמי ולכבודי" מתפרש תמיד על עולם האצילות (שהוא סוד השם, "בשמי"), אלא שהמלה "כבוד" מקשרת בין אצילות לבריאה, המשכה ממלכות דאצילות (הדרגה התחתונה באצילות) לבריאה, מתאים לנוסח הברכה "שהכל ברא לכבודו" (ליתר דיוק: כבוד קשור לחכמה, כבוד עולה לב נתיבות חכמה, אך יש חכמה עילאה דאצילות, עצם האצילות, הנקראת "כבוד נאצל", ויש חכמה תתאה, מלכות דאצילות היורדת להחיות את הבריאה, "כבוד נברא". וזהו "כל הנקרא בשמי [כללות עולם האצילות, רזא דשמייה] ולכבודי [מלכות דאצילות, כבוד נברא] בראתיו וגו').

כלומר, בקידושין יש יחוד בין החתן והכלה, אך זהו יחוד בעולם האצילות, יחוד רוחני ומופשט שאינו יורד לתוך העולמות הנפרדים, וממילא אינו מתבטא בגשמיות וכלידיה. אבל הנישואין מגלים את היחוד של עולם האצילות בתוך עולמות בי"ע, עד להמשכת "דור ישרים יבורך". רבי אברהם אבולעפיה כותב שיש שלשה 'רגעים' בתהליך הלידה – רגע קליטת הזרע, כנגד עולם הבריאה (כאשר הזרע עצמו מקורו מהחכמה, כנגד האצילות); רגע יצירת

¹² המשך ההקבלה הוא: עולם היצירה הוא "עולם המניין" (ריבוי גוונים); ועולם העשייה הוא "עולם העניין" (כביטוי הרווח בקהלת על העניין בעולם הזה, לטוב ולמוטב).

¹³ הרמז מופיע כבעל העיטור. אבודרהם בשם הרמ"ה. ראב"ן למסכת כלה רבתי בשם ראב"י. שטמ"ק בשם שיטה ישנה. וראה מה שביאר המהרש"א בדרך זו.

נעשה "מאן דאמר" בענייני הציבור: מתוך הבית הזוגי משפיעים על "בית ישראל" כולו. הדבר תלוי במיוחד בשלום בית, ככל שהבית הזוגי שרוי בשלום ושלמות, כך דבריו נשמעים ופועלים בציבור. "חתן דומה למלך" ועל המלך נאמר "ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם [כלשון רש"י: אסיפת העם] יחד שבטי ישראל".

ועוד: הקידושין והנישואין הם "בשם כל ישראל", ולכן הם נעשים במעמד עשרה מישראל. אמנם זו כוונה בכל מצוה, אבל בנישואי איש ואשה זו כוונה מפורשת שזיווג האישי והאשה הוא לייחד את כנסת ישראל (הכלה) עם הקב"ה (החתן), כמו שרואים בנוסח שמשוה בין הכלה שלפנינו לכנסת ישראל בברכת "שוש תשיש ותגל העקרה", וכמו שמפרש המאירי "מברך על שמחת ציון העתידה מפני שאף היא נמשלה לזווג חתן וכלה כדכתיב 'ו'משוש חתן על כלה'" (וכיו"ב באבודרהם). גם בברכת אירוסין, "מקדש עמו ישראל על ידי חופה וקידושין", מלבד הפשט שקדושת ישראל היא בדיני חופה וקידושין, יש בה רמז מובהק שהקב"ה מקדש את ישראל כחתן שמקדש את הכלה (כמו שמפרש המהרש"א), במיוחד לפי הנוסח שלנו (כנוסח מקצת ראשונים) "מקדש עמו ישראל", ודוק. ובוזה יש לתת טעם לדעת הפוסקים שברכת אירוסין ניתן לברך גם כשהחתן והכלה חרשים (כמובא בהערה לב), אפילו אם נאמר שזו ברכת המצוות, כיון שכל הנוכחים נוטלים חלק במצוה זו לקדש את ישראל לקב"ה!

השמחה בנישואין

הפנימיות של הבינה היא השמחה, "אם הבנים שמחה" ("אמא מקנא בכורסיא", בעולם הבריאה), וכן השמחה מופיעה דוקא בנישואין, ומודגשת בנוסח ברכת חתנים שבה חוזרת השמחה (ולשונות נרדפים לה) פעמים

אך ברכת נישואין נאמרת דוקא בעשרה, בפרסום. הדבר נלמד בגמרא מבצעו ורות ומהפסוק "במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל", "על עסקי מקור" – המקור הוא כינוי לאברי ההולדה של האשה (כמו "את מקורה הערה"), ביטוי מובהק של בינה, אמא, עולם הבריאה. מה שאין כן הקידושין שאינם צריכים עשרה (לדעת הרבה ראשונים) כי אינם נקראים מקור, "דברכת אירוסין בוודאי לא נקרא מקור, אלא נשואין שעומדים לביאה" (לשון המהרש"ל ביש"ש). הנישואין הם בעולם הבריאה שבו יש מציאות נפרדת, "רשות הרבים": בעולם זה היחוד עצמו נעשה בצינעא, אך צריך לפרסם את העניין ולהודיע אותו לרבים, הן בתוך עולם הבריאה עצמו והן – ובמיוחד – כאשר יש המשכה עד עולם העשיה, עולם הפירוד.

הטעם הנוסף לצורך בעשרה הוא כדבר שבקדושה שצריך עשרה, כמו שנלמד מ"ונקדשתי בתוך בני ישראל" – עצם הקודש הוא באצילות אך כדי להיות "בתוך בני ישראל" צריך לגלות את האצילות בתוך עולמות ביי"ע, ולזה צריך עשרה מישראל דוקא. המעמד הציבורי, בעשרה מישראל, מודגש בברכה הראשונה, "שהכל ברא לכבודו", שנתקנה "על אסיפת העם" (כדברי רש"י). התבאר שברכה זו בפרט היא כנגד עולם הבריאה (והבאות אחריה כנגד יצירה ועשיה) – מתאים לכך שהתוכן שלה הוא עצם עניין הפרסום, הכניסה לעולם הבריאה.

ועוד על חשיבות הפרסום: חיי נישואין צריכים להיות בתוך ציבור דווקא, שייכים ל'קהילה', "במקהלות ברכו אלהים" – ולכן הכניסה לנישואין מותנית במעמד של מניין, ציבור שלם בישראל (עד שיש פוסקים שאם אין עשרה צריך לדחות את הנישואין). "לא טוב היות האדם לבדו", וכל עוד הוא לבדו (והאשה לבדה) איננו נכנס לגמרי בתוך הקהל. רק מכח הנישואין, בנין בית נאמן בישראל, אזי האדם

עיקר ברכת האירוסין הוא על האיסור, השלילה, כדברי הרמב"ן שברכה זו היא על "קדושתן של ישראל ודמיא לקידושא... על שבחר בישראל שקדשם באסור להן ובמותר להן" (וראה בט"ז סי' לד, שביאר בנוסח ברכת אירוסין שכולה מדגישה את האיסור, ופירושה שאיננו מצטערים על האיסור "אלא אדרבא אנו מודים ומשבחים על שזכינו לקדושה זו ולא צער לנו בזה"). יתירה מזו, דוקא האירוסין יוצרים איסור חדש, כדברי הרמב"ם "הארוסה אסורה לבעלה מדברי סופרים כל זמן שהיא בבית אביה, והבא על ארוסתו בבית חמיו מכין אותו מכת מרדות" (ויש דעה בראשונים שאיסור הארוסה הוא דאורייתא, כמבא בלקח טוב, ראב"ן ועיטור). נמצא שהאירוסין אוסרים והנישואין מתירים, ברכת אירוסין היא על האיסור וברכת חתנים היא על ההיתר, "כלה בלא ברכה [ברכת נישואין] אסורה לבעלה כנדה". נמצא שכל כלה היא תחילה כמו נדה, וכל חופה מתחילה כמו "חופת נדה" ומסתיימת בהיתר הנדה לבעלה על ידי ברכת חתנים שמטהרת כמקוה טהרה!

בזיווג אדם וחיה מבואר (במדרשים ובקבלה) שהיתה חיה ראשונה וחיה שניה. כל כלה נעשית בברכת האירוסין בסוד חיה ראשונה, שאסורה לבעלה כנדה, ורק על ידי ברכת הנישואין היא הופכת לחיה שניה המותרת לבעלה. והרמז: **כלה נדה** עולה ו פעמים **חיה** (ששת הצירופים האפשריים).

כוס ישועות וסוד השבת

הצורך בכוס בברכת חתנים אינו מפורש בגמרא ובכל זאת מוסכם על הפוסקים. זאת מפני שכוס רומז באופן מובהק על האשה, כלשון חז"ל "אל ישתה אדם בכוס זה ויתן עיניו בכוס אחר" (גדרים כ ע"ב). וכמו שכותב הלבוש

רבות. לכן חובה לומר ברכת חתנים על היין "המשמח אלהים ואנשים", "אין אומרים שירה אלא על היין". אמנם גם ברכת אירוסין נהגו לומר על הכוס (אך לא חובה), אך זה מפני הכבוד שיש בדבר (כבוד של חכמה, אצילות, "כבוד נאצל") ולא משום שמחה.

אחת הדוגמאות החשובות ליחס בין חכמה, מוחין דאבא, ובינה, מוחין דאמא, הוא היחס בין שבת ויום טוב. שבת נקראת בעצמה קודש, כמו קידושין, ואילו יום טוב הוא "מקרא קדש" (הקודש, החכמה, נקרא ומוזמן לתוך הבינה), ובו יש מצות שמחה בהתגלות, "ושמחת בחגך", ו"אין שמחה אלא בבשר ויין". לעומת שבת שהעיקר בה הוא **ענג פנימי**. והנה שמחת הנישואין דומה מאד לשמחת יום טוב, וכן מבואר בהלכה ששבעת ימי המשתה דינם כמו רגל, כלשון הרמב"ם (הל' אבל פי"א ה"ז) "שבעת ימי החתנות הרי הן כרגל". שבעת ימי המשתה בנישואין הם התפשטות השמחה – "שבע שְׂמֵחוֹת", "אל תקרי שבע אלא שבע" (ויק"ר ל, ב. בהקשר לסוכות), כנגד שבע חופות שנעשו לאדם הראשון, וכנגד שבעה ימים טובים בשנה (שני ימים טובים של פסח, שבועות, ר"ה, יוה"כ פ, סוכות ושמיני עצרת).

מאיסור להיתר

השמחה בבינה היא בחינת **יש**, והבטול בחכמה הוא בחינת **אין**. פעולת הקידושין היא שלילית, "דאסר לה אכולי עלמא כהקדש", ואסורה גם על בעלה עד לנישואין – כנוסח ברכת האירוסין "ואסר לנו את הארוסות" – ארס הוא אסר בחילוף אותיות. כל זה מתאים לחכמה, עולם האצילות, שבו יש תחושה של אין ובטול, שלילת המציאות (הכל אין בפני המציאות האלוקית), וכן מבואר ששורש מצוות לא-תעשה הוא בחכמה.

למעשה הקידושין, מקדימים את הברכה על הכוס, כנגד שבת קדש הקשורה לקידושין, כמו הסדר הרצוי שתחילה נעשים הקידושין ואחר כך הנישואין שממשיכים את הברכה למטה (מאצילות לבי"ע, משבת לששת ימי המעשה). אולם בהמשך הסדר מתהפך: קודם באים ששת ימי המעשה ואחר כך השבת (הברכה על הכוס), "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת", ובוזה יש תיקון לחטא אדם וחוה שלא המתינו לזיווג עד שבת קדש וכעת ממתינים שש ברכות עד לברכה השביעית על הכוס.

"כוס ישועות" רומז למספר שבע, שוע מתחלף עם שבע, שהרי בת שבע אשת דוד נקראת גם בת שוע (דבה"א ג, ה) – רמז לשבע ברכות וליום השבת. והנה, כוס ועוד שבע ברכות עולה שרה רבקה רחל לאה – ארבע האמהות שבנו את בית ישראל.

ברכת המצוות וברכת השבח

ברכת אירוסין היא ברכת המצוות (לדעת הרמב"ם והרבה ראשונים). מצוה היא קודש, "אשר קדשנו במצוותיו וצונו", בחינת חכמה. המצוה של האירוסין-קידושין נעשית ברגע מסוים, וגם הברכה מוגבלת בסמוך למעשה, וכדברי הרוגטשובר שקידושין אינו "דבר הנמשך". כלומר, היחוד שנעשה בעשיית מצוה הוא מצד עצמו מעל הזמן, אבל בתוך העולם, המוגבל בזמן ומקום, הוא מופיע ונתפס רק באותו רגע שנעשה בפועל, כמבואר בספר התניא (פרק כה): "ויחוד זה למעלה הוא נצחי לעולם ועד כי הוא ית' ורצונו למעלה מהזמן... אלא שלמטה הוא תחת הזמן ובאותה שעה לבדה שעוסק בה בתור' או במצוה כי אח"כ אם עוסק בדבר אחר נפרד מהיחוד העליון למטה". בכל זאת, הנוסח המיוחד של ברכת קידושין דומה לברכת השבח (ולכן האריכו הראשונים להסביר את הנוסח), כלומר שיש כאן התחלת

(על הצורך בכוס בהרבה ברכות) "גם על פי הקבלה יש בו סוד גדול, כי הוא רומז לעשירית הנקרא כוס ישועות" – דהיינו הספירה העשירית האחרונה, היא המלכות שכנגד האשה-הכלה, וכן בגמרא מוזכר הפסוק "כוס ישועות אשא" בהקשר לכוס של ברכה (כמו בברכות נא ע"ב, שלמדו מכאן להגביה את הכוס. ובפסחים קיט ע"ב שדוד המלך אומר "אני אברך ולי נאה לברך").

הרמז לאשה-הכלה שייך באופן מובהק גם ליום השבת, "שבת המלכה" (השביעית, כנגד המלכות), כמו שבתפילות השבת תקנו שבע ברכות. וכמו שכתב רבינו בחיי "וכשם שבבריאת העולם היו הימים עם השבת שבעה כך תקנו לנו ז"ל שבע ברכות עם ברכת היין שהוא כנגד השבת שהוא צריך להתקדש ביין בתחלה ובסוף" (כד הקמה, ערך חתן). בכלל, עיקר נוסח הברכות הוא על "סדר הזיווג" של אדם וחוה ביום הששי ("יוצר האדם", "אשר יצר את האדם בצלמו"), זיווג שצריך להיות נשלם ביום השבת, זמן עונת תלמידי חכמים (כמבואר במקום אחר בעניין ביאה בשבת). וכן מבואר שאלו היו אדם וחוה ממתינים בזיווג עד יום השבת היה נשלם התיקון. בנוסף לזה, השבת היא קדש ולכן היא רומזת באופן מובהק לקידושין, וכמו שמפורש בנגלה שברכת אירוסין דומה לקידוש בשבת. אם כך, ברכת הכוס שכנגד השבת היא המקשרת בין הקידושין, חכמה, לנישואין, בינה. אכן, לקמן יובא מדברי הזוהר שברכת הגפן היא כנגד הגבורה, אך נראה שאפשר לומר גם כמבואר כאן.

והנה, למעשה יש הבדל בסדר שבע הברכות תחת החופה לסדרן בשבעת ימי המשתה. תחת החופה מברכים תחילה על הכוס, ובשבעת ימי המשתה מברכים על הכוס לבסוף. יש כאן רמז לשתי האפשרויות העיקריות ביחס השבת לששת ימי המעשה: או שימי המעשה תחילה ואח"כ שבת, או שהשבת קודמת וממנה מתברכים כל הימים. תחת החופה, בסמוך

חתנים היא ברכת תפילה ושבח "שבח לשי"ת ותפלה בעד החתן והכלה וישראל".

ובהקבלה לארבעת העולמות: ברכת המצוות כנגד האצילות, כפי שהתבאר. ברכת ההנאה כנגד עולם הבריאה – נאמר בגמרא (ברכות לה) שהנהנה מהעולם הזה בלא ברכה כאילו מעל בקודש, וכאילו גזול את אביו ואמו, הקב"ה וכנסת ישראל. לפני הברכה "לה' הארץ ומלואה", הכל ברשות גבוה, תודעה של עולם האצילות, והאדם החש נפרד אינו יכול לקחת ממנו לעצמו. ואחרי הברכה "הארץ נתן לבני אדם", תודעה של עולם הבריאה המכיר את בוראו ("ברוך אתה... בורא פרי") ורשאי להנות מטובו שיצא מרשות גבוה לרשות הדיוט. כך גם לגבי נישואין, נאמר "על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד", כדי לדבוק באשתו (דבר שיש בו הנאה) עליו לעזוב את אביו ואמו ולהוציא גם את האשה מרשות אביה ואמה. כיון שברכת הנהנין מציינת את המעבר מקודש לחול, היא מתאימה גם לברכת אירוסין, שבתחום הקודש, וכמ"ש הלבוש שברכה זו היא כברכת הנהנין. אמנם צריך לדייק שעיקר התיקון של ברכת הנהנין כאן הוא לא להתייחס לאשה כ'חפצא' של הנאה, לא למענו אלא למענה, כמו שמודגש במצוות הבעל לשמח את אשתו ולא לגרוע עונתה (שחייב עונה הוא עבורה, כמבואר בהלכה. ובזה יש לבאר מדוע אין ברכת הנהנין על תשמיש, שדנו בזה בספרי האחרונים¹², אלא שחכמים לא רצו שהאדם יתייחס לזה כמעשה הנאה גרידא).

ברכת השבח היא כנגד עולם היצירה, שכנגד מדות הלב (ו בשם הוי"), בתחושה מלאה רגש והודיה (כמו המלאכים שמשבחים כל הזמן את

המשכה לנישואין, שורש הנישואין בתוך הקידושין, ולכן בנוסח הברכה מוזכרים גם הנישואין, "על ידי חופה וקידושין" (וראה עץ פרי עמ' עד בנוגע להקדמת חופה לקידושין).

אולם ברכת נישואין היא ברכת השבח גמורה. התבאר שברכת נישואין עניינה להפוך את הנישואין ממעשה של חולין למעשה של קדושה "כדת משה וישראל". הקידושין הם מצוה שמברכים עליה ברכת המצוות, בעולם האצילות האלוקי, אך התכלית היא להמשיך את עולם האצילות לתוך העולמות התחתונים, עד לעשייה ממש (בלשון המגיד ממעזריטש: "אצילות נמצאת גם כאן"), בתוך גדרי הזמן והמקום ("כדבר הנמשך"), ולזה באה ברכת הנישואין שאינה ברכת המצוות אלא ברכת השבח, דבר שמתפשט עוד ועוד. בנישואין העיקר איננו המצוה (מעשה המצוה נעשה כבר בקידושין), אלא שהיחוד בפועל של החתן והכלה יהיה מתוך ברכה – המשכה מהמקור (להברין מתוך הבריכה) כלפי מטה. ברכת נישואין פעם ראשונה היא בחופה, בקשר ישיר למצות הקידושין, ומתוך כך נמשך השבח לכל שבעת ימי המשתה, המשכת הקודש לתוך החול – כל חיי הנישואין לאורך ימים ושנים טובות – כך שהחול יהיה "חולין שנעשו על טהרת הקודש", ובפרט הזיווג של האיש והאשה שיהיה תמיד בקדושה וטהרה, "בכל דרכיך דעהו".

ארבעה סוגי ברכה

ביתר הרחבה. מוזכרים כאן ארבעה סוגים של ברכות: ברכת המצוות; ברכת הנהנין – כמו שמשמע מהלשון "כלה בלא ברכה אסורה לבעלה", וכמ"ש אחרונים על ברכת נישואין (וגם על ברכת אירוסין); ברכת השבח – המשמעות הפשוטה של ברכות הנישואין; ברכת התפילה – כלשון הראשונים שברכת

¹² ראה מור וקציעה או"ח סי' רמ. נעם אלימלך פרשת וישלח ד"ה ויאבק. דרך פיקודיך מצוה א חלק הדיבור. שו"ת רב פעלים ח"ג או"ח סי' י.

זמן הנישואין עצמו כנגד עולם הבריאה (כנ"ל שקידושין באצילות ונישואין בבריאה); שבעת ימי המשתה כנגד עולם היצירה (עולם המדות, וכן שבעת הימים הם כנגד שבע המדות); וכל ימי חייהם כנגד עולם העשיה, החיים בפועל (לאחר כל החגיגות...). דברי הרמב"ם בהלכותיו אינם 'חתוכים' בזה, אבל בתשובת הרמב"ם למעשה – תגובה לשאלה העולה מתוך עולם העשיה ממש – מתחדד העניין שאפשר לברך במשך כל זמן הנישואין. לכתחילה אין מציאות של ברכה גלויה בעולם העשיה התחתון, המלא מכאובים ודינים (קשיי החיים ואף צער ומריבה ח"ו), "אף עשיתיו" מלשון חרון אף. ובכל זאת דוקא במקרה ששכחו (משום מה) לברך תחילה, הברכה נמשכת עד לעולם העשיה ממש. יש כאן סוד עמוק: כל ירידה לעולם תחתון מקורה על ידי 'שכחה' והעלם כלשהו מעולם עליון יותר, אך בשכחה הזו גופא יש ברכה.

מי מברך

מעיקר הדין, החתן צריך לומר את ברכת האירוסין, וכמו שכותב הרמב"ם, אלא שהרב שמסדר את הקידושין הוא שלוחו של החתן וכך נוהגים היום למעשה ברוב קהילות ישראל. יש בזה ממד של הכנעה, החתן אינו סומך על עצמו, וההכנעה היא יסוד תקון הנפש (במיוחד בזמן הגלות, שאז פחות שייך לנהוג ב'התפשטות'). בברכת חתנים גם הרמב"ם מודה שאין ראוי שהחתן יברך, עד שכעס על מי שקפץ וברך, כי זה ודאי היפך ההכנעה וראוי לכעוס על החתן הזה כדי 'לבטש' אותו ולתקן את מדותיו, והרמז: **כעס** עולה **הכנעה** (הכעס של הרמב"ם הוא כמובן כעס חיצוני, כמו שכתב בהלכות דעות. "ממשה עד משה לא קם כמשה", וגם משה רבינו כעס. אך מכל מקום יש סכנה בכעס, "כיון שבא לכלל כעס בא לכלל טעות").

ה', וכן מבואר ששבח שייך לספירת התפארת (עיקר מדות הלב), לפאר ולשבח בברכות השבח. כאן אין הדגשה על היתר ההנאה, כמו בעולם הבריאה שבו היה צריך להוציא מרשות הקודש, אלא שלאחר שהדבר נמצא בתחום החולין המותר אזי אנו משבחים ומודים עליו עוד ועוד. זהו פירוש פשוט ועיקרי לברכת נישואין (שבגמרא הן שש ברכות, כנגד שש המדות בעולם היצירה).

ברכת התפילה היא כנגד עולם העשיה. התפילה שייכת למלכות, עולם העשיה, שבו יש תודעה נפרדת של ה'אני' שתיקונו הוא בפנייה בתפילה אל ה', "ואני תפלה". בעולם העשיה מרגישים שצריך תמיד להתפלל לישועת ה', שלולא רחמיו המרובים היינו נופלים, שהרי אנחנו במקום של "אף עשיתיו" – כמו דוד המלך, "בר נפלא", שחש את מתנת החיים בכל רגע ולכן נמצא בתפילה תמידית, "צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא... כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא". התפילה היא מרכיב חשוב בשבע ברכות, שיש בהם תפילה על בניין ירושלים ועל הצלחת הזיווג של החתן והכלה כל ימיהם.

"שבח ברכה ותפילה", ראשי תבות **שבת**, רמז לשבע ברכות שכנגד שבעת ימי השבוע (כמ"ש הראשונים). אכן, אותיות ח-ת מתחלפות בצירוף, וכך **שבת** מתחלף ב**שבח**, הכל נכלל בגדר השבח.

המשכת הברכה לאחר הנישואין

והנה עיקר הדין הוא לברך בשעת הנישואין עצמם (ובלשון הרמב"ם, קודם הנישואין), אלא שאם לא ברכו אז (מחמת שכחה וכיו"ב) מברכים גם בהמשך. ובזה יש שתי אפשרויות קיצוניות, או כל שבעת ימי המשתה (זמן שמחה), כדעת המהרש"ל, או בכל ימי חייהם (כמו שנראה מלשון הרמב"ם בתשובה). שלשה זמנים אלו מכוונים בעצמם כנגד עולמות ב"ע:

תקוני שפירו לחופאה לחופה ליקרא דכלה סתם דהא דא כנוונא דאא קיימא [בכל חופה צריכים תיקונים יפים לכסות את החופה לכבוד הכלה, כי הכלה התחתונה היא דוגמת הכלה העליונה] דא סלקא בשבע ברכאן ודא סלקא בשבע ברכאן. וכד סלקא בשבע ברכאן כדין אקרי כלה. ועל דא אסיר לשמשא בה עד דאתכלילת באינון שבע ברכאן כנוונא עלאה. אינון שבע ברכאן ירתא כלה מרוחא עלאה [אלו שבע ברכות יורשת הכלה מרוח העליון דהיינו מהבינה דרך ז"א] אתר דכל ברכאן נגדין מתמן [מהבינה נמשכות כל הברכות]. שית ברכאן אינון דכלה אתברכא מנייהו ואת אמרת דאינון שבע, אלא שביעאה איהו דקא מקיים כלא [הרי יש שש ברכות ולמה אומרים שבע? אלא השביעית, "אשר ברא", שהיא הבינה היא מקיימת את הכל]. רובא דברכאן על היין אמאי [מדוע רוב הברכות נתקנו על היין?] אלא דאיהו סטרא דהדי לכלא על ההוא יין דאתנטיר בענבוי תדיר ובגין כך ברכה קדמאה דאינון שבע איהו רוא דיין... ואתערו דחדה שמאלא איהו דכתיב 'שמאלו תחת לראשי' ולבתר זימינו תחבקני, וההוא אילנא דחיי עביד פירין ואיבין בההוא גפן באתערותא דא ודא איהי ברכה קדמאה דכלא, בורא פרי הגפן [הבינה היא סוד יין המשמח המשומר בענביו. וההתעוררות לשמחת הייחוד היא משמאל, ספירת הגבורה, וזו הברכה הראשונה משבע ברכות, בורא פרי הגפן, מצד הגבורה. אכן סדר זה הוא דוקא תחת החופה ולא בהמשך, וכפי שהתבאר לעיל]. תניינא שהכל ברא לכבודו רוא דברית קדישא חדוה דחבורא דנטיל כל ברכאן מרוא דימינא למעבר איבין בההוא גפן... ודא מסטרא דימינא דהא לית איבא משתכחא

בדרך כלל "מצוה בו יותר מבשלוחו", דבר שנאמר במיוחד על קידושי אשה (בתחילת פרק שני דקידושין), וכמו המנהג הפשוט בישראל שהחתן עצמו מקדש ונותן את הטבעת ביד הכלה. אבל לגבי הברכה, המנהג הוא שאחר מברך עבור החתן, ונמצא שבזה מתקיים "מצוה בשלוחו יותר" (כמו בכמה דברים שבהם יש עניין דוקא בשליחות, כמו שליח ציבור בתפילה ועוד). כיוצא בזה יש לגבי מילה, עניין שדורש מומחיות, ולכן על פי רוב למעשה האב אינו מל אלא שלוחו. בדרך צחות יש לומר שחתן שמקפיד לברך בעצמו על הקידושין (כמנהג יוצאי תימן) יזכה גם למול את בנו בעצמו (ולמעשה שהפוסקים דנים בהשוואה בין ברכת אירוסין לברכת "להכניסו בביתו של אברהם אבינו", ואכמ"ל).

שבע ברכות

לסיום נשלים את הביאור מדוע ברכת התנים היא **שבע** ברכות דוקא, דבר שמוזכר בפוסקים כהלכה בלא טעם ומקור, וטעמו ברור לפי הפנימיות: יש שבע דרגות מהבינה (החופה והגניזואין) עד היסוד המשפיע למלכות, ואלו שבע הברכות המגיעות למלכות הנקראת "בת שבע".

ליתר דיוק, לפי המפורש בזוהר, סדר שבע הברכות הוא: גבורה-חסד-תפארת-נצח-הוד-יסוד-בינה. ומבואר שהכלה התחתונה (האשה) היא בדוגמת הכלה העליונה (השכינה, ספירת המלכות), והכלה העליונה עולה שבע דרגות בכח שבע ברכות שמקבלת מבינה דרך ז"א (זעיר אנפין, כללות שש המדות מחדסד עד יסוד). וזה לשון הזוהר (ה"ב קסט ע"א. עם מעט פירוש ע"פ מתוק מדבש)^מ: "בכל חופה אצטרך

^מ קהילות יעקב ערך שבע ברכות. עוד ביאור בסוד שבע ברכות ראה בספרנו חסדי דוד הנאמנים ח"ז עמ' 140.

^מ תוכן דברי הזוהר מובא בספר תולעת יעקב שמועתק בשל"ה, שער האותיות, קדושת הזיווג. וראה עוד:

בפרצוף אמא, בינה, בסוד "אני בינה לי גבורה". לפי זה נמצא שהברכה הפנימית ביותר היא "בורא פרי הגפן" על הכוס, "כוס ישועות אשא" (שע נהורין של אריך אנפין), והדבר מתאים למבואר לעיל שברכת הגפן היא סוד השבת בשבע ברכות, הפנימיות של ששת הימים ושש הברכות (ובכך יש לתווך בין הפירושים השונים על ברכת הגפן).

בפסוק "אני בינה לי גבורה" יש יחס יפה בין זוגות המלים: **אני בינה** = 2 בחזקת 2, **לי גבורה** = 2 בחזקת 8. הערך הממוצע של המלים **אני בינה** הוא **דין**, "מינה דינן מתעריך". הערך הממוצע של **לי גבורה** הוא **אני בינה**!

בגמרא נאמר שתלמיד חכם צריך ללמוד ברכת חתנים (חולין ט ע"א). תלמיד חכם הוא בחינת בינה (החכם עצמו הוא חכמה והתלמיד הוא בינה), ועליו לדעת את סוד שבע הברכות מבינה למלכות. ובדרך הפשט: תלמיד חכם צריך ללמוד לשמח חתן וכלה, כמו המעשים בגמרא על גדולי החכמים שהיו עוסקים בזה, בדרך של "שטות דקדושה" (כתובות יז ע"א: "אהני ליה שטותיה לסבא"), למעלה מטעם ודעת. בכך מתעלה התלמיד חכם מעל הדעת שלו (דעת תורה), ומגיע לכתר עליון, "ומעין מבית ה' יצא והשקה את נחל השטים" – להפוך את השטות דקליפה (של פגם הברית, חטא בנות מואב בשטים) לשטות דקדושה מתוך שמירת הברית בתכלית. ועוד, התלמיד חכם מבין ביותר שיחוד חתן וכלה הוא יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, והוא משמח את הכלה התחתונה והכלה העליונה יחדיו.

ההפרש בין **תלמיד חכם לברכת חתנים** הוא 578, הרבוע הכפול של **טוב**, רמז לחתן הנקרא טוב, ול"אין טוב אלא תורה". **תלמיד חכם ברכת חתנים** = 1682, הרבוע הכפול של 29, **טוב הוא** (כמו

אלא בימינא, שמאלא אתער וימינא עביד [ברכה שניה שהכל ברא לכבודו. 'שהכל' רומז ליסוד הנקרא 'כל', דהיינו המשכת טיפות החסד ביסוד מצד ימין, לאחר ההתעוררות מצד השמאל], לבתר כליל שמאלא בימינא וימינא בשמאלא למהוי רזא דאדם ובגין כך תליתאה איהו יוצר האדם, ועל דא יעקב דאיהו עמודא דאמצעייתא דיוקנא דאדם הוה [הברכה השלישית, יוצר האדם, היא כנגד התפארת שכוללת ימין ושמאל, וזהו שלמות האדם, כמו יעקב אבינו שהיה בדיוקן אדם הראשון]. רביעאה איהו עמודא חדא דירכא ימינא [ברכה רביעית, אשר יצר, כנגד הנצח, ירך ימין], חמישאה שוש תשיש ותגל עקרה דביתא בחדוה בקבוין וכנישו דבנהא מארבע סטרי עלמא ודא רזא דירכא אחרא דאתחבר בירכא שמאלא [ברכה חמישית, שוש תשיש, כנגד ההוד, ירך שמאל]... שתיתאה שמח תשמח רעים האהובים אתר דרעותא וחדוה ואחוה אשתכח עמודא דכל עלמא דאקרי צדיק, וצדיק וצדק רעים ואהובים אינון דלא אתערון דא מן דא [ברכה שישית, שמח תשמח, כנגד היסוד שמתייחד עם המלכות ושניהם 'רעים האהובים', היסוד הוא הצדיק והמלכות היא צדק]. עד הכא שית ברכאן דכלה אתברכת מנייהו [עד כאן שש ברכות שהכלה מתברכת מהן, והם כנגד ו' קצוות, אלא שהגבורה קדמה לחסד]. שביעאה איהו מקיים כלא ומהאי שביעאה מתברכאן כלא, ודאי כללא דעשר אמירן... ועל דא כליל בהאי י' זיני דחדוה... למהוי כלה שלימו דכלא [הברכה השביעית, אשר ברא, היא כנגד הבינה המקיימת את הכל וממנה מתברכים כולם. וודאי היא כוללת עשרה מאמרות... ולכן היא כוללת עשר לשונות של שמחה].

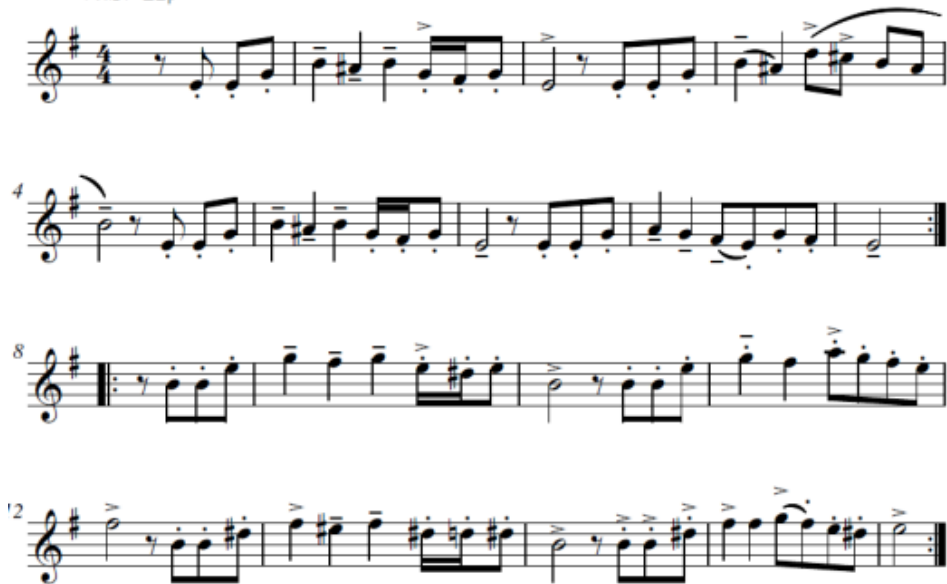
סדר זה מתחיל בגבורה ומסתיים בכינה, בסוד הקשר בין בינה לגבורות המתעוררות ממנה ("מינה דינן מתעריך"). אכן, לפי האר"י, שורש הגבורה הוא בגבורה דאריך אנפין המתלבשת

שנאמר על משה "ותרא אותו כי טוב
הוא".

ניגון י"א סיון תשע"ז

הרב יצחק גינזבורג

קצבי ומהיר

The musical score is written on four staves in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 4/4 time signature. The first staff contains the first four measures, the second staff the next four measures, the third staff the next four measures, and the fourth staff the final four measures. The melody is primarily composed of quarter and eighth notes, with some rests and accents. The piece concludes with a double bar line and repeat dots.

לע"נ רוני בן תפחה ע"ה
גלב"ע בי"ג סיון תשס"ז

רוצה לקבל "ואביטה" ?
רשימת נקודות ההפצה

050761899	ירושלים - גבעת שאול	0546610722	כפר חב"ד
0506166086	קרית מלאכי	0507951105	ראשון לציון
0584829829	גבעת רונן	0523003085	יצהר
0547827702	גוש שילה	0508884177	גוש עציון
0528989683	קרית ארבע- חברון	0584006135	ירושלים - קטמונים
0507707161	צפת	0527580073	בני ברק

רוצה להקים נקודה במקום מגוריך? בטל 0523003085

ניתן להקדיש את 'ואביטה' לזכות יקיריכם ולזכות ההפצת שיעורי

הרה במאות עותקים בשבוע!

elimiz770@gmail.com